

Individueel of samen besparen op energie

Rapport Ipsos I&O
Onderzoek in opdracht van Nationaal Klimaat Platform

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2024/317

Datum

december 2024

Opdrachtgever

Nationaal Klimaatplatform

Auteurs

Jord van Beek
Milan Driessen
Peter Kanne

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting, conclusie, aanbevelingen	5
Achtergrond	5
Samenvatting en conclusies	5
Aanbevelingen	13
1 Inleiding	19
1.1 Achtergrond	19
1.2 Doel van het onderzoek	20
1.3 Indeling van Nederlanders naar doelgroep	21
1.4 Onderzoeksverantwoording	22
1.5 Leeswijzer	24
2 Houding en Vertrouwen	26
2.1 Zorgen over klimaatverandering	26
2.2 Vertrouwen in overheid, kabinet, buurtgenoten en instituties	28
2.3 Samenwerken	30
3 Woonsituatie en verduurzaming	32
3.1 Woonsituatie	32
3.2 Energielabel	32
3.3 Energiearmoede?	33
3.4 Zelfperceptie energiebesparingsmogelijkheden	35
3.5 Energiebesparende maatregelen aanwezig of plannen daartoe	36
3.6 Waarom verduurzamen?	39
3.7 Maatregelen in principe mogelijk?	41
4 Intentie (verder) verduurzamen	44
4.1 Individueel verduurzamen	44
4.2 Samen verduurzamen	46
Ervaringen en verwachtingen	47
Voorwaarden voor collectieven	50
4.3 Liever alleen of liever samen?	51
4.4 Verdeling groepen 3, 4, 5 en 6	54
5 Gedragsbepalers verduurzamen woning	57
5.1 Uitleg prioriteitenmatrices	57
5.2 Individueel energiebesparende maatregelen nemen	60

Barrières van vve's	69
Kosten en moeite	71
5.3 Collectief energiebesparende maatregelen nemen	72
5.4 Verschil tussen individueel en collectief	74
Overige triggers	82
Overige barrières	84
Huurders	86
5.5 Conclusies triggers en barrières	87

Bijlagen 88

Bijlage A: Overzicht van alle stellingen en gedragsbepalers	88
Bijlage B: Overige gedragsbepalers	92
Nut en noodzaak van energiebesparende maatregelen	92
Buurtcohesie	94
Energiearmoede	95
Klusbereidheid	95
Vertrouwen in een goede samenwerking	96
Bijlage C: Gebruikte vragenlijst	97

Samenvatting, conclusie, aanbevelingen

Achtergrond

De centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek was:

In hoeverre zijn verschillende groepen Nederlanders bereid om mee te doen met een collectief voor het verduurzamen van hun woning?

Hierbij waren de volgende deelvragen van belang:

- Wat zijn de belangrijkste prikkels, motivaties, drijfveren voor verduurzamen?
- Wat zijn de grootste obstakels en belemmeringen voor verduurzamen (in een collectief) en hoe kunnen deze worden overwonnen?
- Zijn mensen meer geneigd om in een groep actie te ondernemen voor het klimaat in plaats van individuele actie, of is er geen duidelijke voorkeur en willen individuen zich zowel graag aansluiten bij collectieve acties als individueel aan de slag gaan?
- Welke rol is weggelegd voor de overheid bij het stimuleren van (collectief) verduurzamen?
- Wat zijn de knoppen waaraan gedraaid kan worden om Nederlanders (meer) aan te zetten tot collectief verduurzamen?

Het onderzoek is uitgevoerd middels een online enquête onder Nederlanders (18+). De enquête werd uitgezet in het I&O Research Panel. Het veldwerk liep van donderdag 6 tot zondag 30 juni 2024. Bijna tweeduizend (1.998) Nederlanders vulden de vragenlijst volledig in.

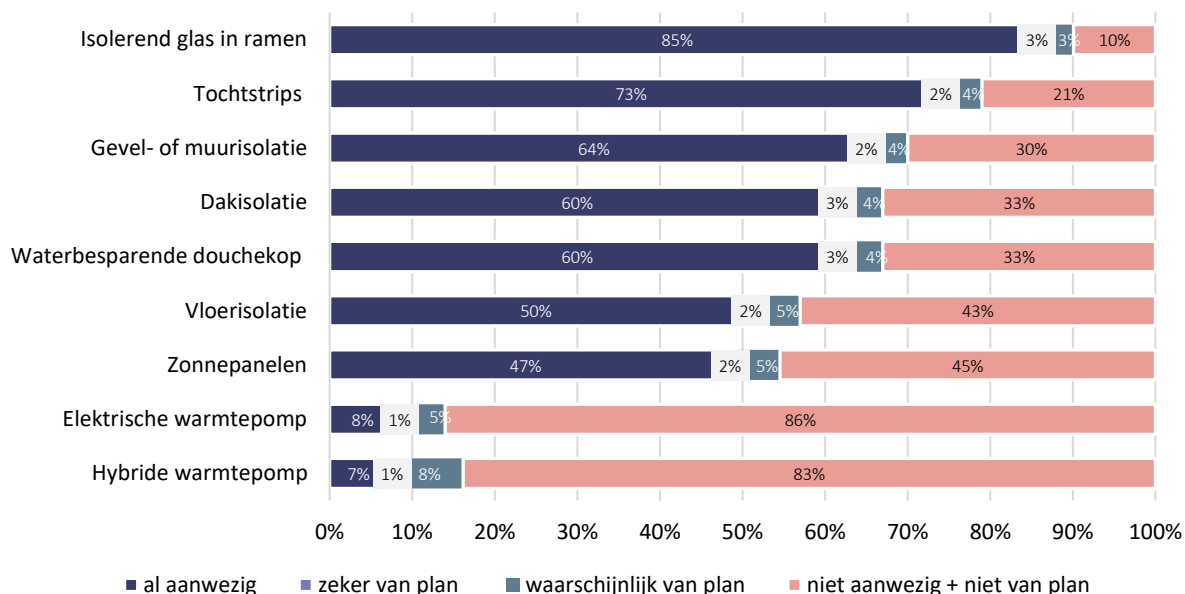
Samenvatting en conclusies

Negen energiebesparende maatregelen

We legden negen energiebesparende maatregelen voor met de vraag of deze al in de woning aanwezig zijn of dat hier plannen voor bestaan. Onderstaande figuur geeft een overzicht van de energiebesparende maatregelen die Nederlanders al hebben toegepast, zeker van plan zijn te gaan doen of geen van beide. Wat opvalt: veel maatregelen zijn al toegepast (isolerend glas, tochtstrips, gevel-, muur- of dakisolatie, waterbesparende douchekop).

Als ze er niet al zijn, zijn er ook zelden plannen voor. Het aandeel 'zeker van plan' (dat een goede voorspeller is van daadwerkelijk gedrag) is zeer klein (1 tot 3%), het aandeel 'waarschijnlijk van plan' iets groter (3% tot 8%).

Figuur 0-1: Maatregel aanwezig of (concrete) plannen voor? (Basis: allen)

Besparen en wooncomfort belangrijkste motieven voor verduurzaming

Degenen die één of meer van de energiebesparende maatregelen namen of dat zeker van plan zijn, deden (of doen) dat vooral om kosten te besparen (70%). Daarna worden wooncomfort (48%), klimaatverandering (30%) en de waarde van de woning (26%) genoemd. Slechts 5 procent deed mee met anderen in de omgeving, bijvoorbeeld een vve, straat of huizenblok.

Tabel 0.1: Motieven voor verduurzaming

(Basis = maatregel aanwezig of zeker van plan) Meerdere antwoorden mogelijk

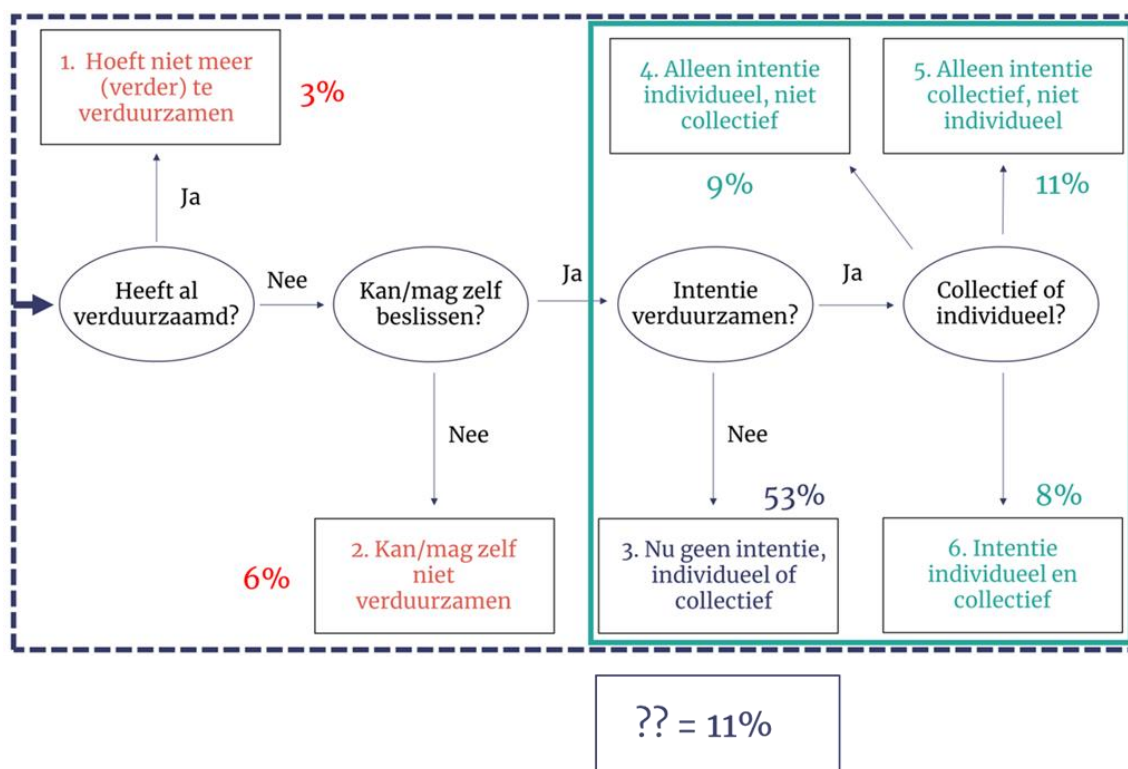
Wat zijn de voornaamste redenen voor deze aanpassingen?	
Besparen op maandelijkse lasten	70%
Meer wooncomfort	48%
Vanwege klimaatverandering	30%
Het verhoogt de waarde van mijn woning	26%
Het geeft me zekerheid voor de toekomst	11%
Ik doe of deed mee met anderen in mijn omgeving (bijv. vve, straat of huizenblok)	5%
Anders	8%

Zes groepen 'verduurzamingspotentie'; individueel of collectief

Op basis van de vragen over of deze maatregelen al genomen zijn of dat men nog van plan is dat te gaan doen, konden we de respondenten indelen in onderstaande zes groepen (Zie Figuur 0-2). Als we deze groepen vertalen naar de innovatietheorie van Rogers¹ kunnen we groep 1 (degenen die alles al hebben gedaan) beschouwen als de *innovators*. Groep 2 valt voorlopig af. Groepen 4, 5 en 6 beschouwen we als de *early adopters* of *early majority*. Groep 3 (nog geen plannen) is te begrijpen als de *late majority*, die pas in beweging komt als de producten volwassen en uitontwikkeld zijn. Een deel van hen zal ook gaan behoren bij de *laggards* (achterblijvers).

Woning kan niet verder worden verduurzaamd	
Groep 1: is al maximaal duurzaam	3%
Groep 2: kan/mag niet zelf verduurzamen	6%
Woning kan in principe worden verduurzaamd	
Groep 3: verduurzaming mogelijk, maar (nog) geen intentie om te verduurzamen	53%
Groep 4: wel intentie om te verduurzamen, liever individueel dan collectief	9%
Groep 5: wel intentie om te verduurzamen, liever collectief dan individueel	11%
Groep 6: wel intentie om te verduurzamen, om het even op welke manier	8%
Weet niet ²	11%

Figuur 0-2: Indeling in 6 groepen.

¹ Een marketingmodel omtrent de levenscyclus van een innovatie. Rogers onderscheidt vijf stadia, waarin vijf verschillende groepen worden onderscheiden die het product of nieuwe idee accepteren. Innovators, early adopters, etc. https://nl.wikipedia.org/wiki/Innovatietheorie_van_Rogers

² Elf procent is niet in te delen in één van de zes groepen. Dit zijn respondenten die nog wel kunnen verduurzamen, maar die echt niet weten of ze dit wel of niet gaan doen. Zij hebben voor alle maatregelen bij individueel en/of samen verduurzamen aangegeven dat zij niet weten wat hun intentie is.

Kleine maatregelen liever individueel; grote maatregelen liever collectief

Groepen 3, 4, 5 en 6 (ongeveer 80% van de Nederlandse bevolking, 18+) kan dus nog een van de genoemde energiebesparende maatregelen nemen. Dit noemen we hierna 'de doelgroep'. We vroegen hen hoe waarschijnlijk het is dat ze deze energiebesparende maatregelen zouden nemen (tenzij een maatregel onmogelijk te nemen is in de woning). Vervolgens vroegen we hen nog eens hoe waarschijnlijk het is dat zij de energiebesparende maatregelen zouden nemen als ze kunnen aansluiten bij een initiatief van buurtbewoners.

In tabel 0.2 worden de percentages 'zeker of waarschijnlijk wel' voor beide (individueel en collectief) getoond.

Kleinere maatregelen (tochtstrips, waterbesparende douchekop) doet men vaker liever zelf (individueel). De intentie voor de meer ingrijpende en kostbaarder maatregelen (isolatie, zonnepanelen, warmtepomp) neemt toe als men het samen met buurtbewoners (collectief) kan doen. Bij 'dakisolatie' bijvoorbeeld, gaat de intentie van 9 procent individueel naar 17 procent collectief. Bij 'gevelisolatie' van 6 procent naar 13 procent. Bij de 'hybride waterpomp' van 6 procent naar 10 procent. Voor de grotere maatregelen lift men dus relatief vaak liever mee als andere buurtbewoners er toch al mee aan de slag gaan.

Tabel 0.2: Waarschijnlijk of zeker wel maatregelen nemen, individueel en collectief

Individueel: Hoe waarschijnlijk is het dat u in de komende 3 jaar de volgende energiebesparende maatregelen gaat nemen?

Collectief: Stel dat bewoners uit uw buurt samen de volgende energiebesparende maatregelen willen (laten) nemen en u daarbij aan kunt sluiten. Hoe waarschijnlijk is het dat u dit samen met uw buurtgenoten gaat doen?

Basis: Respondenten die maatregel nog niet hebben genomen, maar wel kunnen nemen, blauwe vakken zijn significant hoger dan rode vakken

	n =	% zeker + waarschijnlijk wel	
		Individueel	Collectief
Tochtstrips	418	24%	16%
Isolerend glas	171	20%	19%
Waterbesparende douchekop	639	19%	13%
Dakisolatie	538	9%	17%
Zonnepanelen	684	8%	15%
Vloerisolatie	677	8%	12%
Hybride waterpomp	1.492	6%	10%
Gevelisolatie	514	6%	13%
Elektrische warmtepomp	1.448	3%	8%

Gedragbepalers

Met de respondenten uit groepen 3 t/m 6 ('de doelgroep') onderzochten we welke *triggers* en *barrières* ze ervaren bij het energiezuiniger maken van hun woning. En we achterhaalden of en hoeveel impact deze *triggers* en *barrières* hebben op individueel dan wel collectief verduurzamen.

De *triggers* en *barrières* werden vervat in 74 stellingen. Deze stellingen zijn gebaseerd op het CASI-gedragsonderzoekmodel ontwikkeld door de Dienst Publiek en Communicatie, aangevuld met motieven en belemmeringen die we ophaalden in het kwalitatieve vooronderzoek. De stellingen gingen over hoe mensen in de basis denken over klimaatverandering, het nemen van energiebesparende maatregelen, de staat van de woning, hun verwachtingen over samenwerken met buurtgenoten, de rol van de overheid, etc.

Op basis van een factor- en betrouwbaarheidsanalyse brachten we de 74 stellingen terug tot 13 gedragbepalers. Een gedragbepaler is het gemiddelde op verschillende uitspraken die volgens de analyse min of meer hetzelfde meten en een betrouwbare schaalvariabele vormen.

Dertien gedragbepalers	Klusbereidheid
Buurtcohesie	Nadelen van collectief verduurzamen
Coöperatieve attitude	Nut en noodzaak energiebesparende maatregelen
Duurzaamheidsambitie	Toekomst(on)zekerheid
Energiearmoede	Vertrouwen in samenwerking buurtgenoten
Houding t.a.v. overheidsbeleid verduurzaming	Voorbeeldgedrag
Houding t.a.v. collectieve verduurzaming	Voordelen van collectief verduurzamen

Wat zijn de belangrijkste gedragbepalers voor individueel verduurzamen?

De belangrijkste gedragbepalers om individueel energiebesparende maatregelen te nemen zijn:

- 1 duurzaamheidsambitie;
- 2 houding t.a.v. overheidsbeleid voor verduurzamen;
- 3 toekomst(on)zekerheid;
- 4 voorbeeldgedrag.

Duurzaamheidsambitie gaat over de intrinsieke wens om duurzaam te leven: een zuinige woning, het liefst energieneutraal, helpen klimaatverandering tegen te gaan. Ruime meerderheden (51 tot 64%) van de doelgroep staan zo in het leven en het heeft een relatief sterke impact op de intentie tot verduurzaming.

De houding t.a.v. overheidsbeleid voor verduurzamen heeft betrekking op wat men van de overheid verwacht: stimuleren of verplichten? De doelgroep wil minimaal dat de overheid eigenaren (69%) en bouwers van woningen (85%) *stimuleert* woningen energieneutraal te maken. Maar bouwers van nieuwe woningen moeten ook *verplicht* worden energieneutrale woningen te bouwen (67%).

De opvatting dat de overheid stimulerende of dwingende maatregelen moeten nemen om eigenaren en bouwers te laten verduurzamen, hangt vrij sterk samen met de neiging zelf te gaan verduurzamen. We zien hier de samenhang van beleid en de behoefte aan een 'gelijk speelveld'. Burgers willen best zelf iets doen, maar daarvoor (of daarnaast) verwachten ze een overheid die verduurzaming ook stimuleert/verplicht onder andere woningeigenaren en de verduurzaming bij de bron - de bouwers van nieuwe woningen - faciliteert.

Toekomst(on)zekerheid heeft betrekking op een belangrijke barrière voor het nemen van energiebesparende maatregelen. Het gaat bijvoorbeeld om de neiging nog geen energiebesparende maatregelen te willen nemen, omdat die (in de beleving) nog niet goed genoeg werken. Dit geldt voor 29 procent uit de doelgroep en het heeft een negatieve correlatie met willen verduurzamen. Ook een aanstaande verhuizing (22%) en de verwachting dat energiebesparende maatregelen niet meer hoeven van het net aangetreden kabinet Schoof (22%) vallen onder deze gedragsbepaler³.

Voorbeeldgedrag gaat over de mate waarin mensen voorbeelden zien van – al dan niet succesvolle – projecten van energiebesparing, bevestiging van mensen in de omgeving bij dit soort gedrag of de mate waarin er van mensen in de buurt verwacht wordt mee te denken bij verduurzamingsprojecten. Geen van deze uitingen komt al veel voor (maximaal 9%), maar in potentie kan het een knop zijn om aan te draaien.

De impact op zowel het individueel als collectief nemen van energiebesparende maatregelen is redelijk en beide ontlopen elkaar niet veel (impact op individueel en collectief is ongeveer even groot), maar per stelling zien we enkele interessante verschillen.

Zo zegt slechts 5 procent dat er in zijn/haar buurt van bewoners verwacht wordt dat zij meedenken bij energiebesparende maatregelen, maar dit heeft een relatief hoge impact op collectief willen verduurzamen.

Welke gedragsbepalers dragen sterk bij aan collectief verduurzamen?

Van de dertien gedragsbepalers zijn er een paar die meer impact hebben op collectief verduurzamen dan op individueel verduurzamen. De belangrijkste zijn:

- 1 positieve houding t.a.v. een collectief;
- 2 voordelen van collectief verduurzamen;
- 3 nadelen van collectief verduurzamen;
- 4 coöperatieve attitude.

Positieve houding t.a.v. een collectief heeft betrekking op samen op willen trekken met de buurt ten behoeve van de energietransitie. Samen met buurtbewoners werken aan ‘van het gas af’ in de buurt, andere energiebronnen zoeken, hoe dan ook liever met buurtbewoners werken aan een oplossing dan het alleen te doen.

Een kwart tot een zesde deel van de doelgroep staat er zo in en de impact op collectief willen verduurzamen is zeer sterk: het sterkst van alle gedragsbepalers.

De gedragsbepaler ‘**voordelen van collectief verduurzamen**’ gaat over de winst die samen verduurzamen biedt ten opzichte van het alleen doen. Lagere kosten (want schaalvoordelen), het is effectiever, kennisdeling, minder financieel risico, meer slagkracht richting verhuurder. Deze voordelen worden relatief goed gezien (42% tot 18% van de doelgroep ziet ze).

De opvattingen die hier onder vallen correleren sterk met de intentie samen met anderen te willen verduurzamen (net iets minder dan ‘positieve houding t.a.v. een collectief’).

³ Het onderzoek vond plaats in juni, het hoofdlijnen akkoord was al bekend, de precieze uitwerking nog niet

Tegenover voordelen staan – voor sommige mensen – ook **nadelen van collectief verduurzamen**. Een substantieel deel van de doelgroep (41%) ervaart het als meer moeite als ze energiebesparende maatregelen met anderen moeten nemen dan alleen. Een eveneens niet te verwaarlozen deel (31%) heeft het gevoel geen keuzevrijheid meer te hebben als het met anderen moet. En een kwart (24%) duurt het simpelweg te lang met anderen. Deze gedragsbepaler heeft – als het speelt – een fikse negatieve impact op collectief verduurzamen.

De laatste gedragsbepaler ten faveure van collectief verduurzamen is het hebben van een **coöperatieve attitude**. Hier gaat om de algemene houding graag met anderen samen te werken om het beste resultaat te boeken (los van energiebesparing). Veel mensen binnen de doelgroep – zo'n zeven op de tien – staan er zo in. De impact op collectief verduurzamen is positief, maar niet zo groot als *Positieve houding t.a.v. een collectief* en *Voordelen van collectief verduurzamen*. Het is eerder een hygiëne factor: als mensen niet beschikken over deze coöperatieve attitude zullen ze waarschijnlijk niet snel aansluiten bij een collectief initiatief.

Hoe meer vertrouwen in overheid, hoe groter de intentie collectief te verduurzamen

In andere onderzoeken⁴ zagen we al dat er een verband is tussen vertrouwen in de overheid en gedragsintentie. Naarmate het vertrouwen lager is, zijn burgers minder geneigd zich te houden aan maatregelen, laat staan vrijwillig gewenst gedrag te vertonen. Ook uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dit⁵.

In dit onderzoek zien we eveneens enkele interessante effecten, opvallend genoeg vooral voor collectief verduurzamen. Mensen met vertrouwen in de overheid zijn vaker geneigd *collectief* dan *individueel* aan de slag te gaan met hybride waterpomp, zonnepanelen, vloer- en dakisolatie (binnen de blauwe stippellijn). Zo wil 17 procent van degenen met vertrouwen in de overheid samen met anderen (*collectief*) vloerisolatie aanleggen, terwijl slechts 9 procent van degenen *zonder* vertrouwen dat wil. Voor individueel vloerisolatie aanleggen zien we dit verschil niet (9 en 7%). Bij zes maatregelen (dakisolatie, zonnepanelen, vloerisolatie, hybride warmtepomp, gevel/muurisolatie, elektrische warmtepomp – in het gestippelde kader) zien we (ruime) verschillen voor mensen met vertrouwen in het voordeel van *collectief* verduurzamen.

⁴ Zie bijvoorbeeld “*Draagvlak voor mogelijke maatregelen ministerie IenW – Ipsos I&O Publiek*, april 2022. Paragraaf 10.2

⁵ Mathilde Witkam, 2024. *Open Government and Public Trust. A new revaluation of the citizen perspective*. <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/4094590>

Tabel 0.3: Waarschijnlijkheid van nemen maatregel: individueel of collectief, naar vertrouwen in de overheid en vertrouwen in buurtgenoten. Significante verschillen in lichtblauw gearceerd. Basis: maatregel nog niet genomen, maar kan wel

	INDIVIDUEEL VERDUURZAMEN				COLLECTIEF VERDUURZAMEN			
	Vertrouwen in overheid		Vertrouwen in buurtgenoten		Vertrouwen in overheid		Vertrouwen in buurtgenoten	
	wel	niet	wel	niet	wel	niet	wel	niet
Tochtstrips	25%	24%	23%	31%	14%	19%	14%	19%
Isolerend glas	23%	19%	22%	23%	18%	20%	23%	11%
Douchekop	19%	19%	20%	18%	14%	13%	14%	13%
Dakisolatie	8%	10%	9%	13%	20%	15%	18%	12%
Zonnepanelen	14%	5%	9%	4%	18%	13%	16%	10%
Vloerisolatie	9%	7%	6%	12%	17%	9%	13%	7%
Hybr. warmtepomp	9%	5%	7%	4%	13%	8%	10%	7%
Gevel/muurisolatie	6%	6%	5%	8%	15%	13%	14%	10%
Elektr. warmtepomp	4%	3%	4%	1%	9%	8%	8%	7%

De relatie met vertrouwen in buurtbewoners is er ook: mensen met vertrouwen in hun buurtgenoten zijn meer geneigd met hen maatregelen als dakisolatie, zonnepanelen en vloerisolatie te nemen dan degenen die dit vertrouwen niet hebben. Voor deze maatregelen zien we ook hogere percentages voor *collectief* verduurzamen onder degenen die vertrouwen in hun buurtbewoners hebben dan voor *individueel* verduurzamen.

Twee keer meer vertrouwen in buurtgenoten dan in de overheid

Het is belangrijk om ons hier te realiseren dat in dit onderzoek een ruime meerderheid (74%) vertrouwen heeft in zijn buurtbewoners, terwijl slechts 38 procent vertrouwen heeft in de overheid. Vertrouwen in buurtbewoners is bovendien tamelijk stabiel, terwijl vertrouwen in de overheid fluctueert, veelal afhankelijk van de politieke samenstelling van het kabinet, de consistentie van beleid en de mate waarin de overheid de mores van de rechtsstaat respecteert⁶. Na een opleving sinds de verkiezingen van november 2023 zien we – in ander Ipsos I&O-onderzoek – het vertrouwen in de overheid weer dalen. In november 2024 had 35 procent van de Nederlanders vertrouwen in de overheid, 62 procent had dat niet⁷.

⁶ Zie bijvoorbeeld: [Vertrouwen in overheid gestegen, met name onder lager opgeleiden – Ipsos I&O Publiek Juli 2024](#)

⁷ Bron: [Ontevreden maar honkvaste kiezers op rechts en links – Ipsos I&O Publiek, november 2024](#).

Aanbevelingen

Het NKP wil de inzichten uit het onderzoek gebruiken om gericht te sturen op een aanpak die het verduurzamen van de woning stimuleert. NKP heeft Ipsos I&O daarom gevraagd tot een advies te komen over hoe deze verschillende groepen aangezet kunnen worden tot verduurzaming, collectief of individueel. Van belang hierbij is ook de rol die is weggelegd voor de overheid. Hierna formuleren we een aantal ‘knoppen om aan te draaien’.

Ten slotte doen we de aanbeveling om huurders en eigenaren verschillend te benaderen en laten we voor elk van de vier groepen (huurders van woningcorporaties, particuliere huurders, eigenaren met of zonder vve) zien waar NKP of de overheid rekening mee dient te houden.

Knoppen om aan te draaien

Duurzaamheidsambitie

De intrinsieke motivatie om bij te dragen aan verduurzaming is een van de belangrijkste triggers om de woning energiezuiniger te maken. Het betreft de behoefte een zo zuinig mogelijke woning te hebben, liefst een energieneutrale woning en het geloof dat iemand met energiebesparende maatregelen helpt klimaatverandering tegen te gaan

Een van de voorwaarden hiervoor is de overtuiging dat het tegengaan van klimaatverandering *an sich* urgent is en hoog op de politieke agenda staat. Deze overtuiging is in de Nederlandse samenleving tanende. Nog steeds maakt een aanzienlijk deel van de Nederlanders zich zorgen om klimaatverandering, namelijk 61 procent, maar dat is minder dan voorgaande jaren. Ook politiek staat tegengaan van klimaatverandering minder hoog op de agenda, zowel bij het kabinet Schoof als bij de kiezers⁸.

Het Nationaal Klimaat Platform kan er bij kabinet en politiek op aandringen klimaatverandering hoog op de agenda te houden en maatregelen die nodig zijn om klimaatverandering tegen te gaan door te zetten.

Creëer positievere houding t.a.v. collectieve verduurzaming

Er is een sterke samenhang tussen het hebben van een ‘positieve houding ten aanzien van collectieve verduurzaming’ en de intentie om *collectief* energiebesparende maatregelen te nemen. Het gaat om ‘willen zien hoe buurtgenoten hun woning aardgasvrij maken’, ‘samen met anderen willen investeren om samen energie op te wekken’ en ‘liever een oplossing met wijk of buurt hebben in plaats van een individuele oplossing, ook als dat even duur is’. Deze houding vinden we bij substantiële minderheden, lang geen meerderheden. Maar als dit voor meer Nederlanders gaat spelen, zal de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen toenemen.

Dit kan lijken op een cirkelredenering: Nederlanders die graag met anderen zouden verduurzamen, hebben een hogere intentie om (collectief) te verduurzamen. Toch is dit niet per se het geval. Het heeft immers ook te maken met bekendheid (awareness) en perceptie.

⁸ Zie ook: “Zorgen om klimaat nemen af”. Ipsos I&O, november 2024

Bijvoorbeeld, als er vanuit de overheid een initiatief zou komen dat ervoor zorgt dat succesvolle ‘van het gas af’ buurtprojecten andere wijken kunnen opzoeken en voorlichten – door mensen hiervoor een financiële vergoeding te geven – zal dit meer gaan leven en bijdragen aan het collectief verduurzamen woningen.

Stimuleer en promoot ‘voordelen van collectief verduurzamen’

Als mensen de voordelen zien van collectief verduurzamen dan stimuleert ze dat samen met anderen energiebesparende maatregelen te nemen. Het betreft lagere kosten door schaalvoordelen, het effectiever verduurzamen dan individueel, het gebruik kunnen maken van de technische kennis van anderen en minder financieel risico lopen. Het vergroten van deze voordelen (meer subsidie, hogere korting, etc.) kan meer mensen aanzetten tot verduurzaming. Ook het beter belichten van de voordelen die er al zijn, kan een stap in de goede richting zijn. Voor ieder van de voordelen geldt dat er een relatief grote groep is die ‘weet ik niet’ antwoordt. Zo weet een kwart (27%) niet of collectief verduurzamen leidt tot lagere kosten voor materiaal en plaatsing en de helft (49%) weet niet of je collectief kans maakt op extra subsidies. Als deze voordelen er nu al zijn, dan zijn ze grotendeels onbekend. Als ze er nog niet zijn, zouden ze in het leven geroepen kunnen worden.

Probeer toekomst(on)zekerheid weg te nemen

Toekomst(on)zekerheid’ is de gedragsbepaler die het sterkst *negatief* samenhangt met de intentie om de woning te verduurzamen. Onzekerheid over maatregelen die (in de beleving) nog niet goed genoeg werken. Een verwachte verhuizing (vaak zijn dit jongeren). De verwachting dat energiebesparende maatregelen van het nieuwe kabinet toch niet meer hoeven.

Het feit dat het nieuwe kabinet sommige maatregelen niet doorvoert of terugdraait blijkt (nog) geen heel sterke barrière te zijn. Aan de andere kant zien we wel een sterke roep om het stimuleren en/of verplichten van verduurzaming bij eigenaren en bouwers door de overheid. Meer duidelijkheid over het beleid, consistentere beleid en het wegnemen van onzekerheid over de werkzaamheid van de energiebesparende maatregelen, kunnen deze barrière verkleinen.

Vertrouwen in de overheid blijkt eveneens invloed te hebben op de intentie te willen verduurzamen, met name collectief. En het heeft vooral impact op de bereidheid grotere verduurzamingsmaatregelen (hybride waterpomp, zonnepanelen, vloer- en dakisolatie) te nemen. Herstel van vertrouwen zal waarschijnlijk leiden tot meer verduurzamingsbereidwilligheid.

Stimuleer voorbeeldgedrag

Ook de gedragsbepaler voorbeeldgedrag heeft een positieve invloed op de intentie om collectief te verduurzamen. Deze gedragsbepaler speelt op dit moment voor maar weinig Nederlanders, maar is in potentie wel een belangrijke knop om aan te draaien. Het heeft een kleine impact op de intentie om individueel energiebesparende maatregelen te nemen (maar bijvoorbeeld voor woningeigenaren zonder vve kan het wel degelijk een stimulans betekenen, zie hierna), maar een grotere impact op de intentie om dit samen te doen.

Zowel voorbeelden van succesvol samen energiebesparende maatregelen nemen als niet-succesvolle voorbeelden hebben een positieve impact op de intentie om te verduurzamen. Het advies is dus: probeer alle samenwerkingsprojecten op het gebied van verduurzaming te communiceren met de inwoners van Nederland, via lokale media, huis-aan-huis bladen, buurtperiodieken, via de vve's, Vereniging Eigen Huis, energiebedrijven, woningcorporaties, etc.

Ook het stimuleren van de buurtcohesie en sociale druk kan helpen. Nog slechts 5 procent van de doelgroep zegt dat er in zijn/haar buurt van bewoners verwacht wordt dat buurtbewoners meedenken als iemand energiebesparende maatregelen wil (laten) nemen, maar het heeft een relatief hoge impact op samen te willen verduurzamen. Als deze 'sociale druk' meer zou gaan spelen zou het aantal collectieve verduurzamers eveneens kunnen toenemen.

Benader huurders en eigenaren verschillend

Huurders en eigenaren hebben heel verschillende kernmerken, uitgangssituaties en mogelijkheden. Huurders zijn voor de grotere verduurzamingsmaatregelen voor een belangrijk deel afhankelijk van de verhuurders. Dit kunnen woningcorporaties zijn of particuliere verhuurders, ook dit maakt een verschil. Eigenaren hebben meer autonomie, al hangt dit weer af van of er sprake is van een vereniging van eigenaren (vve) of niet en de eigenaar alles zelf mag, maar ook moet regelen.

Huurders woningcorporatie

Huurders in de sociale sector beslaan ruim een kwart van de populatie in dit onderzoek (28%). Ze hebben – van de vier groepen – de laagste inkomens. 'Energiearmoede' komt hier dan ook het meest voor. Ze beslissen niet zelf over grotere, energiebesparende maatregelen. Sociale huurders zijn dus in sterke mate afhankelijk van de verhuurder: de woningcorporatie. Twee derde van deze groep zegt: "mijn woning kan energiezuiniger gemaakt worden, maar de verhuurder doet dit (nog) niet". De verdeling van de energielabels is voor deze groep desalniettemin gemiddeld, ongeveer de helft heeft energielabel A of B, een kwart C of lager, een kwart weet het niet.

De helft (47%) van deze huurders doet wel eens iets samen met buurtgenoten, vooral sociale activiteiten en werken aan het groen in de buurt. Zelden gaat het om energiebesparende maatregelen (5% van degenen die wel eens iets met buurtgenoten doen). De helft heeft nog nooit iets gehoord over initiatieven waarin buurtbewoners samen energiebesparende maatregelen nemen.

De behoefte aan energiebesparende maatregelen is er zeker. Zo hebben ze vaker dan gemiddeld te maken met een te warme woning in de zomer en een te koude woning in de winter.

Particuliere huurders

De kleinste groep in dit onderzoek betreft **particuliere huurders** (8%). Hen vinden we in alle inkomensklassen. Ook hier zegt de meerderheid dat de woning energiezuiniger kan maar dat de verhuurder dit nalaat. Het aandeel energielabels C of lager ligt hier (met 44%) het hoogst.

Ze zijn beperkt geneigd dingen samen te doen met buurtgenoten (25%), laat staan samen energiebesparende maatregelen te nemen.

Deze groep geeft vaker dan gemiddeld aan dat ze het liefst in een woning zouden wonen die energieneutraal is (77% versus 64%). Zij geloven relatief vaak dat energiebesparende maatregelen helpen om klimaatverandering tegen te gaan, maar dit heeft tot nu niet geresulteerd in het doorvoeren van energiebesparende maatregelen, omdat ze afhankelijk zijn van de verhuurder.

Particuliere huurders willen dan ook nog vaker dan gemiddeld dat de overheid eigenaren stimuleert (84%) of verplicht (63%) tot het nemen van energiebesparende maatregelen.

Zelf zijn ze minder geneigd verduurzaming op te pakken, onder andere omdat zes op tien zeggen te verwachten dat ze binnen een paar jaar weer verhuizen. Vaak betreft dit jongeren (18-34 jaar).

Eigenaren met een vve

Eigenaren met een vve (12% van het totaal) vinden we gelijkmatig in de modale en bovenmodale inkomensklassen. Ze hebben zowel relatief vaak een label A+ of hoger (25%) als een D-label (25%). De bereidwilligheid om de woning energiezuiniger te maken is vrij groot (57% wil dat in principe), maar hiervan zegt het grootste deel dat dat nu nog niet lukt vanwege een gebrek aan tijd, geld of andere omstandigheden (46% van de totale groep).

Ruim de helft (53%) doet wel eens iets samen met buurtgenoten, vooral voor de gezelligheid en het bijhouden van het groen en openbare ruimte, maar ook houdt men zich al relatief vaak samen bezig met energiebesparende maatregelen (18%, het meest van de vier groepen). Zij zijn ook het meest bekend met het collectief nemen van energiebesparende maatregelen: driekwart heeft er zelf ervaring mee (14%) of heeft er minimaal van gehoord (59%).

De kans eigenaren in beweging te krijgen voor collectieve verduurzaming is onder deze groep het grootst van de vier groepen. Het gebeurt al het vaakst, de bekendheid is het grootst evenals de intentie verder te verduurzamen. Ook zien zij collectief verduurzamen vaker dan gemiddeld als (heel) gemakkelijk (21% versus 14%). Desalniettemin is de weg naar collectief verduurzamen ook voor deze groep weerbarstig.

Ongeveer de helft van de eigenaren met een vve zegt dat niet alle vve-leden enthousiast zijn over het (laten) nemen van energiebesparende maatregelen. Eén op de vijf (19%) zegt zelf wel te willen verduurzamen maar heeft een vve-beheer of -bestuur dat niet meewerkt. Voor collectieve verduurzaming is het dus belangrijker dat alle eigenaren (of in ieder geval een meerderheid) in de vve enthousiast zijn. Voor individuele verduurzaming is het van belang dat de andere vve-leden (of het bestuur) het niet actief tegenhouden.

Eigenaren zonder vve

Ruim de helft van de mensen in dit onderzoek (53%) is eigenaar zonder vve. Zij hebben de hoogste inkomens: vaak bovenmodaal. De verdeling naar energielabels is echter gemiddeld: zo'n vier op tien heeft energielabel A of B, een kwart C of lager, 31 procent weet het niet (de hoogste score). Dit verdeelde beeld zien we ook terug in de inschatting van de energiezuinigheid en de bereidheid deze te bevorderen: 16 procent wil de woning energiezuiniger maken, het hoogste aandeel van de vier groepen. Maar liefst 31 procent zegt "mijn woning kan energiezuiniger, maar dat hoeft van mij niet", ook dat is de hoogste score van de vier groepen.

Net als eigenaren met een vve doet ruim de helft van de eigenaren zonder vve (54%) wel eens iets met buurtgenoten. Meer dan gemiddeld betreft het gezellige buurtactiviteiten. Een op negen (11% van degenen die dingen met buurtgenoten doen) neemt energiebesparende maatregelen samen met de buurt. Zes op tien zijn bekend met collectieve initiatieven voor energiebesparing.

Kopers zonder vve geven er vaker dan eigenaren met een vve de voorkeur aan om zelf (individueel) aan de slag te gaan. Het enthousiasme voor collectieve verduurzaming is hier het laagst.

De negatieve gedragsbepaler 'nadelen van collectief verduurzamen' (verduurzamen met anderen kost meer moeite, het beperkt mijn keuzevrijheid en/of het duurt te lang) geldt het sterkst voor eigenaren zonder vve.

Wel kunnen zij gemotiveerd raken door voorbeeldgedrag, bijvoorbeeld door te zien hoe buurtgenoten hun woning aardgasvrij maken. Aspecten die de autonome eigenaren die al energiebesparende maatregelen doorvoerden boven gemiddeld motiveerden zijn: besparen op maandelijkse kosten (76%), wooncomfort (55%) en waardevermeerdering van de woning (38%).

Woningeigenaren zijn er door de bank genomen geen voorstander van dat de overheid ze *verplicht* tot het nemen van energiebesparende maatregelen. Dit heeft vanzelfsprekend te maken met de kosten die dat met zich meebrengt. Ze zijn niet tegen het *stimuleren* van woningeigenaren, zolang hier geen verplichten mee gepaard gaan.

Inleiding

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Nationaal Klimaat Platform

Het Nationaal Klimaat Platform (NKP) is door voormalig minister Jetten van Klimaat en Energie in het leven geroepen om te helpen het klimaatbeleid te versnellen. Het platform vormt een brug tussen de dynamiek in de samenleving en het beleidsproces in Den Haag. Voorzitter Kees Vendrik brengt meerdere keren per jaar direct verslag uit aan de betrokken bewindspersonen. Het gaat hierbij over de kansen die er zijn om te versnellen en de knelpunten die daarvoor moeten worden verholpen. Het is dan aan de politiek om actie te ondernemen.

Individueel of collectief

Het Nationaal Klimaat Platform signaleert dat klimaatbeleid vooral is gericht op individuele burgers en bedrijven. In een tijd waarin maatschappelijke betrokkenheid groeit en gezamenlijke initiatieven, zoals autodelen en gereedschapsuitwisseling, steeds gewoner worden, rijst de vraag of het stimuleren van collectieve maatregelen extra mogelijkheden tot versnelling biedt. Het NKP heeft Ipsos I&O gevraagd de potentie van een collectieve aanpak bij het verduurzamen van de woning te onderzoeken.

Kwalitatief en kwantitatief onderzoek

In het najaar van 2023 voerde Ipsos I&O (toen nog I&O Research) in opdracht van het NKP kwalitatief onderzoek uit naar verduurzamen van de (eigen) woning in maatschappelijk collectief. De belangrijkste conclusies uit dit onderzoek waren dat het nut en de noodzaak van verduurzamen en klimaatverandering tegengaan breed worden gedeeld, dat financiële kosten en de woonsituatie barrières kunnen zijn en dat er voor de overheid een rol is weggelegd om die barrières te verlagen. Ook identificeerden we op basis van dat onderzoek 6 verschillende groepen Nederlanders die een ander handelingsperspectief hebben als het aankomt op het verduurzamen van hun woning.

Het NKP heeft Ipsos I&O begin 2024 opdracht gegeven ook kwantitatief onderzoek te doen naar de potentie van collectieven bij het verduurzamen van de woning. Dit verdiepende kwantitatief onderzoek bouwt voort op de inzichten uit dit kwalitatieve onderzoek. Het richt zich op het identificeren van patronen in individuele reacties op collectieve vraagstukken met betrekking tot duurzaamheid. Bovendien is het doel potentiële oplossingsrichtingen te ontdekken die kunnen bijdragen aan een meer collectief gedreven aanpak voor een duurzamere toekomst.

1.2 Doel van het onderzoek

De centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek was:

In hoeverre zijn verschillende groepen Nederlanders bereid om mee te doen met een collectief voor het verduurzamen van hun woning?

Het doel van het onderzoek is tweeledig:

- het bieden van **inzicht** in de mate waarin Nederlandse burgers (welke groepen wel, welke niet) **bereid zijn mee te doen aan collectieven** voor het verduurzamen van hun woonomgeving en welke **motivaties en belemmeringen** daarbij meespelen;
- het **kwantificeren** van de opgehaalde inzichten uit de reeds afgeronde kwalitatieve fase.

NKP heeft Ipsos I&O bovendien gevraagd tot een advies te komen over hoe deze verschillende groepen aangezet kunnen worden tot het verduurzamen van hun woning, collectief of individueel.

Welk soort interventiestrategieën zijn op basis van de uitkomsten het meest kansrijk om de gewenste gedragsverandering te realiseren?

Hierbij waren de volgende deelvragen van belang:

- Wat zijn de belangrijkste prikkels, motivaties, drijfveren voor verduurzamen?
- Wat zijn de grootste obstakels en belemmeringen voor verduurzamen (in een collectief) en hoe kunnen deze worden overwonnen?
- Zijn mensen meer geneigd om in een groep actie te ondernemen voor het klimaat in plaats van individuele actie, of is er geen duidelijke voorkeur en willen individuen zich zowel graag aansluiten bij collectieve acties als individueel aan de slag gaan?
- Welke rol is weggelegd voor de overheid bij het stimuleren van (collectief) verduurzamen?
- Wat zijn de knoppen waaraan gedraaid kan worden om Nederlanders (meer) aan te zetten tot collectief verduurzamen?

Het NKP kan deze inzichten gebruiken om gericht te sturen op een aanpak die het verduurzamen van de woning stimuleert.

1.3 Indeling van Nederlanders naar doelgroep

Op basis van het eerder uitgevoerde kwalitatieve onderzoek zijn Nederlanders ingedeeld in doelgroepen (Figuur 1-1). Deze doelgroepen zijn ingedeeld op basis van de mogelijkheden om de huidige woning te verduurzamen. Als het in principe mogelijk is om verduurzamingsmaatregelen te nemen, is gevraagd naar hun intentie om te gaan verduurzamen en naar hun intentie om dat samen met hun buurtgenoten te doen.

Woning kan niet verder worden verduurzaamd

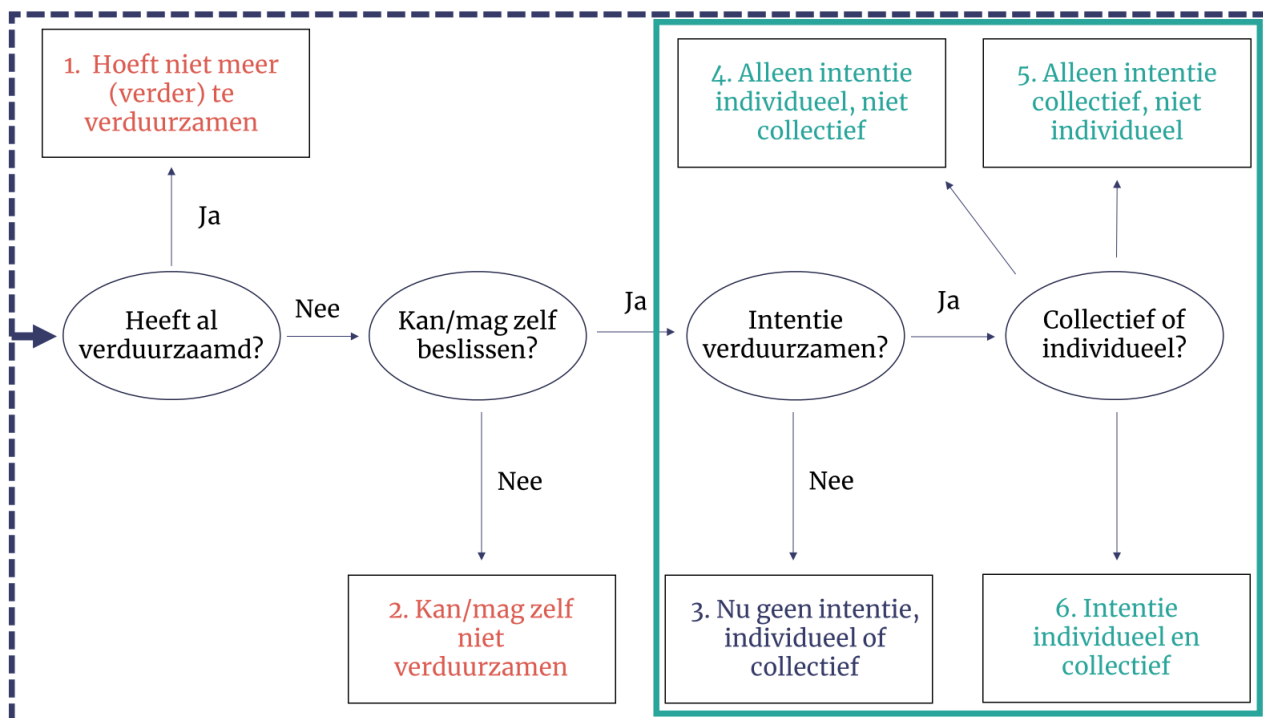
- **Groep 1:** kan niet verder verduurzamen omdat er geen verdere verduurzamingspotentie in hun woning zit. Bijvoorbeeld omdat de woning zo goed als energieneutraal is.
- **Groep 2:** kan niet verder verduurzamen omdat ze de openstaande verduurzamingsmogelijkheden niet kunnen benutten. Bijvoorbeeld omdat verduurzamingsmaatregelen bouwkundig of qua regelgeving niet mogelijk zijn, of omdat er bijzondere persoonlijke situaties zijn waardoor verduurzamingsmaatregelen onhaalbaar zijn (bijvoorbeeld door ziekte).

Woning kan in principe worden verduurzaamd

- **Groep 3:** verduurzaming is mogelijk, maar men heeft nu geen intentie om te verduurzamen.
- **Groep 4:** wel intentie om te verduurzamen, maar liever niet in een collectief.
- **Groep 5:** wel intentie om te verduurzamen, maar liever wel in een collectief
- **Groep 6:** wel intentie om te verduurzamen, om het even op welke manier

Groepen 3 t/m 6 is gevraagd naar de motivaties en belemmeringen om te verduurzamen, in het algemeen en specifiek voor verduurzamen met buurtbewoners.

Figuur 1-1: Schematische weergave doelgroepen.

1.4 Onderzoeksverantwoording

Enquête

Het onderzoek is uitgevoerd middels een online enquête onder Nederlanders (18+). Ipsos I&O stelde de vragenlijst op in nauwe samenspraak met de contactpersonen van het NPK. De enquête werd uitgezet in het I&O Research Panel. Het veldwerk voor de enquête liep van donderdag 6 juni tot en met zondag 30 juni 2024. In totaal kregen 4.003 panelleden een uitnodiging om deel te nemen aan het onderzoek, 1.998 panelleden hebben de vragenlijst volledig ingevuld.

Opbouw vragenlijst

De vragenlijst bestond uit twee delen: een algemeen deel over de woonsituatie en algemene houdingen en een specifiek gedragsdeel. Aan het begin van de vragenlijst is respondenten gevraagd welke verduurzamingsmaatregelen al aanwezig zijn in de woning, welke er in principe nog gerealiseerd kunnen worden en welke op korte termijn gerealiseerd worden. Op basis van deze vragen zijn de eerste twee groepen gedefinieerd (al volledig duurzaam of niet mogelijk om verder te verduurzamen). Aan hen zijn logischerwijs geen vragen gesteld over hun intentie om maatregelen te nemen (in het algemeen of in een collectief).

Voor het tweede deel, het gedragsdeel van de vragenlijst, is gebruik gemaakt van de CASI-vragenlijst (Communicatie Activatie Strategie Instrument). De CASI-methode is ontwikkeld door de Dienst Publiek en Communicatie (Rijksoverheid) om beter inzicht te krijgen in bewuste en onbewuste motieven voor gedragsintenties. Deze methode is ontwikkeld met het doel gedragsbepalers te identificeren en concrete handvatten te bieden bij het ontwerpen van beleid en gedragscommunicatie.

De vragen in het gedragsdeel van de vragenlijst gaan steeds over de verduurzamingsmaatregelen die relevant zijn voor de respondent: de vragen slaan terug op alle verduurzamingsmaatregelen die nog niet zijn genomen maar wel genomen kunnen worden.

In de vragenlijst gaat het niet over verduurzamingsintenties of verduurzamingsmaatregelen, maar over 'het nemen van energiebesparende maatregelen'. Ook wordt niet gesproken over 'collectieve verduurzaming', maar over 'het nemen van energiebesparende maatregelen samen met buurtgenoten'. Het taalgebruik is zo toegankelijk mogelijk gehouden en het gedrag slaat daarmee telkens terug op de maatregelen die voor de respondent relevant zijn.

Weging en marges

Op de uitkomsten van de enquête is een weging toegepast naar geslacht, leeftijd, opleiding, Nielsen-regio, stemgedrag bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen en de woonsituatie (huur- of koopwoning). Dit betekent dat de verhoudingen voor deze kenmerken worden teruggebracht naar de werkelijk bestaande verhoudingen in de Nederlandse bevolking.

De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Daarmee zijn de uitkomsten van het onderzoek representatief voor de Nederlandse bevolking, wat betreft deze achtergrondkenmerken.

Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij de belangrijkste uitkomsten is er sprake van een marge van plus of min 1 à 2 procent. Dit geldt voor uitspraken over alle Nederlanders (n = 1.998); bij uitspraken over deelgroepen zijn de foutmarges groter, omdat de afzonderlijke steekproefbasis kleiner is. Indien de percentages niet optellen tot 100 procent, is dit het gevolg van afrondingsverschillen.

Analysemethoden: factor- en betrouwbaarheidsanalyse

Er zijn in de vragenlijst verschillende stellingenblokken opgenomen over houdingen ten aanzien van verduurzamen, samenwerking met buurtbewoners en het samenwerken met buurtbewoners om te verduurzamen. Sommige stellingen hangen onderling samen, bijvoorbeeld omdat ze betrekking hebben op hetzelfde onderwerp.

Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van een factoranalyse om in te schatten welke vragen en stellingen qua antwoordpatronen goed bij elkaar passen.

Met een betrouwbaarheidsanalyse is vastgelegd of deze stellingen samen ook een betrouwbare schaal maken voor de gedragsbepalers. Hierbij zijn de vuistregels gebruikt voor factor- en betrouwbaarheidsanalyse zoals vastgelegd in de CASI-handreiking van de Dienst Publiek en Communicatie.

Op basis van deze analyses zijn er 13 factoren (hierna: gedragsbepalers) onderscheiden:

- 1 vertrouwen in een goede samenwerking met buurtgenoten;
- 2 duurzaamheidsambitie;
- 3 klusbereidheid;
- 4 buurtcohesie;
- 5 coöperatieve attitude;
- 6 energiearmoede;
- 7 nadelen van collectief verduurzamen;
- 8 nut en noodzaak van energiebesparende maatregelen;
- 9 houding ten aanzien van collectieve verduurzaming;
- 10 toekomst(on)zekerheid;
- 11 overheidsbeleid voor verduurzaming;
- 12 voorbeeldgedrag;
- 13 voordelen van collectief verduurzamen.

Om de impact van de gedragsbepalers op de verduurzamingsintenties te schatten (de huidige intentie én de intentie om met buurtgenoten te verduurzamen), worden de correlaties tussen de gedragsbepalers en de intenties gebruikt. Een hogere correlatie houdt in dat een gedragsbepaler een sterkere invloed heeft op de verduurzamingsintentie. Met een prioriteitenmatrix tonen we zowel de invloed van de gedragsbepalers op de intentie (verticaal) als de mate waarin de gedragsbepaler voorkomt bij burgers (horizontaal). In hoofdstuk 5 staat meer informatie over de prioriteitenmatrix en hoe deze te lezen.

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat over vertrouwen en samenwerken. In dit hoofdstuk komt de rol van de overheid ook aan bod.

In hoofdstuk 3 bespreken we de huidige woonsituatie: welke energiebesparende maatregelen zijn er al genomen en wat zou er nog mogelijk zijn?

Hoofdstuk 4 gaat over de intentie om verder te verduurzamen, zowel individueel als in een collectief.

Tot slot wordt in hoofdstuk 5 besproken welke gedragsbepalers er meespelen bij deze intentie om wel of niet te verduurzamen.

In de samenvatting – aan het begin van dit rapport – geven we conclusies en aanbevelingen.

Resultaten

2 Houding en Vertrouwen

In dit hoofdstuk bespreken we de algemene houding van Nederlanders ten opzichte van klimaatverandering, het vertrouwen dat zij hebben in hun buurtgenoten en in de overheid, en hoe zij aankijken tegen het samenwerken met buurtgenoten.

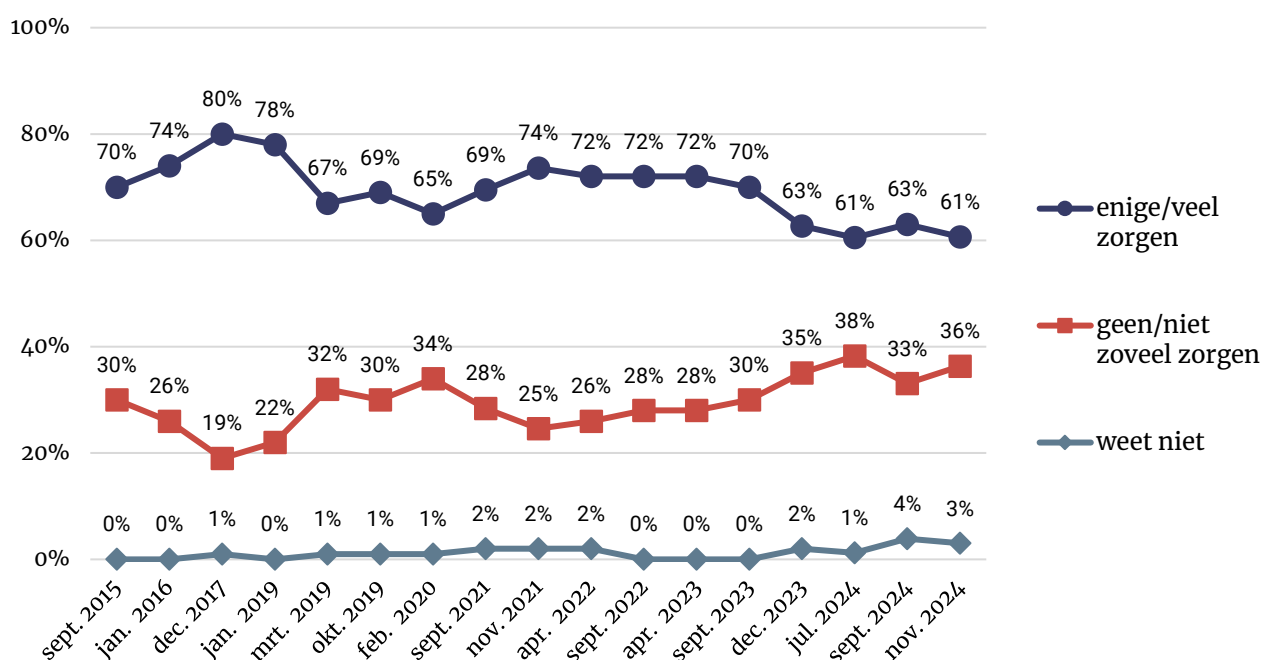
2.1 Zorgen over klimaatverandering

In het onderzoek voor NKP is deze vraag meegenomen, maar Ipsos I&O stelt deze vraag regelmatig aan het algemene publiek. Het aandeel van de Nederlandse bevolking dat zich enige of veel zorgen om klimaatverandering maakte lag in september op 61 procent. In november dit jaar was dat 63 procent. Ruim een derde (36%) zegt zich geen of niet zoveel zorgen te maken.

Ten opzichte van voorgaande jaren zien we het aandeel dat zich zorgen maakt gestaag dalen. Zo maakte in 2017 en 2019 nog rond de 80 procent zich zorgen om het klimaat, in 2021, 2022 en begin 2023 was dat nog circa 70 procent. Nu dus 61 procent.

Figuur 2-1: In hoeverre maakt u zich zorgen over de uitstoot van broeikasgassen (onder andere CO2), de klimaatverandering en de effecten daarvan voor het milieu?

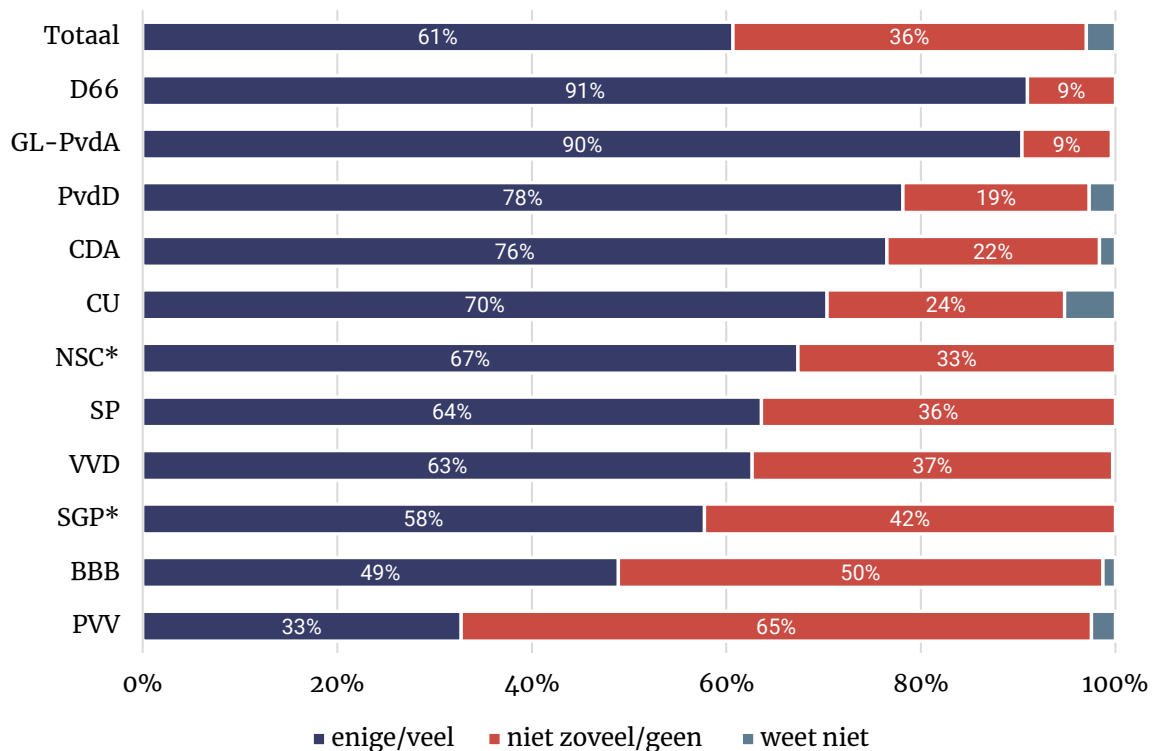
Basis: allen (n = 2.227)

Kiezers van de meeste politieke partijen maken zich in meerderheid zorgen om klimaatverandering. Dat geldt alleen niet voor kiezers van BBB en PVV.⁹

Figuur 2-2: In hoeverre maakt u zich zorgen over de uitstoot van broeikasgassen (onder andere CO2), de klimaatverandering en de effecten daarvan voor het milieu?

Naar huidige politieke voorkeur. Basis: allen (n = 2.227).

*Indicatief vanwege een beperkt aantal waarnemingen (n < 50).

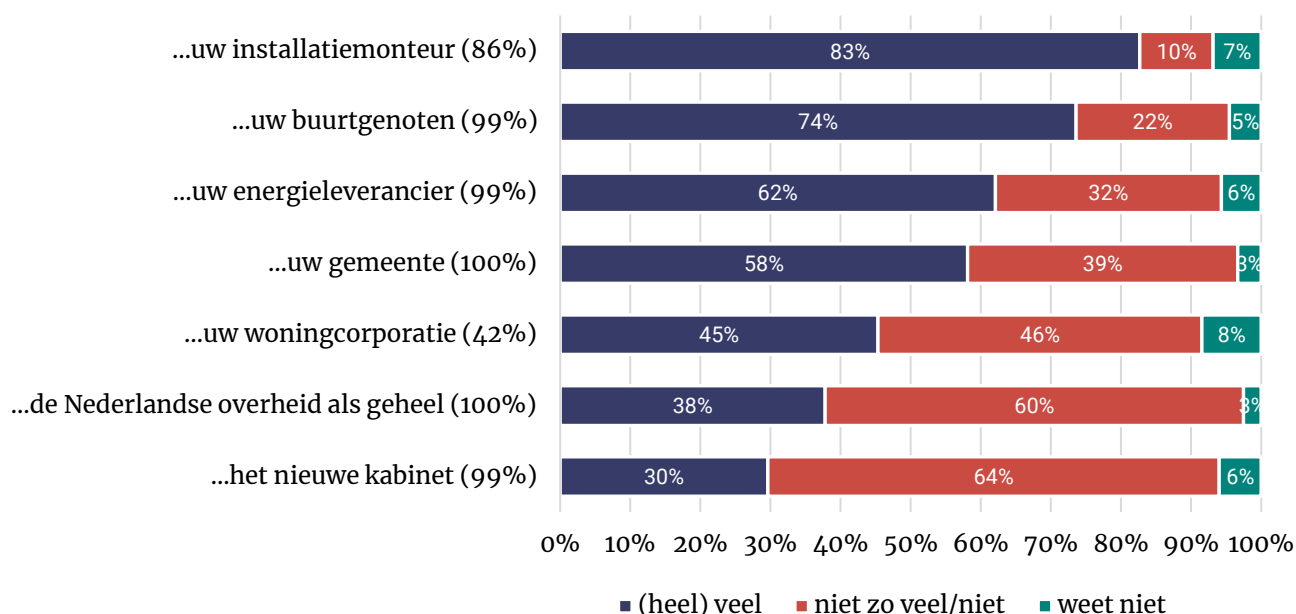
⁹ FvD is niet opgenomen in deze figuur, want het gaat om slechts 37 waarnemingen. Indicatief: 8% maakt zich zorgen, 92% niet zo veel tot niet.

2.2 Vertrouwen in overheid, kabinet, buurtgenoten en instituties

We vroegen de respondenten hoeveel vertrouwen ze hebben in de Nederlandse overheid, het nieuwe kabinet (van PVV, BBB, VVD en NSC), hun uw gemeente, de energieleverancier, de woningcorporatie, installatiemonteur en hun buurtgenoten. In Figuur 2-3 zien we de uitkomsten voor degenen die op deze vraag niet 'niet van toepassing' antwoordden. Dat aandeel is terug te vinden achter de categorie, zo kon 42 procent van de respondenten het vertrouwen in de woningcorporatie benoemen (45% heeft veel of enig vertrouwen, 46% niet zo veel tot geen, 8% weet het niet).

Het meest vertrouwen genieten de installatiemonteur, buurtgenoten en de energieleverancier. De overheid en het nieuwe kabinet van PVV, BBB, VVD en NSC het minst. Overigens zagen we in juni dat het vertrouwen in de landelijke overheid sinds de verkiezingen van 2023 flink was gestegen: van 29 procent in september 2022 via 36 procent kort na de verkiezingen (december 2023) naar 42 procent in juni 2024. Vooral het vertrouwen van lager en middelbaar opgeleiden (van 17 naar 31% en van 24 naar 27%) bleek gestegen. Nu komt dit vertrouwen dus op 38 procent.

Figuur 2-3: In hoeverre heeft u vertrouwen in ... (tussen haakjes: percentage van toepassing)

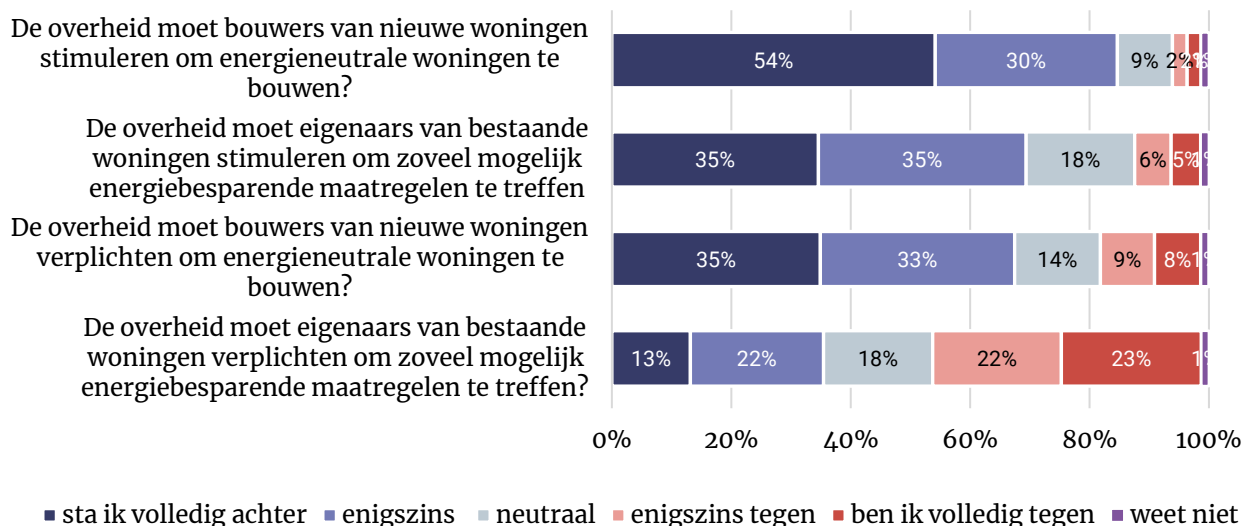
2.2.1 Houding ten aanzien van verduurzamingsbeleid overheid

Hoe staan Nederlanders tegenover stimuleringsbeleid van de overheid? Wie moeten er gestimuleerd worden? En wat vindt men van verplichten?

Als we deze vragen vervatten in vier stellingen wordt duidelijk dat Nederlanders het goed vinden dat de overheid bouwers van nieuwe woningen *stimuleert* om zoveel mogelijk energiebesparende maatregelen te treffen (85% staat daar volledig of enigszins achter). Zeven op tien (69%) vinden het ook goed als de overheid eigenaren van bestaande woningen verplicht en een vergelijkbaar deel ziet zelfs iets in een verplichting voor bouwers van nieuwe woningen daartoe (67%). Maar eigenaren van bestaande woningen verplichten zoveel mogelijk energiebesparende maatregelen te treffen, gaat een groot deel te ver: 45 procent is er tegen. Slechts 35 procent is daar voorstander van.

Figuur 2-4: Moet de overheid ... (basis: allen)

- ... eigenaars van bestaande woningen stimuleren om zoveel mogelijk energiebesparende maatregelen te treffen?
- ... bouwers van nieuwe woningen stimuleren om energieneutrale woningen te bouwen?
- ... eigenaars van bestaande woningen verplichten om zoveel mogelijk energiebesparende maatregelen te treffen?
- ... bouwers van nieuwe woningen verplichten om energieneutrale woningen te bouwen?

2.3 Samenwerken

Het vertrouwen in buurtgenoten ligt dus relatief hoog (74% heeft veel vertrouwen), maar in hoeverre vertaalt zich dat in de bereidheid om ook met die buurtgenoten samen te werken?

2.3.1 Coöperatieve attitudes

Over het algemeen staan Nederlanders positief tegenover het samenwerken met anderen. Ongeveer zeven op de tien Nederlanders (69%) vinden dat je moet samenwerken met anderen om te slagen, nog zonder dat is gespecificeerd wat de taak is of wie die 'anderen' dan precies zijn. Hieruit blijkt dat samenwerken in de basis wordt gezien als iets dat meerwaarde heeft over het in je eentje proberen iets te bereiken.

Als het gaat om buurtbewoners, is het merendeel van de Nederlanders (71%) het ermee eens dat de beste manier om iets in de buurt te bereiken, is door samen met andere buurtbewoners op te trekken. Een iets kleinere groep (66%) geeft aan dat samenwerken met buurtbewoners leidt tot de beste uitkomst voor iedereen.

Dit betekent niet dat er geen plek is voor individueel werken. Ongeveer vier op de tien Nederlanders (41%) geven aan dat zij graag alleen werken, omdat zij dan sneller en efficiënter resultaat halen. Hier is enige overlap met de vorige vragen. Dat wil zeggen, het is niet zo dat dezelfde mensen die het oneens waren met de stellingen over samenwerken het nu allemaal eens zijn met de stelling over individueel werken en *vice versa*. De beste uitkomst behalen door samen te werken met anderen en sneller en efficiënter resultaat halen door alleen te werken, sluiten elkaar dus niet uit. Wel lijkt de voorkeur op basis van deze stellingen over het algemeen te liggen bij collectief dingen aanpakken.

Deze stellingen vormen samen de gedragsbepaler 'coöperatieve attitude'. Deze gedragsbepaler komt later terug in hoofdstuk 5.

Figuur 2-5: In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken? (basis: allen)

2.3.2 Eerder samengewerkt met buurtbewoners

De helft van alle Nederlanders zegt wel eens iets samen met buurtbewoners te hebben opgepakt. Woningeigenaren – met of zonder vve – deden dat het vaakst (beide 54%), mensen die huren van particuliere verhuurders het minst (25%).

Vaak gaat het dan om gezellige buurtactiviteit, zoals een barbecue of buurtfeest (57%, 29% van alle Nederlanders). Verder trekt men samen op om iets te doen aan de groenvoorziening, zwerfafval, onderhoud aan woningen of overlast en onveiligheid. Een op tien (5% van allen) neemt energiebesparende maatregelen met buurtbewoners. Woningeigenaren mét een vve deden dat relatief vaak (18%, 10% van allen).

Tabel 2.1: Heeft u wel eens samen met de buurtbewoners in de buurt waar u nu woont, iets gezamenlijk opgepakt? We bedoelen hiermee iets meer dan groeten, een praatje of bij de burens langsgaan. Denk bijvoorbeeld aan samen afspreken om iets op te ruimen, mooier te maken, aan te pakken of te organiseren (basis, allen)

	Totaal	Huurwoning woning- corporatie	Huurwoning particulier	Koopwoning met vve	Koopwoning zonder vve
Nee, nooit	50%	53%	75%	46%	46%
Ja, een enkele keer	35%	37%	17%	39%	35%
Ja, meerdere keren	15%	10%	8%	15%	19%
Totaal 'ja'	50%	47%	25%	54%	54%

U heeft dus iets gezamenlijk met buurtbewoners opgepakt. Waarover ging dat toen?

(basis, wel eens iets gezamenlijk opgepakt)

Gezellige buurtactiviteit (bbq, buurtfeest, borrel, e.d.)	57%	44%	61%	48%	65%
Groenvoorziening (tuinen, parken en ander groen)	35%	42%	32%	40%	31%
Zwerfafval of viezigheid op straat	24%	37%	15%	25%	18%
Onderhoud aan woningen	24%	15%	30%	32%	26%
Overlast en onveiligheid	21%	24%	9%	19%	21%
Verkeersproblemen	16%	9%	23%	11%	20%
Veranderingen in de buurt ¹⁰	11%	5%	24%	11%	13%
Energiebesparende maatregelen aan woningen¹¹	10%	5%	5%	18%	11%
Samen energie inkopen	2%	3%	0%	5%	1%
Luchtvervuiling	1%	2%	5%	0%	0%
Iets anders	9%	12%	1%	9%	8%

¹⁰ (bouwwerkzaamheden of nieuw bestemmingsplan)

¹¹ (isoleren, energie opwekken)

3 Woonsituatie en verduurzaming

In dit hoofdstuk geven we de achtergrond weer van de respondenten in dit onderzoek. We gaan in op de woonsituatie, de duurzaamheid van de huidige woning, de waarin mensen al gebruik maken van energiebesparende voorzieningen of maatregelen.

3.1 Woonsituatie

Een belangrijke vraag in dit onderzoek is de vraag in welk type woning men woont: een huur- of een koopwoning en of er een woningcorporatie of vve (vereniging van eigenaren) bij betrokken is. Niet zozeer vanwege de percentages, maar in de analyse gebruiken we deze variabele regelmatig.

Tabel 3.1: Woont u in een...?

	Aandeel	steekproef
Huurwoning van woningcorporatie of studentenhuisvesting	28%	377
Huurwoning met een particuliere eigenaar	8%	104
Koopwoning met vve	12%	267
Eigen koopwoning zonder vve	53%	1250
Totaal	100%	1998

3.2 Energielabel

De woningen van de deelnemers aan dit onderzoek zijn tamelijk gelijkmatig verdeeld naar energielabel. Kopers in een vve hebben relatief vaak een label A+ of hoger (25%), maar ook relatief vaak een D-label (25%). Ook particuliere huurders wonen relatief vaak in woningen met een D-label.

Tabel 3.2: Wat is het energielabel van uw woning?

	Totaal	Huurwoning woning- corporatie	Huurwoning particulier	Koopwoning met vve	Koopwoning zonder vve
A+ of hoger	18%	20%	18%	25%	15%
A	12%	13%	12%	13%	12%
B	14%	18%	5%	6%	15%
C	13%	11%	15%	12%	14%
D of lager	16%	14%	29%	25%	12%
Weet niet	27%	25%	23%	19%	31%
N =	1998	377	104	267	1250

3.3 Energiearmoede?

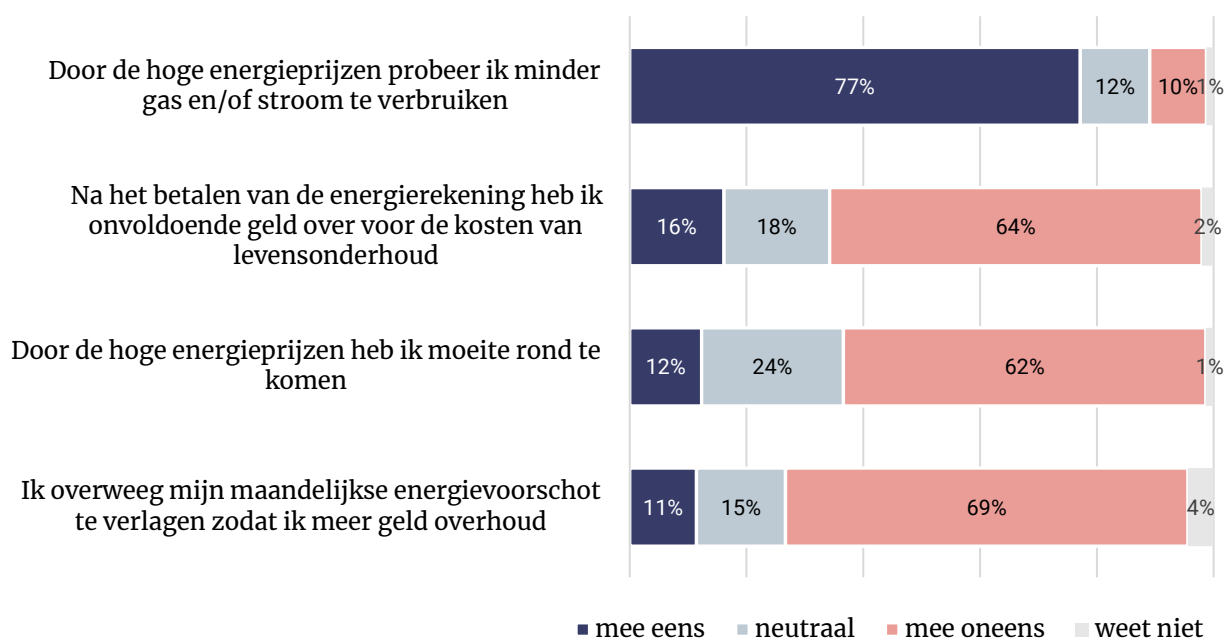
Ruim driekwart van de Nederlanders (77%) zegt vanwege de hoge energieprijzen te proberen minder gas en/of stroom te verbruiken. Een op tien doet dat niet, de rest antwoordt neutraal of weet het niet.

Tussen een zesde en een achtste van alle Nederlanders blijkt verschijnselen van energiearmoede te vertonen. Een op zes (16%) zegt na het betalen van de energierekening onvoldoende geld over te houden voor de kosten van levensonderhoud. Twaalf procent heeft 'door de hoge energieprijzen moeite rond te komen'. Elf procent overweegt het maandelijkse energievoorschot te verlagen zodat hij of zij meer geld overhoudt.

Deze stellingen vormen samen de gedragsbepaler 'energiearmoede'. Dit komt later in hoofdstuk 5 verder aan bod.

Figuur 3-1: In welke mate bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

(Basis: allen)

Uit onderstaande tabel blijkt dat er weliswaar verschillen zijn naar woonsituatie als het gaat om energiearmoede, maar dat deze verschillen beperkt zijn. Huurders, met name die van woningcorporaties, zijn het vaker eens met de stelling “door de hoge energieprijzen heb ik moeite rond te komen” (22% en 18%), maar op de andere stellingen scoren de kopers ongeveer even hoog of laag als de huurders.

Tabel 3.3: In welke mate bent u het eens of oneens met volgende stellingen? (% mee eens, zonder 'weet niet') Eén antwoord mogelijk

	Totaal	Huur corporatie	Huur particulier	Koop met vve	Koop zonder vve
Door de hoge energieprijzen probeer ik minder gas en/of stroom te verbruiken	78%	80%	75%	74%	79%
Na het betalen van de energierekening heb ik onvoldoende geld over voor de kosten van levensonderhoud	16%	19%	16%	16%	15%
Door de hoge energieprijzen heb ik moeite rond te komen	12%	22%	18%	6%	8%
Ik overweeg mijn maandelijkse energievoorschot te verlagen zodat ik meer geld overhoud	12%	11%	17%	13%	12%
N =	1998	377	104	267	1250

Ook naar inkomen zijn de verschillen beperkt.

3.4 Zelfperceptie energiebesparingsmogelijkheden

In Figuur 1-1 lieten we de zes groepen zien die een gradatie geven van hoe duurzaam de woning al is en wat er nog mogelijk is. Eén van de doelen van dit onderzoek is om deze zes groepen te kwantificeren. Dat doen we op een directe en een indirecte manier. De directe manier is om mensen zelf een oordeel te laten geven van hun situatie. De indirecte manier is om het af te leiden uit andere gegeven antwoorden in het onderzoek. We vroegen het op een directe manier middels onderstaande vraag (Tabel 3.4).

Woningeigenaren (koop) zeggen vaak dat hun woning energiezuiniger gemaakt kan worden, dat ze dat ook zouden willen (laten) doen, maar dat dat nu nog niet lukt vanwege tijd, geld of andere omstandigheden (46% met vve, 45% zonder vve). Relatief vaak zeggen eigenaren zonder vve het al van plan te zijn (16% tegen gemiddeld 13%). Aan de andere kant zeggen ze vaker dan gemiddeld ‘dat hoeft van mij niet’ (31%).

Eigenaren in een vve zeggen relatief vaak dat het niet of mag of kan, bijvoorbeeld omdat het pand een monumentale status heeft of vanwege andere regelgeving (13%).

Huurders zijn in sterke mate afhankelijk van de verhuurder. Maar liefst twee derde van de sociale huurders (huur corporatie) zegt “mijn woning kan energiezuiniger gemaakt worden, maar de verhuurder doet dit (nog) niet”, onder particuliere huurders is dat 60 procent. Zelden zeggen zij: ‘dat hoeft van mij niet’ (beide groepen 6%).

Tabel 3.4: Welk van onderstaande uitspraken past het best bij uw situatie?

Eén antwoord mogelijk

	Totaal	Huur corporatie	Huur particulier	Koop met vve	Koop zonder vve
Mijn woning kan energiezuiniger gemaakt worden, en dat wil ik ook (laten) doen	13%	8%	9%	11%	16%
Mijn woning kan energiezuiniger gemaakt worden en dat zou ik ook willen laten doen, maar lukt nu nog niet (vanwege tijd, geld of andere omstandigheden)	33%	11%	11%	46%	45%
Mijn woning kan energiezuiniger gemaakt worden, maar de verhuurder doet dit (nog) niet (alleen voorgelegd aan huurders)	23%	67%	60%		
Mijn woning kan energiezuiniger gemaakt worden, maar dat hoeft van mij niet	20%	6%	6%	19%	31%
Mijn woning kan energiezuiniger gemaakt worden, maar dat mag op dit moment niet (bijv. door een monumentale status, regelgeving of speciale kenmerken van de woning)	4%	1%	7%	13%	2%
Mijn woning kan niet energiezuiniger gemaakt worden, want is al van alle aanpassingen voorzien (woning is emissievrij / CO2-neutraal)	8%	7%	8%	11%	7%
N =	1998	377	104	267	1250

3.5 Energiebesparende maatregelen aanwezig of plannen daartoe

We legden negen energiebesparende maatregelen voor met of deze al aanwezig zijn of dat hiervoor plannen voor bestaan.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de energiebesparende maatregelen die Nederlanders al hebben toegepast, dan wel van plan zijn toe te passen. Wat opvalt: veel maatregelen zijn al toegepast (isolerend glas, tochtstrips, gevel-, muur- of dakisolatie, waterbesparende douchekop). Als ze er niet zijn, zijn er ook zelden plannen voor.

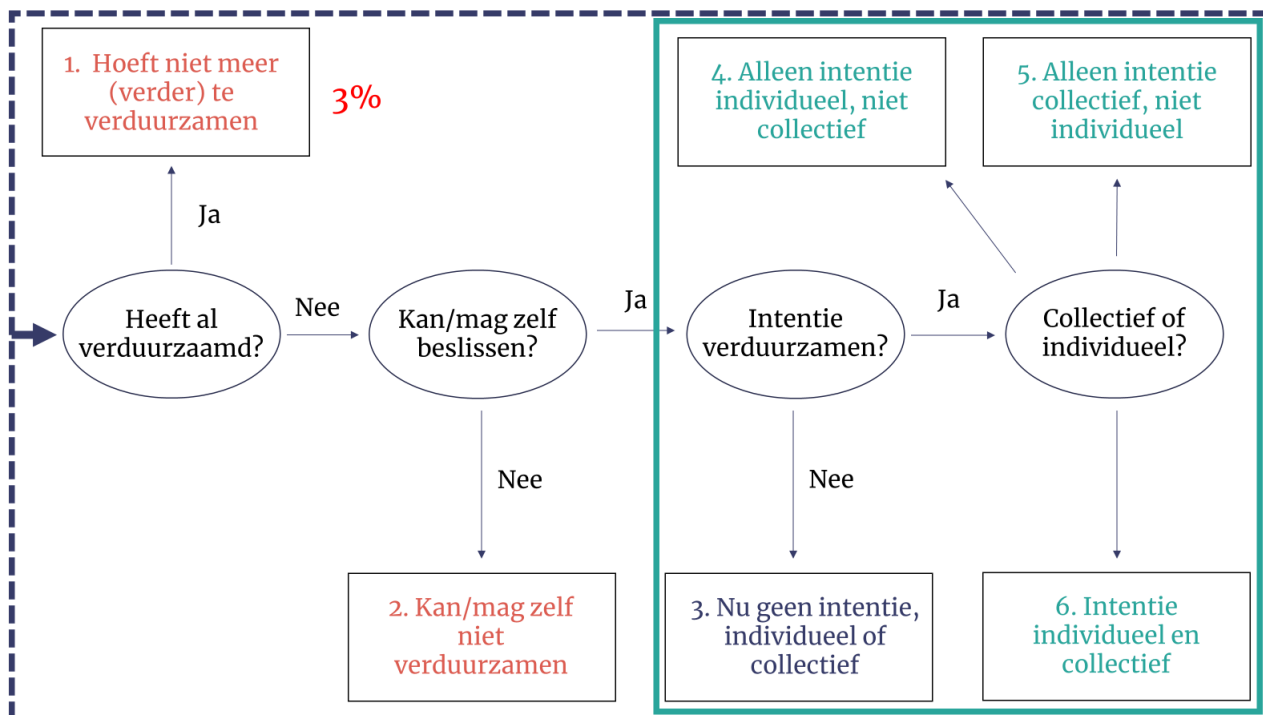
Tabel 3.5: Kunt u van de onderstaande maatregel aangeven of deze al in uw huis aanwezig was, of u dit zelf heeft geplaatst of dat u hier (concrete) plannen voor hebt? (uitkomsten horizontaal lezen)

	Wel. Was al aanwezig	Wel. Heb ik zelf geplaatst	Niet. Maar wordt <u>zeker</u> geplaatst	Niet. Wordt <u>waar- schijnlijk</u> geplaatst	Niet, ook geen plannen voor	Weet niet of dit er is	Totaal	Totaal Aanwezig
Isolerend glas in de ramen	54%	31%	3%	3%	6%	4%	100%	85%
Tochtstrips	32%	41%	2%	4%	14%	7%	100%	73%
Gevel- of muurisolatie	44%	20%	2%	4%	18%	12%	100%	64%
Dakisolatie	40%	20%	3%	4%	16%	17%	100%	60%
Waterbesparende douchekop	12%	48%	3%	4%	26%	7%	100%	60%
Vloerisolatie	30%	20%	2%	5%	26%	17%	100%	50%
Zonnepanelen op daken of muren	9%	38%	2%	5%	43%	2%	100%	47%
Een elektrische warmtepomp	5%	3%	1%	5%	80%	6%	100%	8%
Een hybride warmtepomp	3%	4%	1%	8%	75%	8%	100%	7%

Drie procent: hoeft niet verder te verduurzamen

Met bovenstaande resultaten is de eerste groep uit ons schema in te vullen (Figuur 3-2). In groep 1 plaatsen we alle mensen die hebben aangegeven dat ze alle maatregelen al hadden, zelf hebben geplaatst of nog niet hebben geplaatst maar dat dit zeker wel gaat gebeuren. Voor een warmtepomp hoeft er maar één van beide opties aanwezig te zijn, omdat deze maatregelen elkaar enigszins uitsluiten. Dat wil zeggen: mensen die al een hybride warmtepomp hebben, hoeven niet ook nog een volledig elektrische warmtepomp en *vice versa*. (De hybride warmtepomp behandelen we hieronder meer in detail.) Om in groep 1 te komen moet iemand dus één van beide warmtepompen hebben en alle andere maatregelen. In totaal geeft 3 procent van de Nederlanders aan dat zij dit allemaal hebben.

Figuur 3-2: Indeling in groepen met groep 1 ingevuld.

3.5.1 Hybride warmtepomp

Het vorige kabinet (Rutte IV) wilde Nederland minder afhankelijk maken van fossiele brandstoffen. Om die reden werd de (hybride) warmtepomp vanaf 2026 verplicht gesteld. Het kabinet Schoof schaft deze verplichting – volgens het hoofdlijnenakkoord – weer af.¹²

Het Algemeen Dagblad meldde op 16 augustus 2024 dat warmtepompen snel goedkoper worden nu ze niet meer verplicht zijn. “We zagen dat de prijs van warmtepompen steeg toen de verplichting werd aangekondigd. Maar met het wegvallen van die verplichting om een warmtepomp te installeren is de markt veranderd. Bedrijven moeten nu hun best doen om de warmtepompen te verkopen door met heel scherpe prijzen te komen”, zegt Valeska Hovener van Eigen Huis. “We hebben hetzelfde eerder gezien met zonnepanelen: ze werden beter en goedkoper”.¹³

De hybride warmtepomp is al relatief vaak aanwezig in huurwoningen van woningcorporaties (6%). Eigenaren van woningen in een vve beschikken in 5 procent van de gevallen over een hybride warmtepomp en zijn in 6 procent van de gevallen zeker van plan er een aan te schaffen. Huurders van particuliere verhuurders blijven achter bij de andere drie groepen.

¹² Zie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/energie-thuis/warmtepomp>

¹³ AD: https://www.ad.nl/economie/nu-de-warmtepomp-niet-meer-verplicht-is-neemt-de-prijs-een-duikvlucht-a74dac85/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.bing.com%2F&cb=e6ad51b9-ac88-466c-b5af-f4eb61824dfb&auth_rd=1

Tabel 3.6: Hybride warmtepomp naar woonsituatie

Kunt u van onderstaande maatregel aangeven of deze al in uw huis aanwezig was, of u dit zelf heeft geplaatst of dat u hier (concrete) plannen voor hebt? (Naar koop/huur)

	Totaal	Huurwoning woning- corporatie	Huurwoning particulier	Koopwoning met vve	Koopwoning zonder vve
Al aanwezig in mijn woning	3%	6%	3%	5%	1%
Zelf geplaatst	4%	2%	3%	6%	5%
Ga ik binnen 1 jaar zeker (laten) plaatsen	1%	1%	2%		1%
Ga ik waarschijnlijk (laten) plaatsen	8%	2%	2%	8%	12%
Geen plannen voor	75%	68%	76%	78%	78%
Weet niet of ik dit heb	8%	21%	14%	3%	2%
N =	1998	377	104	267	1250

De aanschaf van een warmtepomp is ook gerelateerd aan inkomen. Mensen met een minimum inkomen beschikken relatief vaak over een hybride warmtepomp, dit zijn vaak ook degenen die in een woningcorporatie huurwoning wonen. Daarnaast zien we het bezit en/of de aankoopplannen iets toenemen naarmate het inkomen toeneemt.

Tabel 3.7: Hybride warmtepomp naar inkomen

Kunt u van onderstaande maatregel aangeven of deze al in uw huis aanwezig was, of u dit zelf heeft geplaatst of dat u hier (concrete) plannen voor hebt? (Naar inkomen)

	Totaal	minimum	< modaal	bijna modaal	modaal	1 à 2x modaal	2x modaal	> 2x modaal
Al aanwezig in mijn woning	3%	13%	3%	3%	2%	4%	6%	1%
Zelf geplaatst	4%	5%	4%	4%	4%	3%	4%	6%
Ga ik binnen 1 jaar plaatsen	1%		3%	0%	1%	0%	1%	1%
Ga ik waarschijnlijk (laten) plaatsen	8%	2%	3%	3%	9%	10%	12%	11%
Geen plannen voor	75%	62%	80%	78%	81%	81%	77%	60%
Weet niet of ik dit heb	8%	19%	7%	12%	4%	2%	1%	20%
N =	1998	96	194	229	338	447	153	260

3.6 Waarom verduurzamen?

Degenen die één of meer van de energiebesparende maatregelen hebben genomen of dat zeker van plan zijn, is gevraagd waarom ze dit hebben gedaan. Veel van hen deden (of doen) dat vooral om kosten te besparen (70%). Daarna worden wooncomfort (48%), klimaatverandering (30%) en de waarde van de woning (26%) genoemd. Slechts 5 procent deed mee met anderen in de omgeving, bijvoorbeeld een vve, straat of huizenblok.

Tabel 3.8: U geeft aan dat u uw woning recent energiezuiniger heeft gemaakt en/of hier concrete plannen voor heeft. Wat zijn de voornaamste redenen voor deze aanpassingen?

(Basis = maatregel aanwezig of zeker van plan) Meerdere antwoorden mogelijk

Besparen op maandelijkse lasten	70%
Meer wooncomfort	48%
Vanwege klimaatverandering	30%
Het verhoogt de waarde van mijn woning	26%
Het geeft me zekerheid voor de toekomst	11%
Ik doe of deed mee met anderen in mijn omgeving (bijv. vve, straat of huizenblok)	5%
Anders	8%

Van degenen die zich zorgen maken om de opwarming van de aarde noemt 45 procent klimaatverandering als reden, van degenen die dat niet doen slechts 5 procent. Jongeren (tot 35 jaar: 38%) noemen het vaker dan ouderen (65+: 28%)

Degenen die de woning energiezuiniger maakten omdat ze mee konden doen met anderen in de omgeving vinden we relatief vaak bij woningeigenaren in een vve (17% van hen noemt deze redenen) en relatief iets vaker in de zeer stedelijke gebieden (8%).

Acht procent noemt een andere reden. Dit zijn relatief vaak huurders bij een corporatie die aangeven dat de woningbouwvereniging het heeft gedaan en dat ze er zelf weinig stem in hadden. Een enkele huurder beklagt zich erover dat de corporatie juist niets of te weinig doet. Sommige kopers geven aan dat ze de woning nieuw kochten en dat alle energiezuinige maatregelen al genomen waren. Onderstaande tabel geeft de redenen voor verduurzamen naar woonsituatie.

Tabel 3.9: U geeft aan dat u uw woning recent energiezuiniger heeft gemaakt en/of hier concrete plannen voor heeft. Wat zijn de voornaamste redenen voor deze aanpassingen?

(Basis = maatregel aanwezig of zeker van plan) Meerdere antwoorden mogelijk

	Totaal	Huurwoning woning- corporatie	Huurwoning particulier	Koopwoning met vve	Koopwoning zonder vve
Besparen op maandelijkse lasten	70%	65%	57%	59%	76%
Meer wooncomfort	48%	36%	52%	46%	55%
Vanwege klimaatverandering	30%	23%	37%	30%	32%
Het verhoogt de waarde van mijn woning	26%	3%	10%	34%	38%
Het geeft me zekerheid voor de toekomst	11%	5%	8%	9%	14%
Ik doe of deed mee met anderen in mijn omgeving (bijv. vve, straat of huizenblok)	5%	6%	9%	17%	2%
Anders	8%	16%	13%	4%	4%

Enkele citaten per categorie:

Huurwoning van woningcorporatie of studentenhuisvesting

“Het enige wat ik gedaan heb was tochtstrippen bij de deuren omdat er koude lucht langskwam maar dat hielp niks... dit huis is te slecht en ik kan er niks aan doen omdat ik in een HUURWONING ZIT EN NIKS MAG AANPASSEN ZELF!!!!”

“Jullie doelen op de zonnepanelen op mijn dak? Dat deed ik om te besparen op de maandelijkse lasten, maar als ik er vandaag vanaf kon zou ik dat per direct doen. Heb daar al met tegenzin voor getekend, en nou wordt de salderingsregeling ook nog vervroegd afgeschaft. Helaas is de enige die het contract kan ontbinden degene die ze onderhoudt, zowel ik als de woningbouwvereniging kunnen dit niet.”

Huurwoning met een particuliere eigenaar

“De oude geiser werd afgekeurd.”

Koopwoning met vve (vereniging van eigenaren)

“Alle energiebesparende maatregelen gaan via de VVE en er zijn voorlopig geen plannen voor.”

“Woon in appartement dus aanpassing niet mogelijk.”

Eigen koopwoning (zonder vve)

“Ik heb 2 jaar geleden een nieuwbouwhuis gekocht waar alle energiebesparende mogelijkheden al aanwezig waren.”

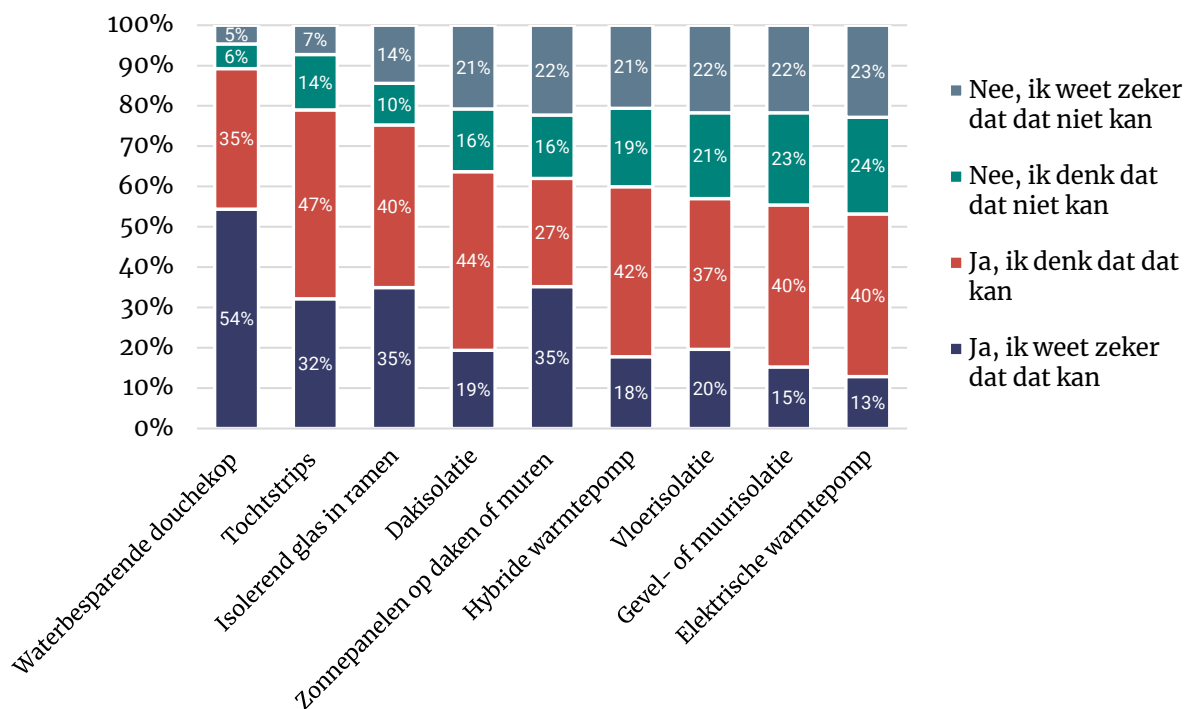
“Ik was van plan een AE warmtepomp te laten installeren, HR++ glas, vloerverwarming en extra pv panelen, Dus totale renovatie en bijna alle offertes binnen. Helaas saldering komt te vervallen en met extra terugleverkosten is de investering van 45.000 niet terug te verdienen”

3.7 Maatregelen in principe mogelijk?

Aan degenen waarbij de maatregel er nog niet is of waar er geen zeker plannen voor zijn, vroegen we of deze maatregelen in de huidige woning in principe mogelijk zou zijn.

Onderstaande figuur geeft de uitkomsten voor iedereen die deze vraag kreeg. Voor de meeste maatregelen weet of denkt een ruime meerderheid dat ze in principe geplaatst kunnen worden. De grootste twijfels (of zekerheid dat het *niet* kan) bestaan bij de elektrische warmtepomp, gevel- of muurisolatie en vloerisolatie.

Figuur 3-3: “Afgezien van de kosten, zouden de volgende maatregelen in uw huidige woning in principe mogelijk zijn?”¹⁴ (Basis = maatregel niet aanwezig en geen zekere plannen)

¹⁴ Toevoeging: “Let op, kies alleen ‘nee’ als het niet kan vanwege de constructie van uw woning, bestaande wetgeving of andere zaken waar u niks aan kunt veranderen”

Warmtepomp vaak niet mogelijk

In onderstaande tabel zien we een combinatie van de twee vragen (aanwezig plus in principe mogelijk). Hier zien we voor de maatregelen die al vaak aanwezig zijn dat ook de absolute cijfers (het zijn percentages over alle respondenten) laten zien dat de bewoners weten of inschatten dat deze maatregel wel genomen *kan* worden. Alleen bij de elektrische (43%) en hybride warmtepomp (37%) denken of weten substantiële groepen dat dit in hun huis niet kan.

Tabel 3.10: Maatregelen aanwezig, of zijn hier (concrete) plannen voor? (vraag C3) + Afgezien van de kosten, zouden de volgende maatregelen in uw huidige woning in principe mogelijk zijn? (VC4) (Basis = allen)

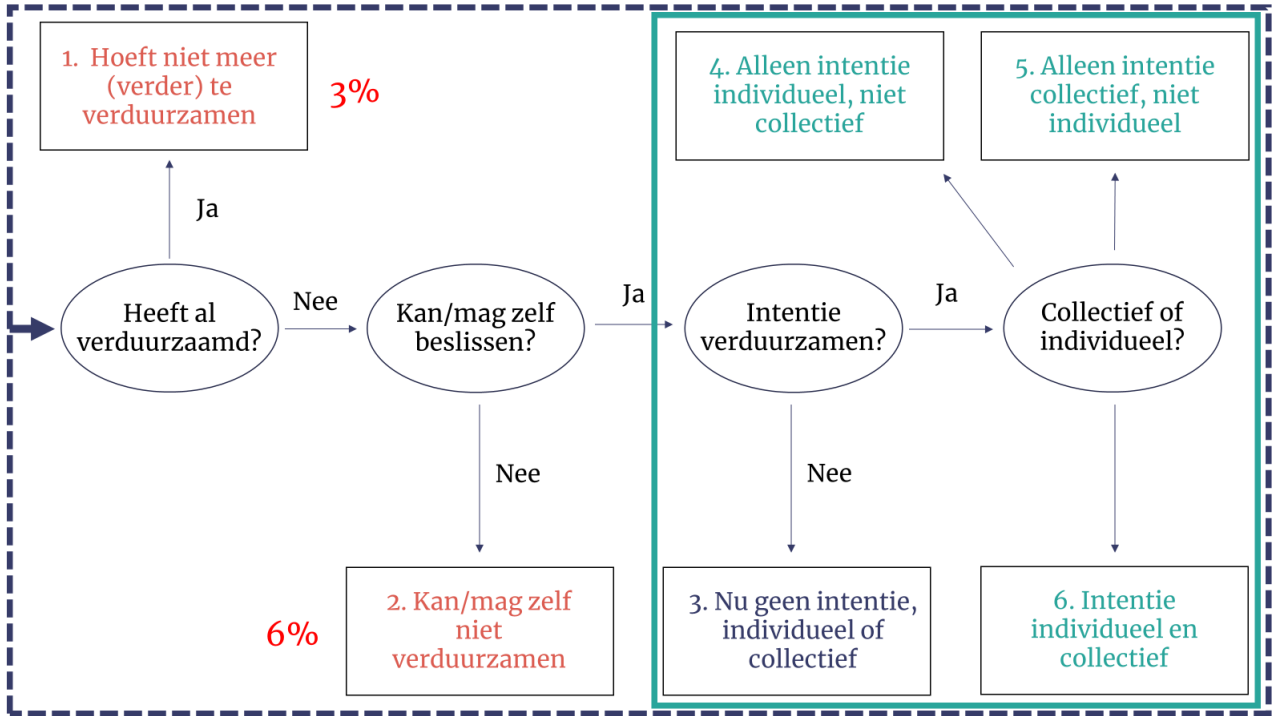
	AANWEZIG?			NIET AANWEZIG, MAAR MOGELIJK?				Totaal
	Aanwezig	Zeker van plan	Niet aanwezig + wn	Zeker mogelijk	Waar-schijnlijk mogelijk	Waarschi-jnlijk niet mogelijk	Zeker niet mogelijk	
Isolerend glas in de ramen	85%	3%	13%	4%	5%	1%	2%	100%
Tochtstrips	73%	2%	25%	8%	12%	3%	2%	100%
Gevel- of muurisolatie	64%	2%	35%	5%	14%	8%	8%	100%
Waterbesparen de douchekop	60%	3%	37%	20%	13%	2%	2%	100%
Dakisolatie	60%	3%	37%	7%	17%	6%	8%	100%
Vloerisolatie	50%	2%	48%	9%	18%	10%	10%	100%
Zonnepanelen op daken of muren	47%	2%	51%	18%	14%	8%	11%	100%
Elektrische warmtepomp	8%	1%	Aangaf 91%	12%	37%	22%	21%	100%
Hybride warmtepomp	7%	1%	92%	16%	39%	18%	19%	100%

Zes procent: kan/mag niet verder verduurzamen

Met bovenstaande resultaten kunnen we ook groep 2 van het schema invullen (Figuur 3-4). Iedereen die van de maatregelen die zij nog niet hebben, aangaf zeker te weten dat dit ook niet mogelijk is, komt in groep 2 terecht. In totaal is dit 6 procent van alle Nederlanders.

Waarom dit wel of niet kan in hun woning verschilt. Voor bijvoorbeeld zonnepanelen of dakisolatie is het gebrek aan een dak een reden dat dit niet kan. Voor warmtepompen zien Nederlanders de meeste belemmeringen dat dit in hun woning niet zou kunnen. Dat kan bijvoorbeeld komen doordat hun huis niet goed genoeg geïsoleerd is of omdat zij in hoogbouw wonen. Ook voor kleine maatregelen als tochtstrips en een waterbesparende douchekop, is er een groep die zegt dat dit zeker niet kan in hun woning. Dit kan te maken hebben met een verhuurder die dit niet wil.

Figuur 3-4: Indeling in groepen met groep 2 ingevuld.

4 Intentie (verder) verduurzamen

In dit hoofdstuk bespreken we de intenties om (nog meer) energiebesparende maatregelen te nemen. Daarbij wordt eerst gekeken naar de intentie om dit individueel te doen, daarna kijken we naar de intentie om dit samen met anderen te doen.

4.1 Individueel verduurzamen

We vroegen respondenten hoe waarschijnlijk het is dat zij in de komende drie jaar energiebesparende maatregelen gaan nemen. Daarbij kreeg iedere respondent alleen de opties te zien waarvan hij/zij eerder aangaf dit niet al te hebben (zie paragraaf 3.5) maar ook dat dit in principe wel geplaatst kan worden (zie paragraaf 3.7). Op deze manier kreeg iedere respondent alleen de maatregelen te zien die voor hen relevant zijn.

We zijn geïnteresseerd in de huidige intentie om energiebesparende maatregelen te nemen. Echter, het nemen van energiebesparende maatregelen is een proces dat meestal niet van de ene op de andere dag bedacht en geregeld is, dus daarom kunnen we niet zomaar vragen wat mensen nú of vandaag zouden willen doen. Vandaar dat we in de vraagstelling kozen voor een termijn van ‘de komende drie jaar’.

Voor elk van de energiebesparende maatregelen geldt dat het aandeel dat het *wel* wil doen lager is dan het aandeel *niet* (Tabel 4.1). De intentie voor de wat kleinere maatregelen (tochtstrips, waterbesparende douchekop en isolerend glas) ligt – logischerwijs – hoger dan voor de meer ingrijpende maatregelen (isolatie, zonnepanelen, warmtepomp).

Tabel 4.1: Hoe waarschijnlijk is het dat u in de komende 3 jaar de volgende energiebesparende maatregelen gaat nemen? Basis: respondenten die maatregel nog niet hebben genomen, maar wel kunnen nemen

<i>.. in de komende 3 jaar?</i>	Wel	Misschien	Niet	Weet niet
Tochtstrips	24%	30%	35%	12%
Isolerend glas	20%	25%	43%	12%
Waterbesparende douchekop	19%	30%	44%	7%
Dakisolatie	9%	19%	54%	17%
Vloerisolatie	8%	21%	57%	14%
Zonnepanelen	8%	19%	63%	10%
Gevelisolatie	6%	17%	60%	17%
Hybride waterpomp	6%	17%	67%	10%
Elektrische warmtepomp	3%	14%	72%	11%

Per maatregel kregen respondenten een open vraag om uit te leggen waarom ze wel of niet van plan zijn om de maatregel te nemen.

4.1.1 Kleine maatregelen

De voornaamste redenen om *wel* tochtstrips of een waterbesparende douchekop te willen nemen, zijn de wens om milieubewuster bezig te zijn en het besparen van water/energie, op een manier die eenvoudig en goedkoop is.

Als redenen om het *niet* te willen plaatsen noemen respondenten dat het niet nodig is in hun woning, dat zij de kosten en baten niet tegen elkaar op vinden wegen of omdat zij verwachten binnenkort te gaan verhuizen.

Een verschil tussen beide maatregelen is de invloed van de maatregel op het wooncomfort. Voor tochtstrips is het verhogen van het wooncomfort een reden om de maatregel wel te willen nemen, maar voor een waterbesparende douchekop wordt een vermindering van het wooncomfort juist genoemd als reden om het niet te willen nemen. Als reden hiervoor noemen ze dan bijvoorbeeld dat de waterdruk minder is en de straal daarmee minder fijn wordt.

4.1.2 Zonnepanelen

De voornaamste redenen om *wel* zonnepanelen te willen nemen zijn het besparen op de energierekening, het zelf opwekken van energie (en daarmee minder afhankelijk zijn van een energiemaatschappij) en dat het goed is voor het klimaat/milieu. Ook noemt een deel van de kopers dat waardevermeerdering van hun woning een belangrijke reden is.

De belangrijkste redenen om *geen* zonnepanelen te plaatsen zijn afhankelijkheid van een verhuurder/woningcorporatie, te hoge initiële kosten en/of te lange terugverdientijd, een dak dat ongeschikt is of te weinig zon krijgt (waarbij het in principe mogelijk is om ze te plaatsen). Verder geven sommige respondenten aan dat zij afwachten wat de overheid gaat doen met de salderingsregeling of dat zij zonnepanelen als niet duurzaam zien, vanwege de productie en recycling.

4.1.3 Isolatie

Voor elke vorm van isolatie (inclusief isolerend glas) geldt dat energiebesparing, het verhogen van wooncomfort, en milieubewustzijn de belangrijkste redenen zijn om dit te willen nemen. Ook wordt de beschikbaarheid van subsidies genoemd en wordt het gezien als een langetermijninvestering.

De belangrijkste reden voor alle vormen van isolatie om het *niet* te doen is dat het teveel kost. Ook hier spelen bekende barrières als geen eigenzeggenschap over de woning en een wens om binnen aanzienbare tijd te verhuizen mee. Sommigen noemen een gebrek aan noodzaak en/of dat de woning al voldoende geïsoleerd is.

4.1.4 Warmtepompen

Een besparing op de energierekening is bij de hybride warmtepomp de belangrijkste (mogelijke) aanschafreden. Voor de volledig elektrische warmtepomp is de voornaamste reden: niet meer afhankelijk zijn van aardgas. Voor beide warmtepompen is het effect op het milieu een belangrijke tweede reden, net als de mogelijkheid tot ondersteuning vanuit de overheid.

De belangrijkste reden om *geen* warmtepomp te willen nemen is dat het om hoge kosten gaat. Daarnaast wordt gezegd dat de huidige systemen nog goed genoeg werken en worden beperkingen door regelgeving, gebrek aan toestemming en gebrek aan ruimte genoemd. Een deel is ook sceptisch of onzeker over de effectiviteit en het geluid van de warmtepompen.

4.2 Samen verduurzamen

Na de eerdere vraag over de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen, kregen respondenten deze vraag nogmaals, maar dit keer met de toegevoegde stipulatie dat bewoners uit de buurt samen deze maatregelen willen (laten) nemen en de respondent hierbij aan kan sluiten.

Ook hier ligt de intentie om deze maatregelen te nemen lager dan om ze niet te nemen. Van het eerdere waargenomen verschil tussen de kleine en grotere maatregelen is hier geen sprake.

Tabel 4.2: Stel dat bewoners uit uw buurt samen de volgende energiebesparende maatregelen willen (laten) nemen en u daarbij aan kunt sluiten. Hoe waarschijnlijk is het dat u dit samen met uw buurtgenoten gaat doen? Basis: respondenten die maatregel nog niet hebben genomen, maar wel kunnen nemen

.. samen met uw buurtgenoten?	Wel	Misschien	Niet	Weet niet
Isolerend glas	19%	13%	48%	16%
Dakisolatie	17%	19%	49%	18%
Tochtstrips	16%	12%	49%	16%
Zonnepanelen	15%	15%	51%	11%
Gevelisolatie	13%	20%	51%	17%
Waterbesparende douchekop	13%	13%	51%	11%
Vloerisolatie	12%	21%	48%	14%
Hybride waterpomp	10%	15%	53%	11%
Elektrische warmtepomp	8%	14%	55%	11%

Er is hier niet nogmaals gevraagd waarom er wel of geen intentie is. In plaats van het los behandelen van de intentie om samen te verduurzamen, is het inzichtelijker om te kijken naar of er een verschil zit tussen de intentie om dit alleen (individueel) of samen met buurtbewoners aan de slag te gaan. In Tabel 4.3 staat per maatregel het percentage dat zegt deze maatregel (waarschijnlijk) wel te gaan nemen. Links is de intentie voor individueel, rechts voor samen met buurtbewoners. De hoogste van beide is met blauw aangegeven.

Tabel 4.3: Waarschijnlijk of zeker wel maatregelen nemen, individueel en collectief

Blauwe cellen zijn significant hoger dan rode cellen. Basis: respondenten die maatregel nog niet hebben genomen, maar wel kunnen nemen

	N =	% (waarschijnlijk) wel	
		Individueel	Met buurtbewoners
Tochtstrips	418	24%	16%
Isolerend glas	171	20%	19%
Waterbesparende douchekop	639	19%	13%
Dakisolatie	538	9%	17%
Zonnepanelen	684	8%	15%
Vloerisolatie	677	8%	12%
Hybride waterpomp	1.492	6%	10%
Gevelisolatie	514	6%	13%
Elektrische warmtepomp	1.448	3%	8%

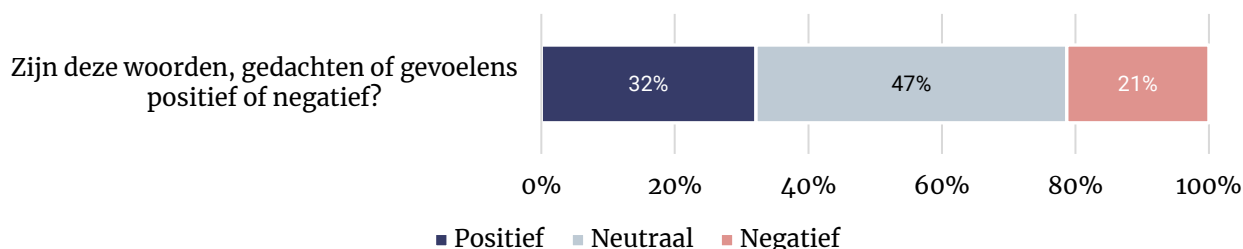
Voor de kleine maatregelen als tochtstrips, een waterbesparende douchekop en isolerend glas, geldt dat het percentage dat zegt het (waarschijnlijk) wel te nemen, hoger is voor het individueel nemen dan voor met buurtbewoners samen. Voor de grotere maatregelen is dit andersom. Dit suggereert dat de kleine maatregelen worden gezien als iets dat men zelf wel kan en ook liever individueel zou doen. Voor de grotere maatregelen lijkt dit andersom te zijn, daar zou men liever meeliften als buurtbewoners hiermee aan de slag gaan.

Ervaringen en verwachtingen

Voordat we in de vragenlijst diep in de collectieve verduurzaming doken, hebben we respondenten gevraagd wat hun eerste associaties, gedachten en gevoelens zijn bij het collectief verduurzamen. Daarna vroegen we hen om te beoordelen of deze associaties positief, neutraal of negatief waren (Figuur 4-1).

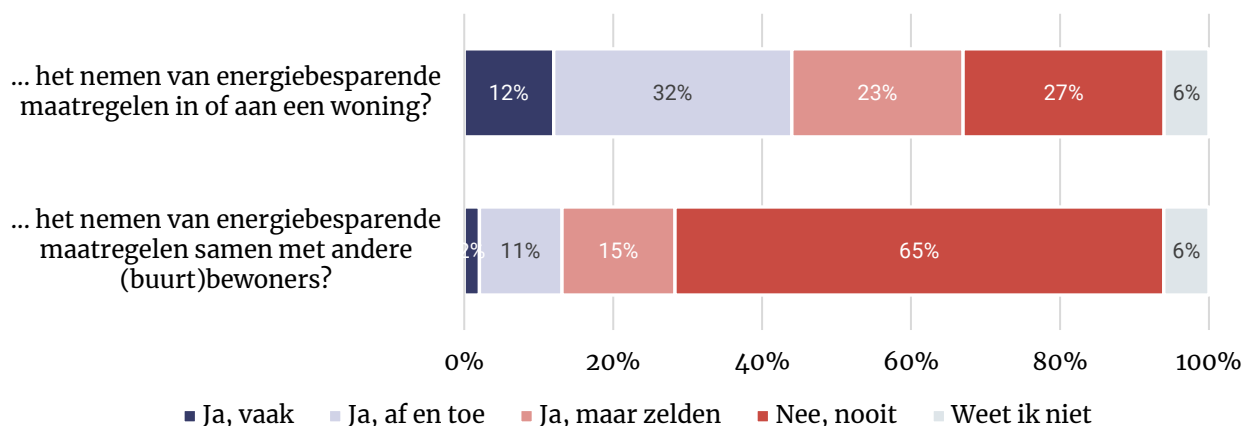
Drie op de tien Nederlanders (32%) hebben een positieve eerste associatie met collectief verduurzamen. Zij noemen bijvoorbeeld kosten besparen, samenwerken en dat het een goed idee is om te doen. Twee op de tien (21%) heeft een negatieve associatie. Bijvoorbeeld dat ze hier geen tijd voor of zin in hebben, dat het moeite of gedoe is of dat het onmogelijk is (in hun buurt). De overige helft heeft een neutrale associatie. Zij noemen bijvoorbeeld dat ze zelf niet mee zouden doen (maar zien dit dus niet als negatief) of dat zij afhankelijk zijn van hun woonsituatie (huurders). Ook gaven meerdere respondenten aan de vraag niet goed te begrijpen, zij zeiden ook vaker 'neutraal'.

Figuur 4-1 Welke woorden, gedachten of gevoelens kwamen er bij u op toen u las over 'het voorbeeld dat buurtbewoners energiebesparende maatregelen willen (laten) nemen en u daarbij aan kunt sluiten'? (basis: allen)

Iets minder dan de helft van de Nederlanders (44%) heeft in het afgelopen jaar wel eens met anderen gesproken over het nemen van energiebesparende maatregelen (Figuur 4-2). Voor het collectief nemen van energiebesparende maatregelen ligt dit een stuk lager: 13 procent heeft hier af toe of vaak over gesproken. Meer dan zes op de tien (65%) hebben hier nog nooit over gesproken.

Figuur 4-2 Heeft u het afgelopen jaar wel eens gesproken over ... (basis: allen)

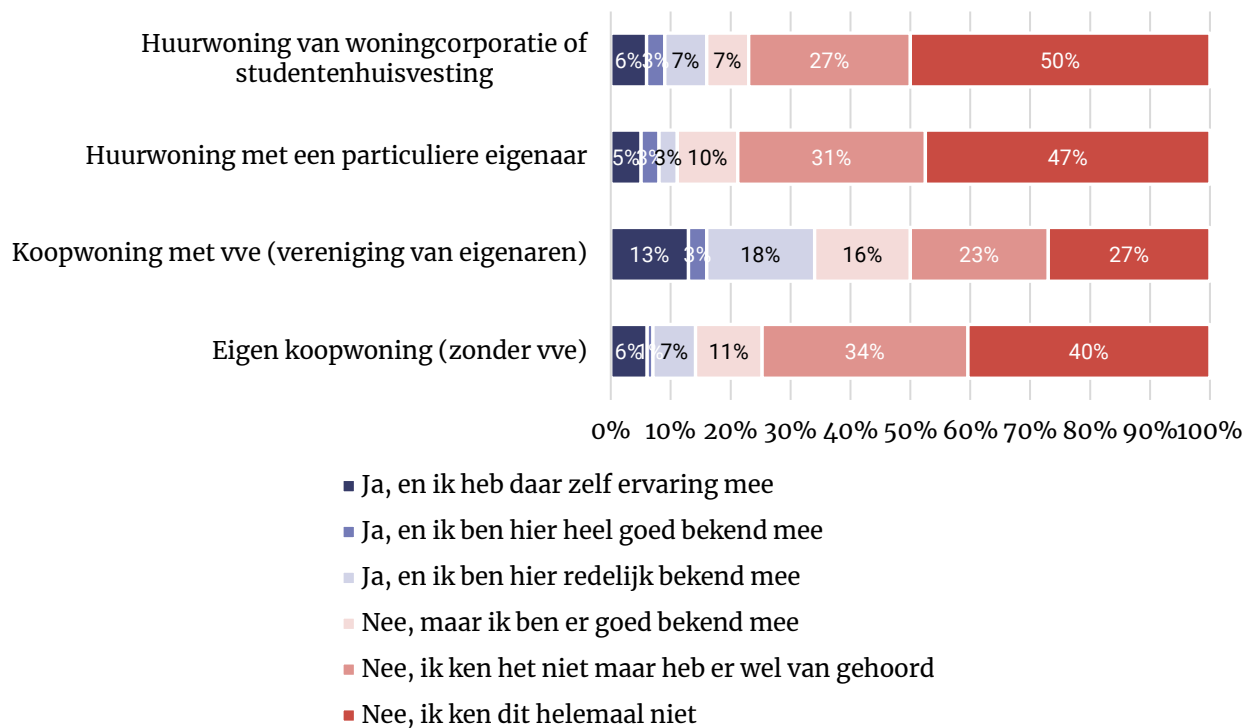

Kopers met en zonder een vve, geven vaker dan huurders aan dat zij het afgelopen jaar wel eens hebben gesproken over het nemen van energiebesparende maatregelen. Van de kopers zegt 52 en 53 procent (zonder en met vve resp.) af en toe of vaak te hebben gesproken met anderen over het nemen van energiebesparende maatregelen. Onder huurders is dit 28 procent.

Het beeld verandert als we het hebben over het nemen van energiebesparende maatregelen met anderen: hier spreken kopers met een vve significant vaker over dan Nederlanders in andere woonsituaties. Van de kopers met een vve geeft 56 procent aan tenminste ooit in het afgelopen jaar te hebben gesproken over het samen nemen van energiebesparende maatregelen. Onder kopers zonder een vve is dit 29 procent en voor huurders is het 18 procent (particulier) en 22 procent (woningcorporatie). Voor kopers in een vve is het collectief verduurzamen dus in hogere mate een gespreksonderwerp, waarschijnlijk omdat zij bij het verduurzamen van hun woning al snel te maken krijgen met de andere vve-leden.

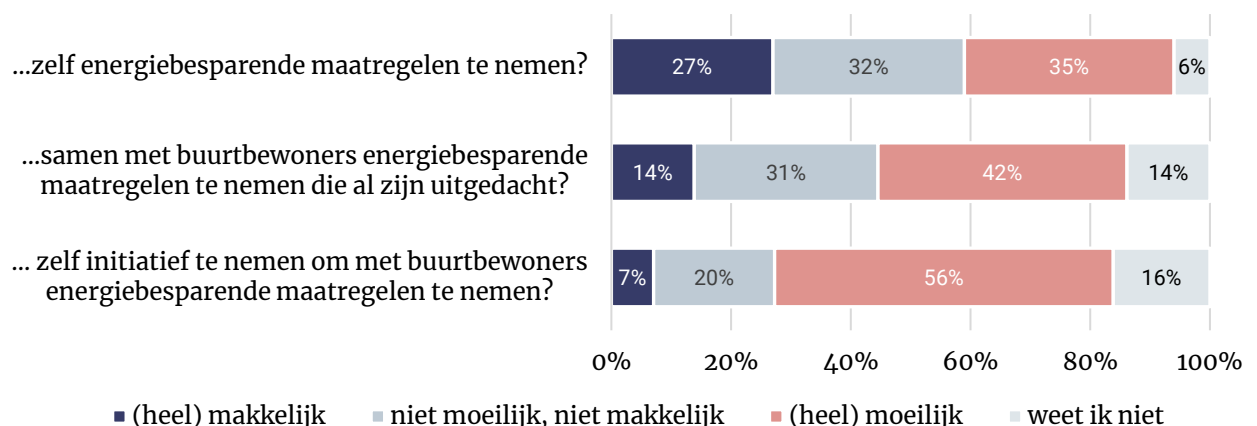
Ook als we kijken naar of Nederlanders nu al zelf ervaring hebben met collectieven of van dit soort initiatieven gehoord hebben, wijken kopers met een vve af van de andere woonsituaties (Figuur 4-3). Ongeveer een kwart van hen (27%) kent dit helemaal niet, vergeleken met 40 procent onder kopers zonder een vve en onder huurders heeft ongeveer de helft hier nog nooit van gehoord. Eén op de drie kopers met een vve (33%) heeft zelf al ervaring met het (proberen te) nemen van energiebesparende maatregelen met anderen. Dat is meer dan twee keer zo hoog als voor Nederlanders met een andere woonsituatie.

Figuur 4-3 Heeft u zelf al ervaring met het (proberen te) nemen van energiebesparende maatregelen samen met buurtbewoners of heeft u al eens van zulke initiatieven gehoord? (basis: allen)

Aanvankelijk wordt het nemen van energiebesparende maatregelen samen met anderen als moeilijker ingeschat dan dit zelf doen (Figuur 4-4). Het zelf initiatief nemen tot een collectief met buurtbewoners wordt als het moeilijkst gezien. Voor ieder van deze vormen van verduurzamen, geldt dat ze eerder als (heel) moeilijk dan als (heel) makkelijk worden gezien.

Figuur 4-4 Hoe moeilijk of makkelijk denkt u dat het voor u is om... (basis: allen)

Ook hier speelt de woonsituatie een grote rol. Voor het individueel verduurzamen geeft 52 procent van de huurders met een woningcorporatie en 49 procent van de huurders met een particuliere verhuurder aan dat hen dit (heel) moeilijk lijkt. Voor kopers met een vve is dit 42 procent. Kopers zonder een vve zien dit als minder moeilijk: van hen geeft 21 procent aan het (heel) moeilijk te vinden.

Als we het zelf en het samen nemen van maatregelen die al zijn uitgedacht met elkaar vergelijken, dan zien we iets opvallends. Voor huurders en voor kopers zonder een vve halveert het percentage dat zegt het (heel) makkelijk te vinden. Voor huurders bij een woningcorporatie halveert dit van 15 procent voor zelf naar 8 procent voor samen, voor huurders met een particuliere verhuurder gaat het van 22 naar 11 procent en voor kopers zonder een vve van 37 naar 16 procent. Bij kopers met een vve halveert het niet en gaat het van 21 naar 20 procent. Dit is opvallend, want dit is ook de groep die tot nu toe het vaakst met anderen praat over collectief verduurzamen en die hier al de meeste ervaring mee heeft. Aan de ene kant kan dit betekenen dat de moeilijkheid van collectief verduurzamen wordt overschat door wie daar minder bekend mee zijn. Aan de andere kant kan het ook betekenen dat het voor kopers met een vve ook daadwerkelijk gemakkelijker is om collectief te verduurzamen dan voor Nederlanders met andere woonsituaties.

Voorwaarden voor collectieven

Voordat we kijken naar de triggers en barrières die een rol spelen bij het individueel of collectief willen verduurzamen, is het inzichtelijk om alvast te kijken naar de voorwaarden waaraan een collectief zou moeten voldoen. Als het collectief niet aan deze voorwaarden voldoet, is het te verwachten dat een deel van de buurtbewoners sowieso al afhaakt. Dit gaat niet zo zeer om de knoppen waaraan gedraaid zou kunnen worden vanuit de overheid om meer Nederlanders aan te zetten tot verduurzamen, maar meer over de vorm waarin een collectief uiteindelijk praktisch opgezet zou moeten worden.

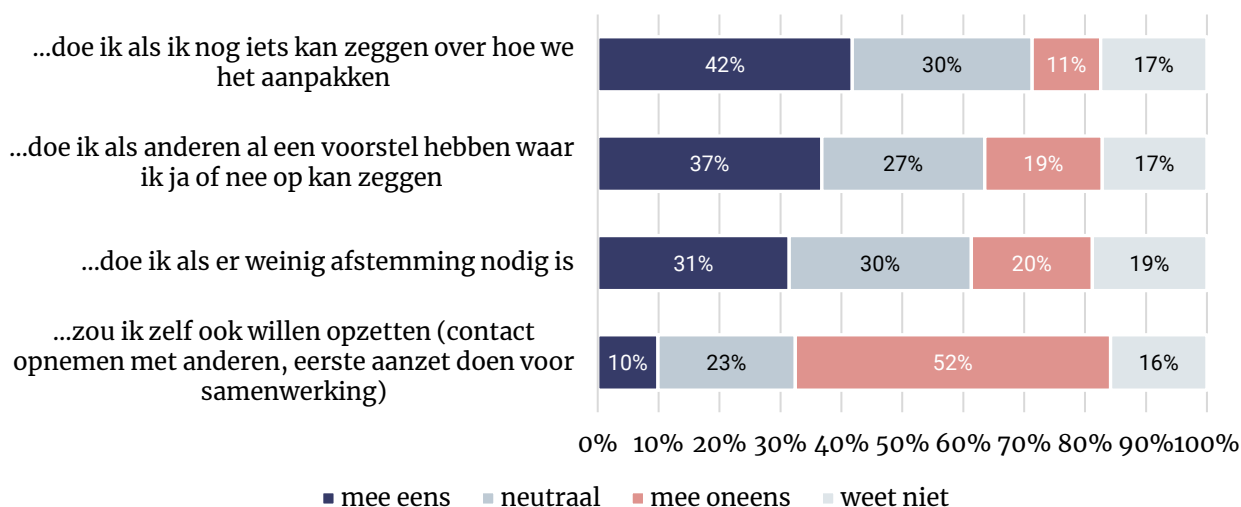
Eigenzeggenschap binnen het collectief wordt als de belangrijkste voorwaarde gezien. Vier op de tien (42%) geven aan dat ze onder deze voorwaarde bereid zijn mee te doen aan een collectief. Eén op de tien (11%) geeft aan dat zij het met deze stelling oneens zijn. Dat is waarschijnlijk niet omdat zij ook wel mee willen doen aan een collectief zonder zelf nog iets te zeggen te hebben, maar dat zij principieel niet mee willen doen, ook niet met zeggenschap.

Een iets kleinere groep (37%) geeft aan dat zij mee zouden willen doen als anderen al een voorstel hebben en zij alleen ja of nee daarop hoeven te zeggen. Voor deze groep geldt dus dat zij mee willen doen als de eigen investering in het collectief niet al te hoog is. Dat blijkt ook uit de volgende stelling: drie op de tien (31%) geven aan dat zij mee zouden doen als er weinig afstemming nodig is.

Waar het merendeel van de Nederlanders (52%) het mee oneens is, is de stelling of zij zelf een collectief op zouden willen zetten. Eén op de tien geeft aan dat zij dit wel zien zitten. Dit hoeft niet per se negatief te zijn. Als er in een straat met 10 bewoners één iemand is die een collectief op zet en de andere bewoners hoeven daar eigenlijk alleen maar ja of nee op te zeggen (met de optie om inspraak te hebben over de aanpak zonder dat er veel afstemming nodig is), dan zouden er in ieder geval al 3 of 4 andere bewoners meedoen. Er zijn er ook nog 4 of 5 die het nog niet zeker weten en misschien meedoen. Tot slot is er in ieder geval nog eentje die weigert mee te doen, maar in de straat als geheel wordt meer energie bespaard.

Uiteraard is het in het echt niet zo eenvoudig als hierboven geschetst. Er spelen allerlei factoren mee bij de beslissing om te verduurzamen en bij de beslissing van de neutrale/afwachtende straatgenoten. Wat al deze factoren zijn, bespreken we in het volgende hoofdstuk.

Figuur 4-5: In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?
 Samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen (laten) nemen, ... (Basis: allen).

4.3 Liever alleen of liever samen?

In Tabel 4.3 was te zien dat de intentie om (waarschijnlijk) wel kleine energiebesparende maatregelen te nemen hoger is bij *individueel (zelf) doen* dan bij *samen doen met buurtbewoners* en dat dit voor de grotere maatregelen andersom is. Echter, dit gaat voor beide gevallen nog om een relatief kleine groep en hieruit is nog niet af te leiden of de algemene intentie om iets wel of niet te doen toeneemt of afneemt als je dit samen met buurtgenoten kan doen.

Om goed de verschuiving te zien, staat in Tabel 4.4 het saldo van beide van bovenstaande vragen. Als iemand het waarschijnlijker acht een maatregel individueel te nemen dan het samen met buurtgenoten te gaan doen, heeft diegene voor deze maatregel een voorkeur voor individueel. Als de intentie hoger was om het samen met buurtbewoners te doen is er een voorkeur voor collectief. Als op beide vragen hetzelfde antwoord is gegeven, dan heeft een respondent voor die maatregel geen voorkeur. Voor deze analyse zijn respondenten die ‘weet niet’ als antwoord hebben gegeven niet meegenomen; de maatregelen hebben dus een andere steekproefbasis per maatregel dan hierboven.

Tabel 4.4: Waarschijnlijkheid van nemen maatregel: individueel of collectief?

Blauw geeft aan of de voorkeur voor individueel of collectief is. Basis: respondenten die maatregel nog niet hebben genomen, maar wel kunnen nemen

Maatregelen	N =	Voorkeur individueel	Voorkeur collectief	Geen voorkeur
Waterbesparende douchekop	584	38%	26%	35%
Tochtstrips	358	36%	34%	31%
Hybride waterpomp	1492	19%	34%	46%
Zonnepanelen	684	19%	35%	46%
Elektrische warmtepomp	1448	16%	36%	48%
Isolerend glas	171	25%	38%	37%
Vloerisolatie	677	21%	40%	39%
Gevelisolatie	514	17%	48%	35%
Dakisolatie	538	17%	50%	33%

Voor zeven van de negen maatregelen geldt dat respondenten ze eerder samen met buurtbewoners dan individueel nemen. De grootste verschuiving is te zien bij dakisolatie: voor die maatregel geeft de helft van de respondenten een hogere intentie aan als buurtbewoners dit zouden gaan doen en je daarbij aan kan sluiten. Bij tochtstrips is dat aandeel ongeveer gelijk (34 om 36%) en bij een waterbesparende douchekop is het waarschijnlijker dat die individueel binnen drie jaar wordt genomen (38%) dan samen met buurtbewoners (26%).

Belangrijk om nogmaals op te merken is dat de absolute intentie om iets te doen in beide gevallen laag kan zijn (zie ook Tabel 4.3). Het gaat hier om een relatieve voorkeur, dus ook als iemand voor een maatregel antwoordt dit zeker niet individueel te gaan doen en waarschijnlijk niet met buurtbewoners, spreken we van een voorkeur voor collectief.

We bespreken in hoofdstuk 5 de barrières en triggers voor individueel en voor collectief verduurzamen en kijken we ook naar hoe dat specifiek verandert tussen individueel en collectief.

4.3.1 Relatie vertrouwen in overheid en buurtbewoners met collectief of individueel willen verduurzamen

In andere onderzoeken¹⁵ zien we dat er een verband is tussen vertrouwen in de overheid en gedragsintentie. Naarmate het vertrouwen lager is zijn burgers minder geneigd zich te houden aan maatregelen, laat staan vrijwillig gewenst gedrag te vertonen.

Ook in dit onderzoek zien we enkele interessante effecten, opvallend genoeg vooral voor collectief verduurzamen. Voor individueel verduurzamen zijn de effecten beperkt. We zien bij één maatregel een duidelijk effect: mensen met vertrouwen in de overheid zijn meer geneigd zonnepanelen te installeren (14%) dan degenen die weinig of geen vertrouwen hebben (5%).

Vier van de zes maatregelen waar burgers liever collectief dan individueel mee aan de slag zouden gaan (hybride waterpomp, zonnepanelen, vloer- en dakisolatie, zie de vorige paragraaf) laten een verschil zien op de mate waarin mensen de overheid vertrouwen ten opzichte van degenen die dat vertrouwen niet hebben (blauw gearceerd). Zo wil 17 procent van degenen met vertrouwen in de overheid samen met anderen (*collectief*) vloerisolatie aanleggen, terwijl van degenen *zonder* vertrouwen slechts 9 procent dat wil. Voor individueel vloerisolatie aanleggen zien we dit verschil niet (9 en 7%).

¹⁵ Zie bijvoorbeeld “[Draagvlak voor mogelijke maatregelen ministerie IenW – Ipsos I&O Publiek, april 2022. Paragraaf 10.2.](#)”

Bij zes maatregelen (dakisolatie, zonnepanelen, vloerisolatie, hybride warmtepomp, gevel/muurisolatie, elektrische warmtepomp – in het gestippelde kader) zien we (ruime) verschillen voor mensen met vertrouwen in het voordeel van *collectief* verduurzamen.

Tabel 4.5: Waarschijnlijkheid van nemen maatregel: individueel of collectief, naar vertrouwen in de overheid en vertrouwen in buurtgenoten. Significante verschillen in blauw gearceerd. Basis: maatregel nog niet genomen, maar kan wel

	INDIVIDUEEL VERDUURZAMEN				COLLECTIEF VERDUURZAMEN			
	Vertrouwen in overheid		Vertrouwen in buurtgenoten		Vertrouwen in overheid		Vertrouwen in buurtgenoten	
	Wel	niet	wel	niet	wel	niet	wel	niet
Tochtstrips	25%	24%	23%	31%	14%	19%	14%	19%
Isolerend glas	23%	19%	22%	23%	18%	20%	23%	11%
Douchekop	19%	19%	20%	18%	14%	13%	14%	13%
Dakisolatie	8%	10%	9%	13%	20%	15%	18%	12%
Zonnepanelen	14%	5%	9%	4%	18%	13%	16%	10%
Vloerisolatie	9%	7%	6%	12%	17%	9%	13%	7%
Hybr. warmtepomp	9%	5%	7%	4%	13%	8%	10%	7%
Gevel/muurisolatie	6%	6%	5%	8%	15%	13%	14%	10%
Elektr. warmtepomp	4%	3%	4%	1%	9%	8%	8%	7%

Relatie met vertrouwen in buurtgenoten

Dezelfde vergelijking maakten we voor vertrouwen in buurtbewoners. Ook hier zien we effecten: mensen met vertrouwen in hun buurtgenoten zijn meer geneigd met hen maatregelen als dakisolatie, zonnepanelen en vloerisolatie te nemen dan degenen die dit vertrouwen niet hebben. Voor deze maatregelen zien we ook hogere percentages voor *collectief* verduurzamen onder degenen die vertrouwen in hun buurtbewoners dan voor *individueel* verduurzamen. Verder zien we dat het aandeel dat bijvoorbeeld individueel tochtstrips wil plaatsen beduidend groter is (31%) onder degenen die *geen* vertrouwen hebben in buurtbewoners dan onder degenen die daar wel vertrouwen in hebben (23%). Een vergelijkbaar maar kleiner effect zien we bij *collectief* plaatsen van tochtstrips.

4.4 Verdeling groepen 3, 4, 5 en 6

Met de resultaten uit voorgaande paragrafen kunnen we de laatste vier groepen van het schema indelen. Hiervoor nemen we de gemiddelde intenties over alle maatregelen die iemand nog zou kunnen nemen. Het gaat hier dus om de samengenomen gedragsintentie: hoe waarschijnlijk is het dat iemand individueel of met buurtbewoners energiebesparende maatregelen zou nemen, ongeacht van welke maatregel dit dan is. De gemiddelde intenties staan weergegeven in Tabel 4.6. Gemiddeld zegt 5 procent dus de maatregelen *individueel* 'zeker wel' te gaan doorvoeren, *samen met buurtbewoners* 8 procent. En het aandeel 'zeker wel' is doorgaans een goede voorspeller van gedrag.

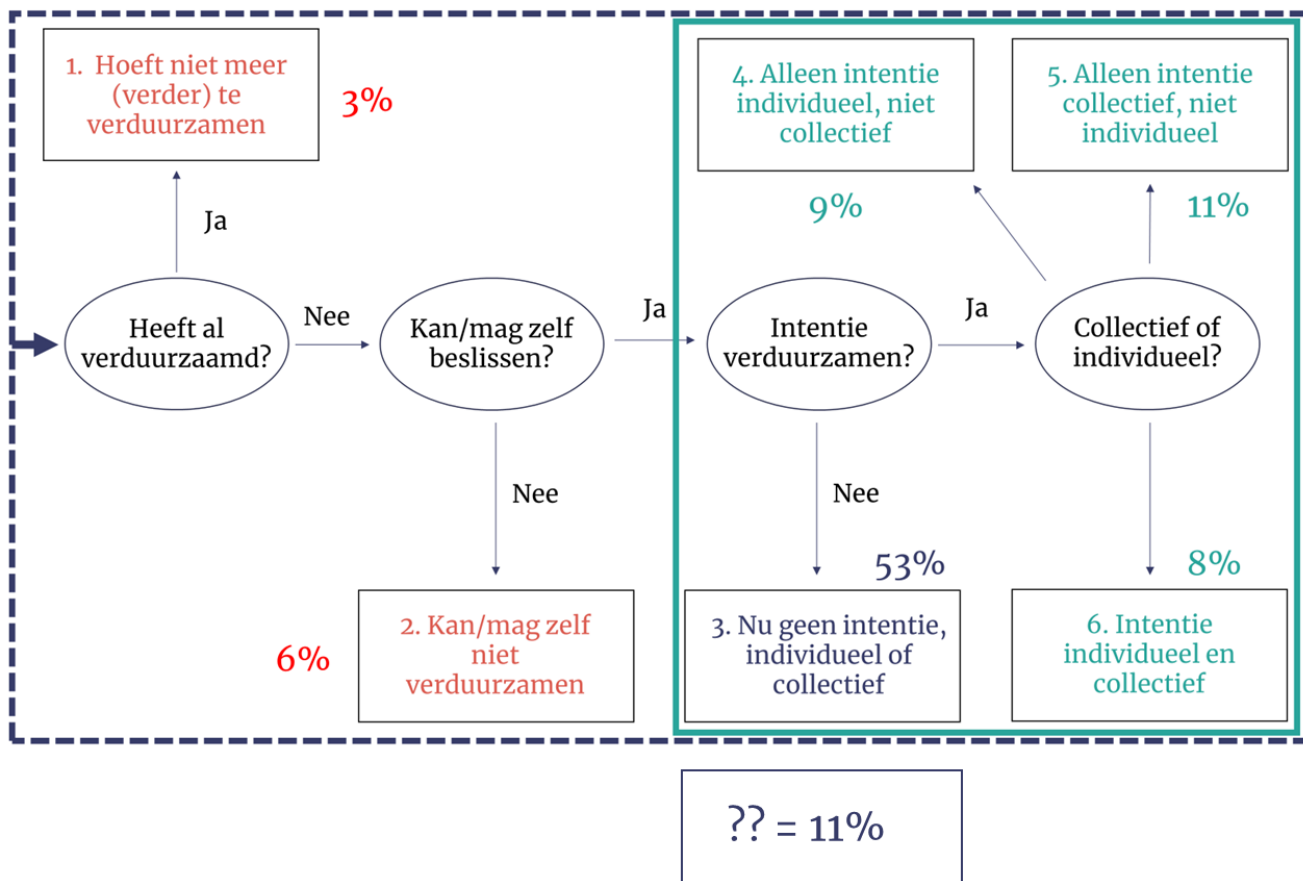
Ze staan er een keer met alle vijf de categorieën en een keer naar twee categorieën, waarbij we de opties 'zeker niet' en 'waarschijnlijk niet' samenvoegen en de opties 'misschien' 'waarschijnlijk wel' en 'zeker wel' samenvoegen.

Tabel 4.6: Samengenomen gedragsintentie voor individueel of met buurtbewoners verduurzamen, naar 5 en 2 categorieën

		Individueel		Samen met buurtbewoners	
naar 5 categorieën	Zeker niet	37%	609	47%	729
	Waarschijnlijk niet	41%	753	30%	546
	Misschien	12%	208	9%	191
	Waarschijnlijk wel	6%	96	6%	109
	Zeker wel	5%	82	8%	140
naar 2 categorieën	(waarschijnlijk) niet	78%	1362	77%	1275
	(misschien) wel	22%	386	23%	440

We gebruiken de versie met twee categorieën om de groepen in het schema te kwantificeren. Als iemand voor zowel individueel als met buurtbewoners een gemiddelde intentie heeft van (waarschijnlijk) niet, dan valt die in groep 3. Groep 4 zegt bij individueel (misschien) wel en bij samen met buurtbewoners (waarschijnlijk) niet en voor groep 5 is dit precies andersom. Tot slot geeft groep 6 voor beide gevallen aan het (misschien) wel te gaan doen. De resultaten hiervan zijn toegevoegd in Figuur 4-6.

Figuur 4-6: Indeling in groepen, met groepen 3-6 ingevuld.

Als we alle percentages van de zes groepen bij elkaar optelt, blijkt er nog ongeveer 11 procent te ontbreken. Dit zijn respondenten die nog wel kunnen verduurzamen, maar die echt niet weten of ze dit wel of niet gaan doen. Zij hebben voor alle maatregelen bij individueel en/of samen verduurzamen aangegeven dat zij niet weten wat hun intentie is. Daarmee is het niet mogelijk om ze toe te schrijven aan een groep die wel of geen voorkeur heeft voor individueel of collectief.

Nu alle zes de groepen zijn gekwantificeerd, valt het op dat de groep die momenteel echt niks (meer) zou kunnen doen relatief klein is: 9 procent. Anderzijds is de groep die wel wat zou kunnen doen maar daar nu geen intentie voor heeft (groep 3), relatief groot: 53 procent. Dat heeft te maken met de criteria die gesteld zijn om in bepaalde groepen te kunnen vallen.

Groepen 1 en 2 zijn bewust zo klein mogelijk gehouden: alleen als je écht niks meer kan of mag doen, kom je hier terecht. Dat betekent dat bijvoorbeeld mensen die in principe zonnepanelen op het dak zouden kunnen nemen, maar daar nu geen geld voor hebben, toch worden doorgeschoven naar de groepen die zouden kunnen verduurzamen. Groep 3 wordt daardoor juist relatief groot.

Ter vergelijking: zie paragraaf 3.4 voor de zelfperceptie van de respondenten. Daar zegt een groot deel (33% van het totaal) dat zij wel maatregelen zouden willen nemen, maar dat dit nu niet lukt vanwege een gebrek aan tijd/geld of vanwege andere omstandigheden.

Hoewel groep 3 momenteel geen intentie heeft om te verduurzamen, wil dit niet zeggen dat zij niet in beweging te krijgen zijn. Immers, een groot deel geeft van zichzelf aan dat zij wél willen verduurzamen, maar dat dit momenteel gewoon niet lukt. Ook voor groepen 4 en 5 geldt dat zij momenteel alleen voor individueel of voor collectief verduurzamen een intentie hebben om dit te doen, maar zij kunnen ook weer wisselen van groep of overstappen naar groep 6. In Tabel 4.4 was te zien dat de intentie voor het nemen van maatregelen over het algemeen in positieve zin verschuift als het gaat om samen met buurtbewoners verduurzamen. Dat suggereert dat er potentie is om mensen die nu in groepen 3 en 4 zitten, te kunnen laten overstappen naar groepen 5 en 6. Hoe dit precies wel en niet zou kunnen, is het onderwerp van het volgende hoofdstuk.

5 Gedragsbepalers verduurzamen woning

In het vorige hoofdstuk zijn alle groepen gekwantificeerd en is gekeken naar de intentie voor het individueel of samen met buurtgenoten nemen van energiebesparende maatregelen. In dit hoofdstuk gaan we in op wat de motivatie of belemmering is voor deze intentie(s). We doen dat aan de hand van gedragsbepalers die voortkomen uit een factoranalyse. De manier waarop we dit weergeven is aan de hand van zogeheten prioriteitenmatrices. Voordat we in de resultaten duiken, leggen we eerst kort uit hoe dit gelezen moet worden.

5.1 Uitleg prioriteitenmatrices

In dit hoofdstuk laten we zien welke barrières en triggers er zijn voor het nemen van energiebesparende maatregelen. Er zijn in het onderzoek 74 stellingen voorgelegd, onder meer over wat mensen vinden van het nemen van energiebesparende maatregelen, de staat van hun woning, hun verwachtingen over samenwerken met buurtgenoten, over hun houdingen over het klimaat en de rol van de overheid daarin. Sommige van deze stellingen zijn in eerdere hoofdstukken al besproken (zie: hoofdstuk 2.2, 2.3 en 3.3). Anderen zijn nog niet eerder behandeld. De totale uitkomsten staan in Bijlage A.

5.1.1 Van stellingen naar gedragsbepalers

Deze 74 stellingen zijn uniek, maar de stellingen hangen ook samen, bijvoorbeeld omdat ze betrekking hebben op hetzelfde onderwerp of omdat ze een weerspiegeling zijn van hetzelfde sentiment. Deze onderliggende samenhang is geanalyseerd door middel van een factoranalyse. Er is bovendien met een betrouwbaarheidsanalyse nagegaan of de stellingen samen een betrouwbare schaal vormen, conform de vuistregels zoals vastgelegd in de CASI-handreiking van de Dienst Publiek en Communicatie. Stellingen die samen een betrouwbare schaal vormen, noemen we als geheel een gedragsbepaler. In totaal vallen de 74 stellingen samen in 13 gedragsbepalers. Sommige stellingen vielen onder geen enkele gedragsbepaler. Een overzicht van de gedragsbepalers en bijbehorende stellingen staat in Bijlage A.

Op basis van deze analyses zijn deze 13 factoren (gedragsbepalers) onderscheiden:

- 1 vertrouwen in een goede samenwerking met buurtgenoten;
- 2 duurzaamheidsambitie;
- 3 klusbereidheid;
- 4 buurtcohesie;
- 5 coöperatieve attitude;
- 6 energiearmoede;
- 7 nadelen van collectief verduurzamen;
- 8 nut en noodzaak van energiebesparende maatregelen;
- 9 houding ten aanzien van collectieve verduurzaming;
- 10 toekomst(on)zekerheid;
- 11 overheidsbeleid voor verduurzaming;
- 12 voorbeeldgedrag;
- 13 voordelen van collectief verduurzamen.

5.1.2 Het lezen van een prioriteitenmatrix

Met een prioriteitenmatrix visualiseren we twee dingen:

- 1 in hoeverre een gedragsbepaler voorkomt bij Nederlanders en
- 2 in hoeverre die gedragsbepaler de verduurzamingsintentie beïnvloedt.

Op de x-as (van links naar rechts) staat de mate waarin iets voorkomt. Het is voor de gedragsbepalers een beetje vreemd om te spreken over eens en oneens zijn. Neem bijvoorbeeld de gedragsbepaler 'Energiearmoede'. Mensen zijn het niet 'eens' of 'oneens' met energiearmoede, maar zijn het eens of oneens met de stellingen die samen de gedragsbepaler 'energiearmoede' vormt. Je kan beter zeggen: in hoeverre speelt het bij de mensen of in hoeverre ervaren mensen dit? Hoe verder rechts in de prioriteitenmatrix een gedragsbepaler staat, hoe meer het speelt bij mensen.

Op de y-as (van beneden naar boven) staat de mate waarin de gedragsbepaler samenhangt met of invloed heeft op de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen. We hebben hiervoor correlatieanalyses uitgevoerd tussen alle gedragsbepalers en de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen. Het gaat daarbij om de gemiddelde intentie van alle maatregelen die iemand nog kan nemen. Hoe hoger een gedragsbepaler in de figuur staat, hoe sterker de mate waarin deze samenhangt met de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen. Of de samenhang positief of negatief is, is nog niet uit de figuur af te leiden. Het gaat alleen over hoe sterk de samenhang is. Of het om een positieve of een negatieve samenhang gaat, wordt duidelijk als we naar de afzonderlijke gedragsbepalers gaan kijken en dit zal ook nog terugkomen aan het einde van het hoofdstuk.

Onderaan staan dus gedragsbepalers die weinig invloed hebben op verduurzamen, bovenin staan de gedragsbepalers die dat wel hebben. Hoewel het hier in statistische zin gaat om correlatie en niet om causatie, suggereren we wel dat de gedragsbepalers die sterk samenhangen met de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen, hier ook van invloed op zijn.

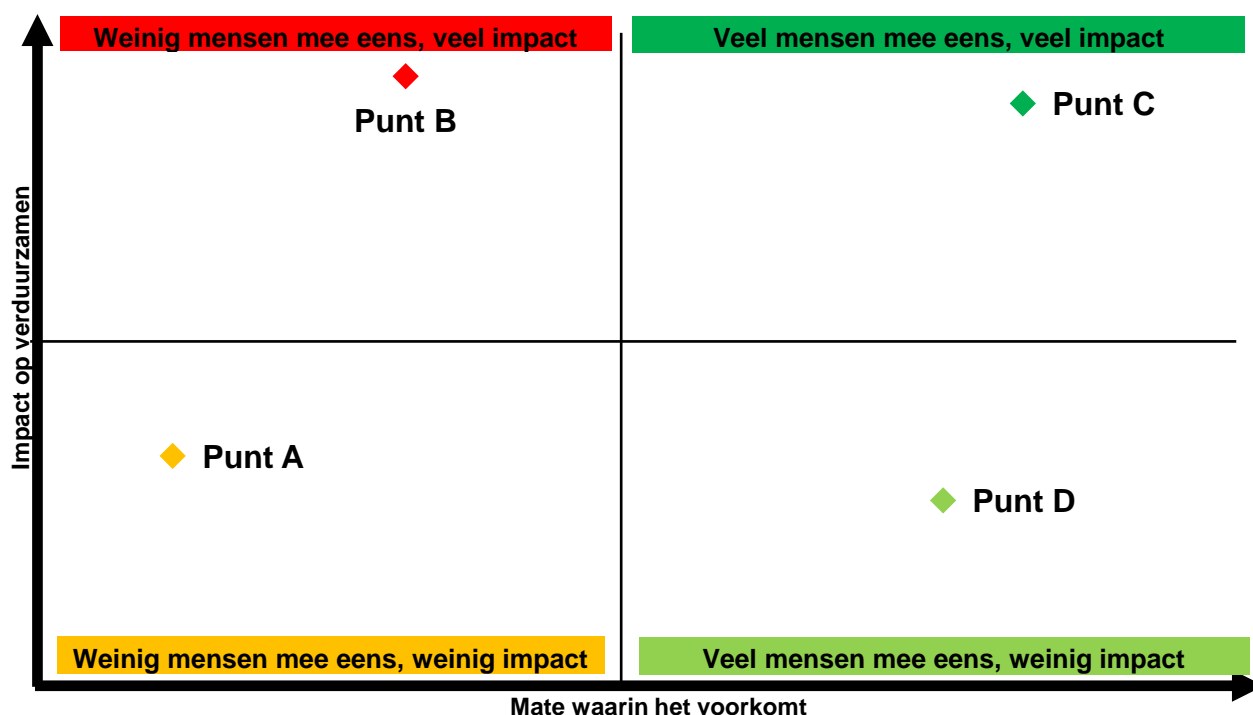
Figuur 5-1 toont een voorbeeld van een prioriteitenmatrix. De lijnen die door het midden lopen, geven het gemiddelde van de x-as en y-as aan. Op deze manier ontstaan er 4 kwadranten:

- 1 In het kwadrant linksonder staan gedragsbepalers die bij weinig mensen spelen en die ook maar weinig samenhangen met de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen. Deze gedragsbepalers zijn minder interessant als het gaat om wat mensen nou wel of niet aanzet tot het nemen van energiebesparende maatregelen. Punt A is een voorbeeld.
- 2 In het kwadrant linksboven staan gedragsbepalers die bij weinig mensen spelen, maar die wel sterk samenhangen met de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen. Dat kunnen gedragsbepalers zijn die de meeste mensen niet ervaren, maar die voor de mensen die het wel ervaren heel belangrijk zijn. Het kunnen ook verbeterpunten zijn: als je gedragsbepalers die een sterke invloed hebben maar die mensen nu nog nauwelijks ervaren meer onder de aandacht brengt, dan kan dat leiden tot een sterkere intentie.
- 3 Punt B is een voorbeeld.

- 4 In het kwadrant linksboven staan gedragsbepalers die bij meer mensen spelen en die ook nog een sterke samenhang hebben met de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen. Deze punten zijn belangrijk om op te letten bij het optimaliseren van de intentie. Wat hier goed gaat moet goed blijven gaan en als het nog beter kan dan is dat helemaal mooi. Punt C is een voorbeeld.
- 5 In het kwadrant rechtsonder staan gedragsbepalers die bij meer mensen spelen, maar die geen sterke samenhang hebben met de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen. Deze gedragsbepalers zijn momenteel nog niet heel interessant als het gaat om wat mensen wel of niet aanzet tot het nemen van energiebesparende maatregelen, maar kunnen wel belangrijk worden als er een manier gevonden kan worden waardoor deze samenhang wel ontstaat, omdat dit wel dingen zijn die veel spelen bij mensen. Punt D is een voorbeeld.

In de prioriteitenmatrices die in dit hoofdstuk aan bod komen, zal de meeste aandacht uitgaan naar de kwadranten linksboven en rechtsboven. We tonen eerst de prioriteitenmatrix met de gedragsbepalers voor het *individueel* nemen van energiebesparende maatregelen. Daarna gaan we in op de belangrijkste gedragsbepalers en bespreken we hiervan ook de losse stellingen waaruit deze gedragsbepaler is opgebouwd. Datzelfde doen we vervolgens voor het nemen van energiebesparende maatregelen *samen met buurtgenoten*.

Figuur 5-1: Voorbeeld van een prioriteitenmatrix

5.2 Individueel energiebesparende maatregelen nemen

Figuur 5-2 toont de prioriteitenmatrix voor het individueel nemen van energiebesparende maatregelen. In het kwadrant rechtsboven zien we de belangrijkste gedragsbepalers voor de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen. Dit zijn:

- 1 de duurzaamheidsambitie;
- 2 houding t.o.v. overheidsbeleid voor verduurzamen;
- 3 voordelen van een collectief.

De ambitie om duurzaam te leven, het zien van voordelen van samen energie besparen en de opvatting dat de overheid dwingende maatregelen zou moeten nemen om eigenaren en verhuurders te laten verduurzamen, stimuleren mensen om te gaan verduurzamen.

De gedragsbepaler 'voordelen van een collectief' lijkt hier (nog) niet te horen, omdat het hier nog gaat over individueel verduurzamen en niet over collectief verduurzamen. Hetzelfde geldt voor de gedragsbepaler 'Positieve houding t.a.v. collectieve verduurzaming', die linksboven in de prioriteitenmatrix staat. Hoewel deze gedragsbepalers gaan over collectieve verduurzaming, hebben ze ook een positieve correlatie met het individueel verduurzamen. Hoe dit precies zit, leggen we uit in paragraaf 5.3.

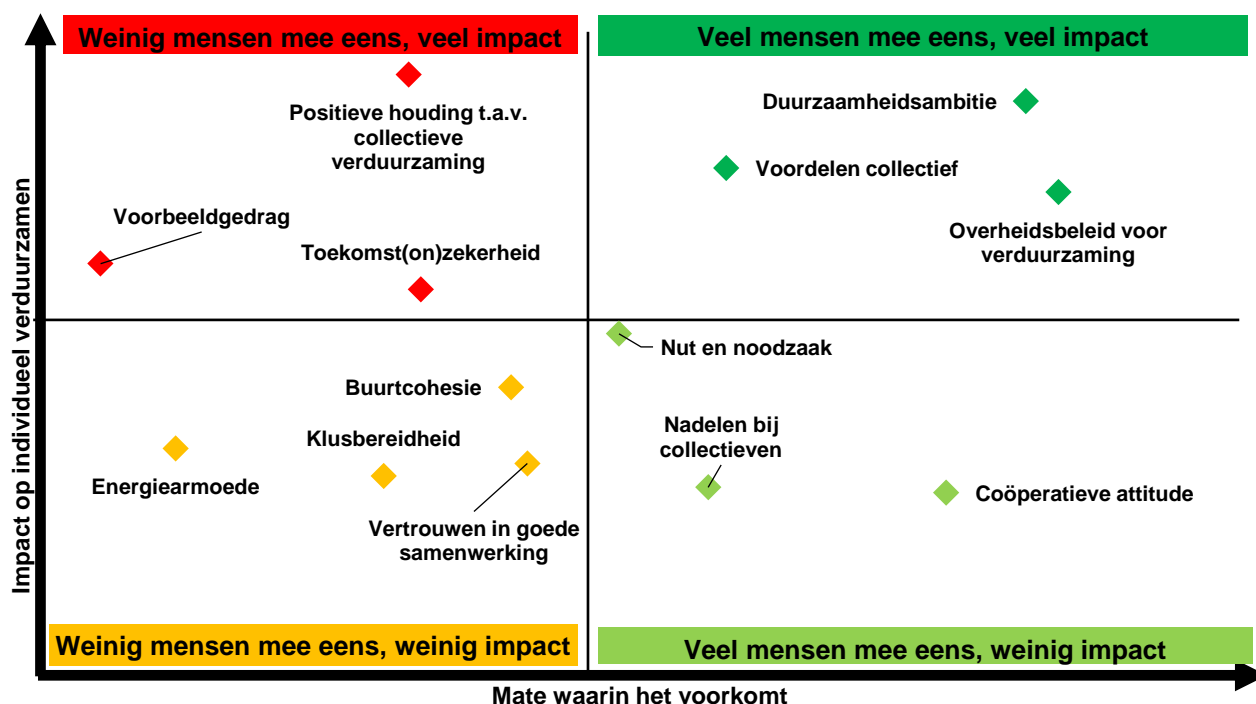
De andere twee gedragsbepalers linksboven zullen we wel hier al bespreken:

- 1 toekomst(on)zekerheid;
- 2 voorbeeldgedrag.

Bij 'Voorbeeldgedrag', zien we dat deze gedragsbepaler van invloed is op de intentie om te verduurzamen, maar dat het tot nu toe weinig speelt bij de doelgroep. Dit is een gedragsbepaler die, wanneer het bij meer Nederlanders zou spelen, kan stimuleren om meer energiebesparende maatregelen te nemen. Deze gedragsbepaler meer onder de aandacht brengen zou er dus voor kunnen zorgen dat meer Nederlanders gaan verduurzamen.

Toekomst(on)zekerheid ligt net wat anders, want hier is sprake van een negatieve samenhang met de intentie om te verduurzamen. Zoals in paragraaf 5.1 al uitgelegd, is dat niet uit de prioriteitenmatrix af te leiden, maar wel als we kijken naar de gedragsbepaler zelf in Figuur 5-5. Deze gedragsbepaler is een barrière: hoe meer mensen dit ervaren, hoe lager hun intentie om energiebesparende maatregelen te nemen. Het is voor deze gedragsbepaler dus eigenlijk goed dat hij linksboven zit en niet rechtsboven, omdat dit betekent dat de barrière momenteel niet voor veel Nederlanders speelt. Wel is het goed om dit in de gaten te houden, want als meer Nederlanders dit gaan ervaren, dan neemt hun intentie om te verduurzamen af.

Figuur 5-2: Prioriteitenmatrix voor de intentie om individueel energiebesparende maatregelen te nemen.

Leeswijzer bij de figuren

In volgende paragrafen bespreken we de belangrijkste gedragsbepalers voor individueel verduurzamen en de stellingen waaruit deze zijn opgebouwd. In de figuren is van elke losse stelling het percentage gegeven dat het met de stelling eens is en de correlatie die de stelling heeft met de intentie om te verduurzamen (impact). Onder in de figuur staat de correlatie van de gedragsbepaler als geheel met de verduurzamingsintentie. Er is geen percentage mee eens voor de gedragsbepaler als geheel, omdat deze uit meerdere stellingen is opgebouwd¹⁶. De correlatie van de gedragsbepaler als geheel is **niet** het gemiddelde van de stellingen waaruit het is opgebouwd. In de meeste gevallen is de gedragsbepaler als geheel namelijk ‘sterker’ dan de losse stellingen.

De correlaties lopen van -1 tot 1, waarbij -1 een perfect negatief verband weergeeft en 1 een perfect positief verband is. Een score van 0 betekent dat er helemaal geen verband is. In de matrices worden de absolute waarden van de correlaties weergegeven, d.w.z. alles wat negatief is wordt ook positief. Het geeft dus alleen de sterkte aan maar niet of het positief of negatief is. In de onderstaande figuren van de losse stellingen en gedragsbepalers is dit niet gedaan en zijn de negatieve correlaties dus ook als negatief weergegeven (zie bijvoorbeeld Figuur 5-5). Geen enkele gedragsbepaler hangt heel sterk samen met de verduurzamingsintentie: of iemand de intentie heeft om te verduurzamen hangt namelijk van meer af dan alleen van de gedragsbepaler. Denk bijvoorbeeld aan de verwachte kosten voor verduurzaming en de beschikbare middelen die iemand heeft.

¹⁶ De gemiddelde score ‘mee eens’ op een 5-puntsschaal (5 is helemaal eens) is gebruikt voor in de matrices

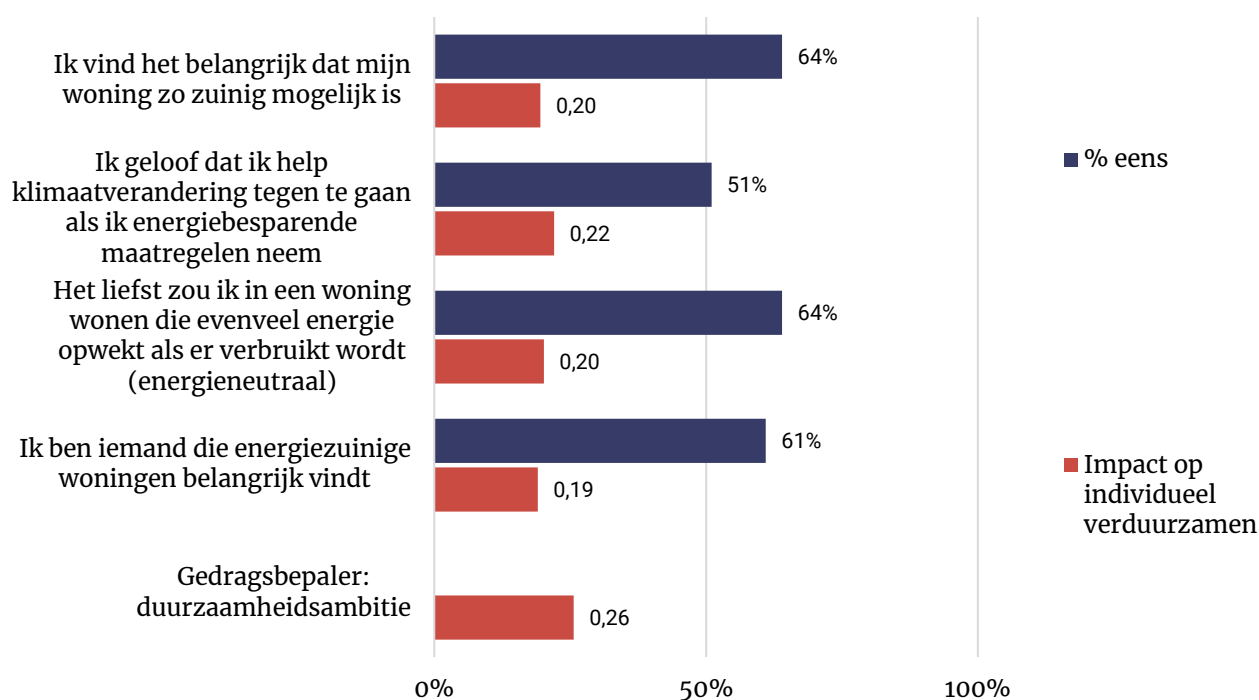
5.2.1 Duurzaamheidsambitie

Om de algehele houding ten aanzien van het nemen van energiebeperkende maatregelen in beeld te krijgen, legden we vier stellingen voor (zie Figuur 5-3). De vier stellingen laten zien dat een ruime meerderheid (ongeveer 60%) positief tegenover energiezuinig wonen staat.

Meer dan zes op de tien Nederlanders (64%) vinden het belangrijk dat hun woning zo zuinig mogelijk is. Een even groot deel (64%) zou zelf het liefst in een woning wonen die energieneutraal is. Ook zien zes op de tien Nederlanders (61%) zichzelf als iemand die energiezuinige woningen belangrijk vindt. Ongeveer de helft van de Nederlanders gelooft dat zij helpen klimaatverandering tegen te gaan als ze energiebesparende maatregelen nemen (51%). Dat betekent dat er ook een klein deel is (ongeveer 10%) dat het wel belangrijk vindt energiezuinig te wonen, maar niet gelooft dat zij hiermee helpen klimaatverandering tegen te gaan.

Figuur 5-3: Gedragsbepaler: Duurzaamheidsambitie.

In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

Nederlanders die stemmen op linkse partijen (GroenLinks-PvdA, PvdD, D66) zijn het vaker met alle stellingen eens en Nederlanders die stemmen op de rechtse partijen (PVV, BBB) zijn het vaker met alle stellingen oneens.

Huurders met een particuliere verhuurder geloven vaker dat zij met energiebesparende maatregelen helpen om klimaatverandering tegen te gaan (64% eens). Ook geven zij het vaakst aan dat ze het liefst in een woning zouden wonen die energieneutraal is (77% eens). Deze groep woont vaker in woningen die nog niet duurzaam zijn (label D of lager), dus hoewel zij vaker geloven dat energiebesparende maatregelen helpen om klimaatverandering tegen te gaan, heeft dat tot nu niet geresulteerd in het doorvoeren van de maatregelen (vaak omdat ze afhankelijk zijn van de verhuurders).

Het belang van verduurzamen is een van de gedragsbepalers die het sterkst positief samenhangt met de intentie om ook daadwerkelijk te gaan verduurzamen¹⁷. Dit betekent dat, voordat iemand begint het huis te verduurzamen, men intrinsiek gemotiveerd dient te zijn.

Deze motivatie hoeft niet per se samen te gaan met de overtuiging dat klimaatverandering wordt tegengegaan. Het grootste deel van de mensen die een duurzame woning belangrijk vinden gelooft ook dat dit helpt klimaatverandering tegen te gaan, maar dat betekent niet dat dit de enige reden is dat zij een energiezuinige woning belangrijk vinden. Het besparen van geld is ook een reden dat iemand een energieneutrale woning wil (zie ook paragraaf 3.6). De intrinsieke motivatie om bij te dragen aan verduurzaming is in elk geval een van de belangrijkste triggers om de woning energiezuiniger te maken.

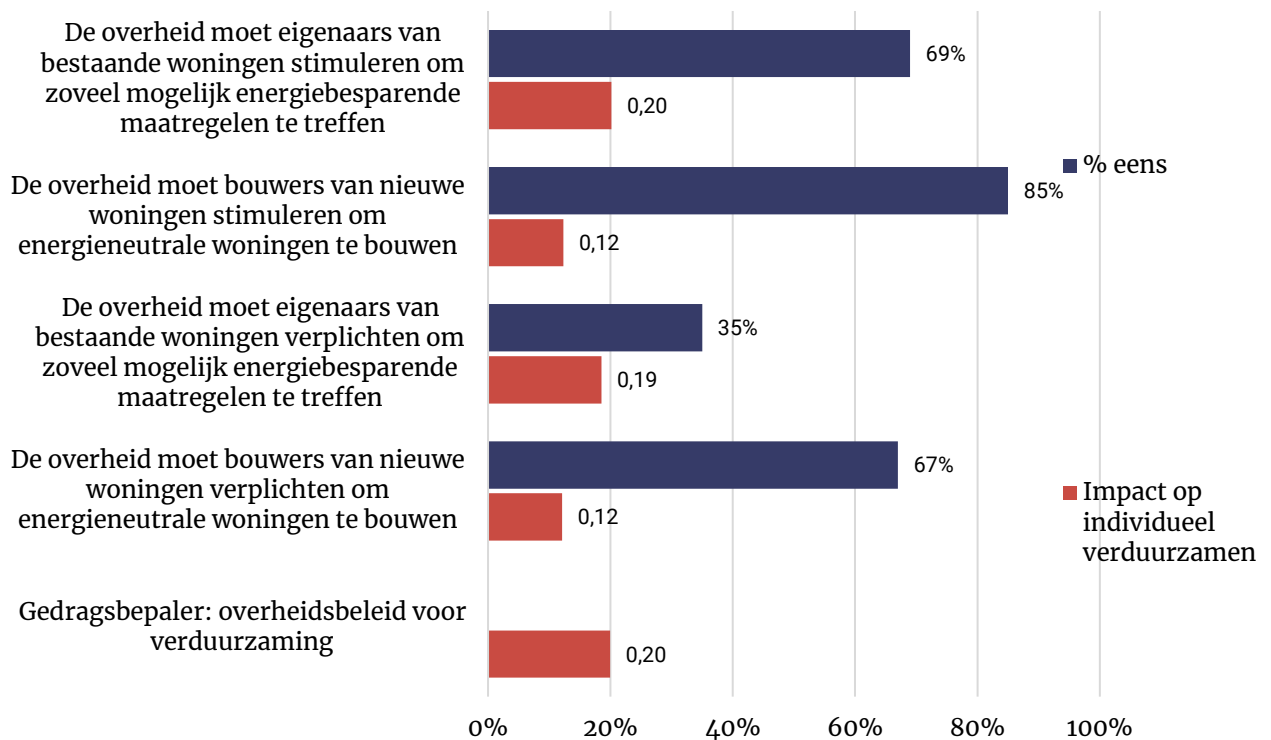
5.2.2 Overheidsbeleid voor verduurzamen

De tweede belangrijke trigger voor individueel verduurzamen is het overheidsbeleid voor verduurzamen. (Zie ook paragraaf 2.2) Met name het *stimuleren* tot verduurzaming van eigenaars en bouwers bij het bouwen van nieuwe woningen kan op steun rekenen. Ook willen veel Nederlanders dat bouwers van nieuwe woningen *verplicht* worden energieneutrale woningen te bouwen (67%).

Als we kijken naar de samenhang met de intentie om individueel energiebesparende maatregelen te nemen, zien we dat die samenhang hoger is bij de stellingen die gaan om de eigenaars van woningen (0,20 voor stimuleren en 0,19 voor verplichten) dan voor de bouwers van woningen (0,12 voor zowel stimuleren als verplichten). We zien hier de samenhang van beleid en de behoefte aan een 'gelijk speelveld'. Burgers willen best zelf iets doen, maar daarvoor (of daarnaast) verwachten ze een overheid die verduurzaming ook stimuleert/verplicht onder andere woningeigenaren en die de verduurzaming bij de bron - de bouwers van nieuwe woningen - faciliteert.

¹⁷ Pearson correlatie test: $r=0,257$, $p<0,001$, $n=1.393$

Figuur 5-4: Gedragsbepaler: Overheidsbeleid voor verduurzamen.
 In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

Huurders zijn het vaker eens met de stellingen dan kopers. Met name huurders bij een particuliere verhuurder willen vaker dat de overheid de eigenaar stimuleert (84% eens) of verplicht (63% eens) tot het nemen van energiebesparende maatregelen. Kopers zijn het vooral oneens met de stelling dat woningeigenaren verplicht moeten worden tot het nemen van energiebesparende maatregelen: meer dan de helft is het met deze stelling oneens (52% van kopers met vve en 60% van kopers zonder vve).

Het is duidelijk dat dit te maken heeft met wie de kosten voor de maatregelen moet betalen. In het geval van kopers zijn zij dit zelf, in het geval van huurders is dat de verhuurder.

Huurders kijken dus met name naar de overheid voor het stimuleren of verplichten van hun verhuurder om energiebesparende maatregelen te nemen. Zij zitten nu in een situatie waar zij dit zelf niet kunnen beslissen en zouden er dus mee geholpen zijn.

Het *stimuleren* van woningeigenaren zou ook bij kopers goed vallen, zij zijn hier niet vaker op tegen dan huurders. Als het van stimuleren naar verplichten zou gaan, dan zien zij dit wel als een probleem. Voor huurders zou zowel het stimuleren als verplichten van hun verhuurder dus kunnen helpen, voor kopers is stimuleren wenselijker dan verplichten.

5.2.3 Toekomst(on)zekerheid

Een grote barrière voor het nemen van energiebesparende maatregelen, is toekomst(on)zekerheid (zie figuren 5-2 en 5-5).

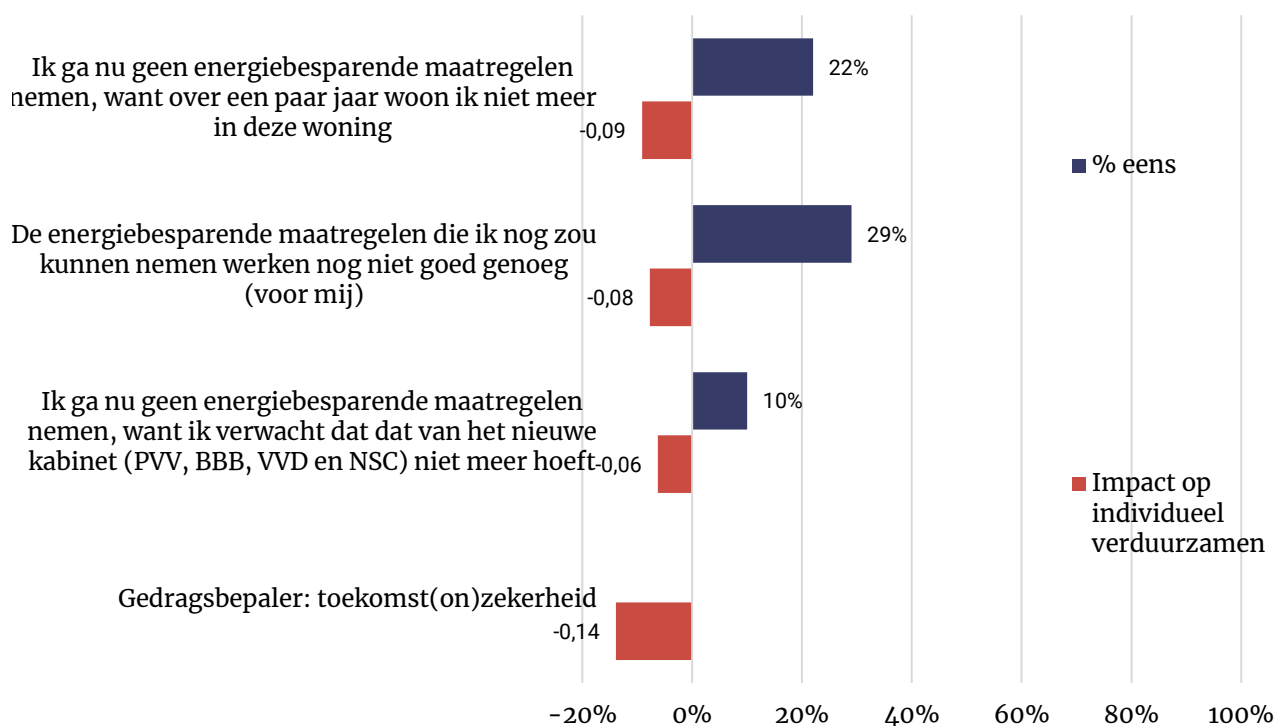
Voor drie op de tien Nederlanders (29%) geldt dat zij momenteel nog geen energiebesparende maatregelen willen nemen, omdat die naar hun idee nog niet goed genoeg werken.

Voor een op vijf Nederlanders (22%) is het feit dat zij binnen een paar jaar gaan verhuizen de reden dat zij nu geen energiebesparende maatregelen willen nemen. Dit geldt voornamelijk voor huurders met een particuliere verhuurder (60% eens). Jongeren (18-34 jaar) zeggen dit vaker dan ouderen.

Een op tien Nederlanders gaat nu geen energiebesparende maatregelen nemen omdat ze verwachten dat het van het nieuwe kabinet niet meer hoeft. (Het onderzoek vond plaats in de zomer, het hoofdlijnen akkoord was al bekend). In de vorige paragraaf was te lezen dat stimuleren en/of verplichten van verduurzaming vanuit de overheid een belangrijke gedragsbepaler is. Het feit dat het nieuwe kabinet dit (tot nu toe) juist niet stimuleert of verplicht, blijkt (nog) geen hele sterke barrière te zijn. Het antwoord op deze stelling is sterk afhankelijk van de politieke voorkeur. Stemmers van (linkse) oppositiepartijen zijn het vaker (helemaal) oneens met de stelling dan stemmers van de coalitiepartijen. Zij laten hun intentie om te verduurzamen dus in mindere mate beïnvloeden door wat dit nieuwe kabinet besluit. Coalitiekiezers antwoorden vaker neutraal dan kiezers van de oppositiepartijen, maar zijn het nog steeds vaker met de stelling oneens dan eens.

Figuur 5-5: Gedragsbepaler: Toekomst(on)zekerheid.

In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

‘Toekomst(on)zekerheid’ is van alle gedragsbepalers degene die het sterkst negatief samenhangt met de intentie om de woning te verduurzamen¹⁸. Dit betekent dat het kan worden gezien als een barrière die Nederlanders ervaren om hun woning energiezuiniger te maken. Relatief weinig Nederlanders hebben hier last van (de gedragsbepaler staat linksboven en niet rechtsboven), maar voor de Nederlanders die dit wel ervaren, kan het een belangrijke barrière zijn.

Eerder hebben we gezien dat een grote positieve trigger is het nut van verduurzamen in te zien. Dit is de andere kant hiervan: het gebrek aan of de onzekerheid over het nut om te verduurzamen. Meer duidelijkheid over het beleid (consistent beleid) en het wegnemen van onzekerheid over de werkzaamheid van de energiebesparende maatregelen, kunnen deze barrière verkleinen.

5.2.4 Voorbeeldgedrag

De laatste gedragsbepaler die we hier bespreken is voorbeeldgedrag. Ook deze gaat eigenlijk meer over collectieven dan over individueel verduurzamen, maar omdat de gedragsbepaler op dezelfde manier werkt voor zowel individueel als collectief, bespreken we hem nu alvast. In Figuur 5-6 is naast de blauwe en rode balk, ook de groene balk toegevoegd voor de impact die de gedragsbepaler heeft op de intentie om collectief te verduurzamen.

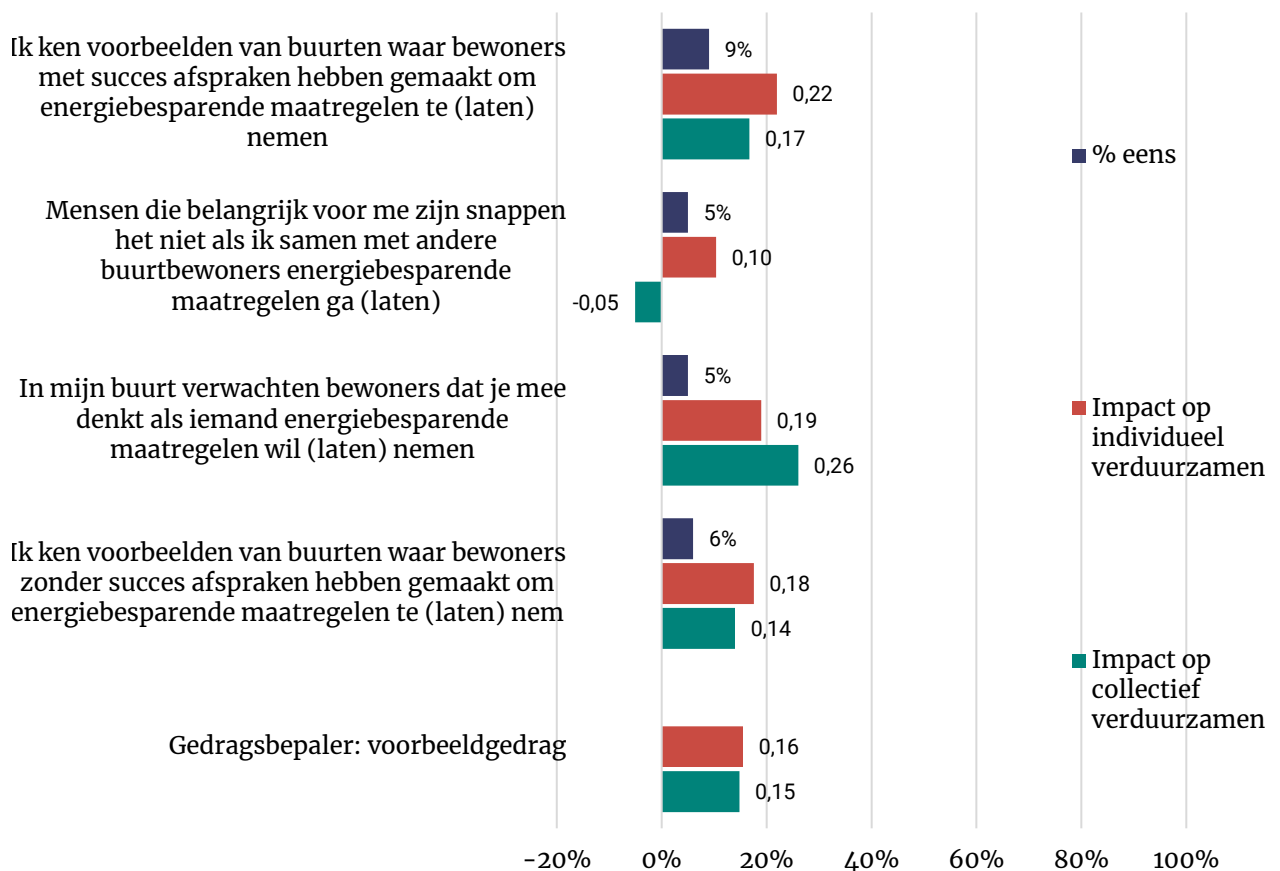
De gedragsbepaler voorbeeldgedrag, speelt op dit moment voor maar weinig Nederlanders, maar is in potentie wel een belangrijke knop om aan te draaien. Het heeft een kleine impact op de intentie om individueel energiebesparende maatregelen te nemen (0,07), maar een wat grotere impact op de intentie om dit samen te doen (0,12). Met ieder van de stellingen is minder dan één op de tien Nederlanders het eens, maar sommigen hebben een grote impact op collectief verduurzamen.

Zo beleeft slechts 5 procent dat er in zijn/haar buurt van bewoners verwacht wordt dat zij meedenken als iemand energiebesparende maatregelen wil (laten) nemen, maar dit heeft een relatief hoge impact op samen te willen verduurzamen. Als deze ‘sociale druk’ meer zou gaan spelen zou het aantal collectieve verduurzamers eveneens kunnen toenemen.

¹⁸ Pearson correlatie test: $r=-0,139$, $p<0,001$, $n=1.372$

Figuur 5-6: Gedragsbepaler: Voorbeeldgedrag.

In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

Zowel voorbeelden van succesvol samen energiebesparende maatregelen nemen als niet-succesvolle voorbeelden hebben een positieve impact op de intentie om te verduurzamen. Positieve voorbeelden (9%) komen iets vaker voor dan negatieve voorbeelden (6%) en hebben ook een iets positievere impact (respectievelijk 0,17 en 0,14).

Dat ook negatieve voorbeelden een positieve impact hebben is waarschijnlijk te verklaren uit de uitstraling van projecten die de intentie hebben om te verduurzamen (of dat ook al eerder hebben gedaan) hebben op anderen. Ook als het niet is gelukt kan het zijn dat degenen die dit opmerken op zoek gaan naar manieren waarin het wel lukt. En misschien doet iemand het dan eerder alleen: wat ook afgeleid kan worden uit het feit dat de impact op de individuele intentie voor zowel positieve als negatieve voorbeelden hoger is dan de collectieve intentie.

Knop om aan te draaien is in beide gevallen: de zichtbaarheid vergroten van (succesvolle) voorbeelden.

Een buurt waar burgers betrokken zijn met energiebesparing en vooral ook met elkaar als zij hiermee aan de slag willen, is een sterke trigger om in collectief aan de slag te willen gaan. Anderzijds, als naasten het niet snappen dat je samen met andere buurtbewoners energiebesparende maatregelen gaat nemen, fungeert dit als een rem om de intentie om dat collectief te doen. Het lijkt niet een rem te zijn voor verduurzamen in het algemeen, want het heeft nog wel een positieve impact op de intentie om individueel energiebesparende maatregelen te nemen. Ook met deze stelling zijn maar weinig mensen het eens (5%).

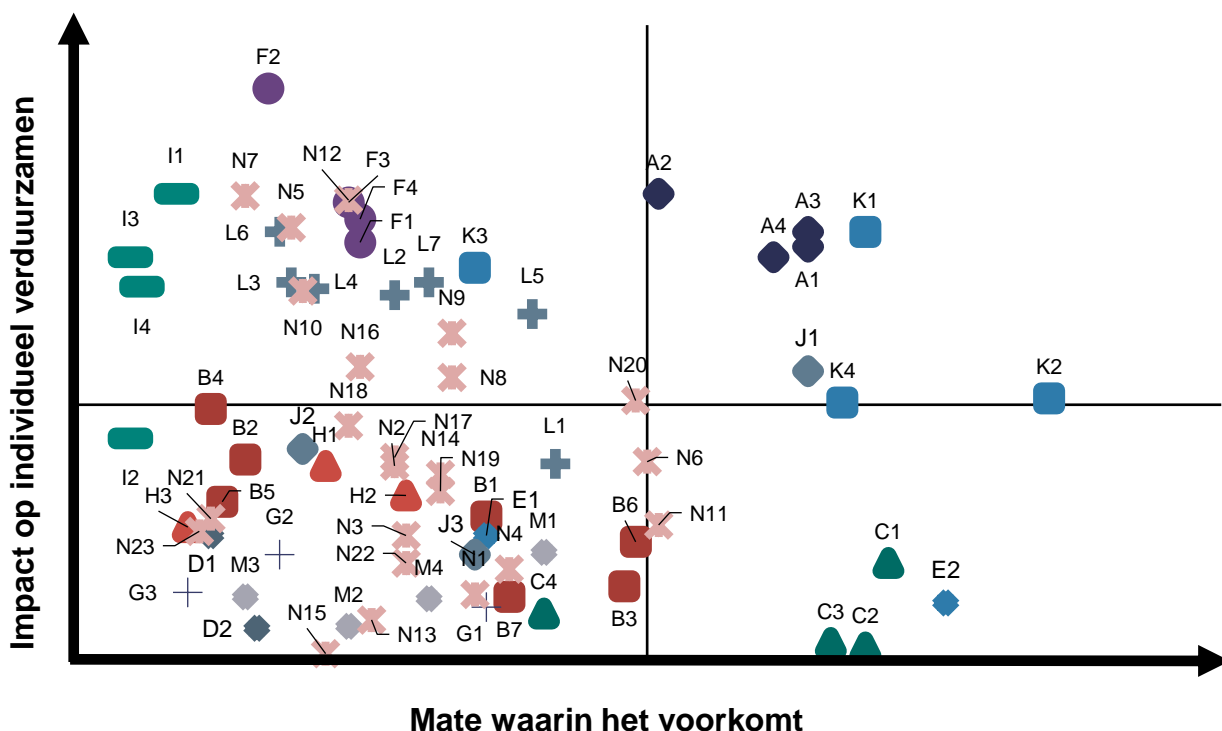
5.2.5 Overige losse triggers en barrières

In de onderstaande figuur staat de prioriteitenmatrix voor de impact op het individueel verduurzamen, maar dan met alle 74 losse stellingen. Iedere gedragsbepaler is een apart symbool en heeft een aparte letter. Zo staat 'A' (de donkerblauwe grote ruitjes) voor de gedragsbepaler 'duurzaamheidsambitie'. Een complete legenda van welke stelling overeenkomt met welk punt, staat in Bijlage A. De 'N'-reeks (roze kruizen) zijn de losse stellingen die niet in een van de gedragsbepalers vallen. Deze stellingen hangen niet heel sterk samen met andere uitgevraagde stellingen, maar ze kunnen nog wel op zichzelf een sterke impact hebben op de intentie om te verduurzamen.

Sommige gedragsbepalers liggen in duidelijke clusters van de losse stellingen. Zo liggen alle stellingen van de gedragsbepaler duurzaamheidsambitie (A) bij elkaar rechtsboven in de figuur en liggen de stellingen van de gedragsbepaler 'Positieve houding t.a.v. collectieve verduurzaming' (F, de paarse cirkels) bij elkaar linksboven. Andere gedragsbepalers zijn wat meer verspreid, zoals de gedragsbepaler 'overheidsbeleid voor verduurzaming' (K, de blauwe vierkanten). Daarbij is duidelijk te zien dat er één stelling (K3) een stuk minder voorkomt dan de andere 3 stellingen van deze gedragsbepaler. Dit is de stelling dat de overheid eigenaren van woningen zou moeten verplichten tot het nemen van energiebesparende maatregelen. Met die stelling waren minder mensen het eens dan met de andere stellingen (zie Figuur 5-4).

Het meest interessant om hier te bekijken, zijn de stellingen die links- en rechtsboven liggen en die nog niet aan bod zijn gekomen in de tot nu toe besproken gedragsbepalers. Met name die van de N-reeks, die bij geen enkele gedragsbepaler vallen. Dat zijn hier: N7, N12, N5, N10, N9, N16, N8 en N20. N5, N7 en N20 bespreken we nu, de rest komt aan het einde van paragraaf 5.4.

Figuur 5-7: Prioriteitenmatrix met losse stellingen voor de intentie om individueel energiebesparende maatregelen te nemen.

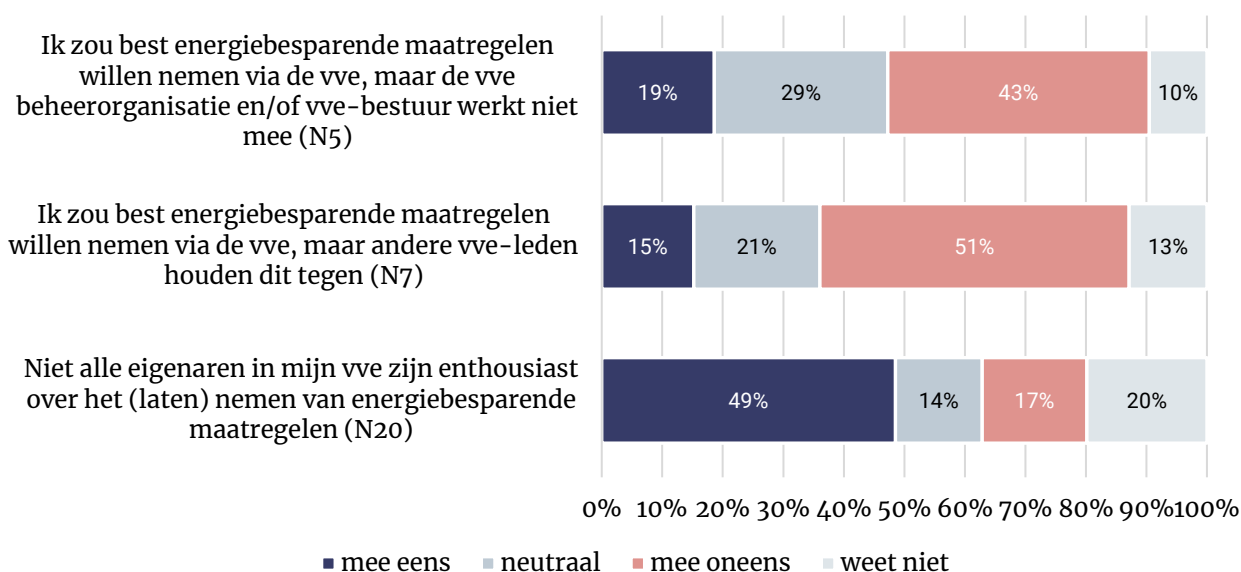

Barrières van vve's

Drie van de losse stellingen die linksboven liggen (N5, N7 en N20) gaan specifiek over het verduurzamen in een vve.

Van de eigenaren met een vve geeft één op de vijf (19%) aan dat zij willen verduurzamen maar dat hun vve-beheer/bestuur niet meewerkt. Voor een iets kleinere groep (15%) zijn het de andere vve-leden die dwars liggen. Ongeveer de helft van alle eigenaren met een vve geeft aan dat niet alle eigenaren in de buurt enthousiast zijn over het (laten) nemen van energiebesparende maatregelen. Dat hoeft niet per se te gaan over anderen, het kan ook slaan op de respondent zelf. Binnen de helft van alle vve's heerst dus enige weerstand tegen het nemen van energiebesparende maatregelen, maar het is niet zo dat andere vve-leden en/of het bestuur/beheer het in de meeste gevallen actief tegenhouden.

Figuur 5-8: In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: eigenaren met vve)

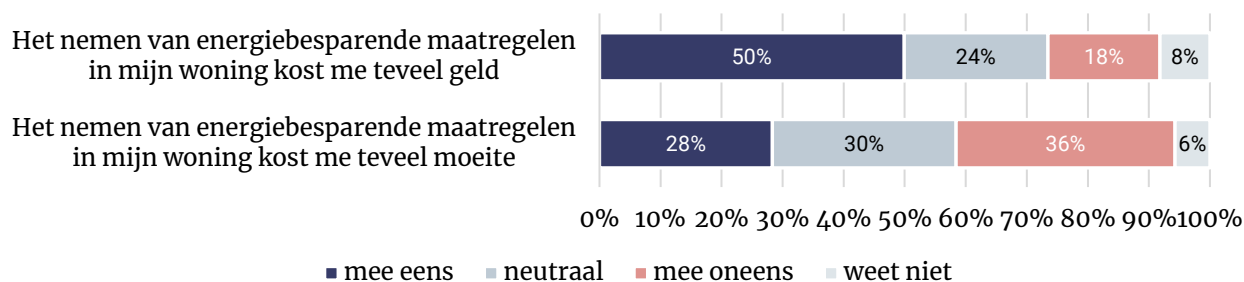
Hoewel relatief weinig eigenaren met een vve te maken hebben met een bestuur of andere leden die verduurzamen tegenhouden, heeft dit wel een relatief hoge impact op de intentie om individueel te verduurzamen. Eigenaren binnen een vve die hiermee te maken hebben, hebben een hogere intentie om individueel te verduurzamen. De verklaring hiervoor zit al deels in de vraagstelling zelf: 'Ik zou best energiebesparende maatregelen willen nemen, ...'. Iemand die dit niet wil, zal ook een lage intentie hebben. Een ander deel van de verklaring is dat eigenaren die willen verduurzamen maar te maken hebben met een vve die dit niet wil, dan maar individueel maatregelen gaat nemen.

In Figuur 5-17 wordt de koppeling met collectieve verduurzaming gemaakt. Voor N5 en N7 verandert er hierbij niks: een bestuur of mede vve-leden die verduurzaming tegen houden, doen dit in dezelfde mate voor individueel als collectief verduurzamen. Bij N20 is er wel een verschil: de (negatieve) impact op de collectieve verduurzaming is groter dan voor individueel. Voor collectieve verduurzaming is het dus belangrijker dat andere eigenaren in de vve hier enthousiast over zijn, voor individuele verduurzaming is het vooral van belang dat zij (of het bestuur) het niet actief tegenhouden.

Kosten en moeite

Twee belangrijke barrières die van tevoren op basis van het kwalitatieve deel werden verwacht, zijn dat het nemen van energiebesparende maatregelen te veel geld en moeite kosten. Deze stellingen zijn ook uitgevraagd (Figuur 5-9). Deze stellingen bleken onder geen enkele gedragsbepaler te vallen, maar ook als losse stelling hebben zij geen grote impact op de intentie om te verduurzamen. In Figuur 5-7 liggen deze punten allebei onder de horizontale lijn (N2 voor te veel moeite, N6 voor te veel geld). De impact die zij hebben op de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen is negatief, maar niet erg groot (-0.09 voor allebei).

Figuur 5-9 In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

De helft van de Nederlanders (50%) vindt dat het nemen van energiebesparende maatregelen hen te veel geld kost. Dit hangt nauwelijks af van het inkomen: alleen Nederlanders die meer dan twee keer modaal verdienen zijn het vaker met de stelling oneens. Nederlanders met een woning die al erg duurzaam is (A of hoger) zijn het vaker met de stelling oneens. Dat kan zijn omdat zij de maatregelen al hebben kunnen nemen (en het dus konden betalen) of omdat zij in een huis zijn gaan wonen wat al heel duurzaam is en waar zij dus weinig meer in hoeven te verduurzamen.

Ondanks dat de helft van de Nederlanders dus vindt dat het te veel geld kost, blijkt dit niet heel veel uit te maken voor hun intentie om energiebesparende maatregelen te nemen. Een deel kan verklaard worden doordat we de intentie van alle maatregelen samen hebben genomen. Daar zitten ook maatregelen tussen die relatief goedkoop zijn, zoals tochtstrips en een waterbesparende douchekop. Het kan zijn dat mensen hier niet zo snel aan denken als het gaat om energiebesparende maatregelen en bij te veel geld en moeite al snel denken aan de grote aanpassingen. Daarnaast zullen er ook mensen zijn die aangeven dat het te veel geld kost, maar er desondanks toch voor kiezen om iets aan hun woning te verduurzamen.

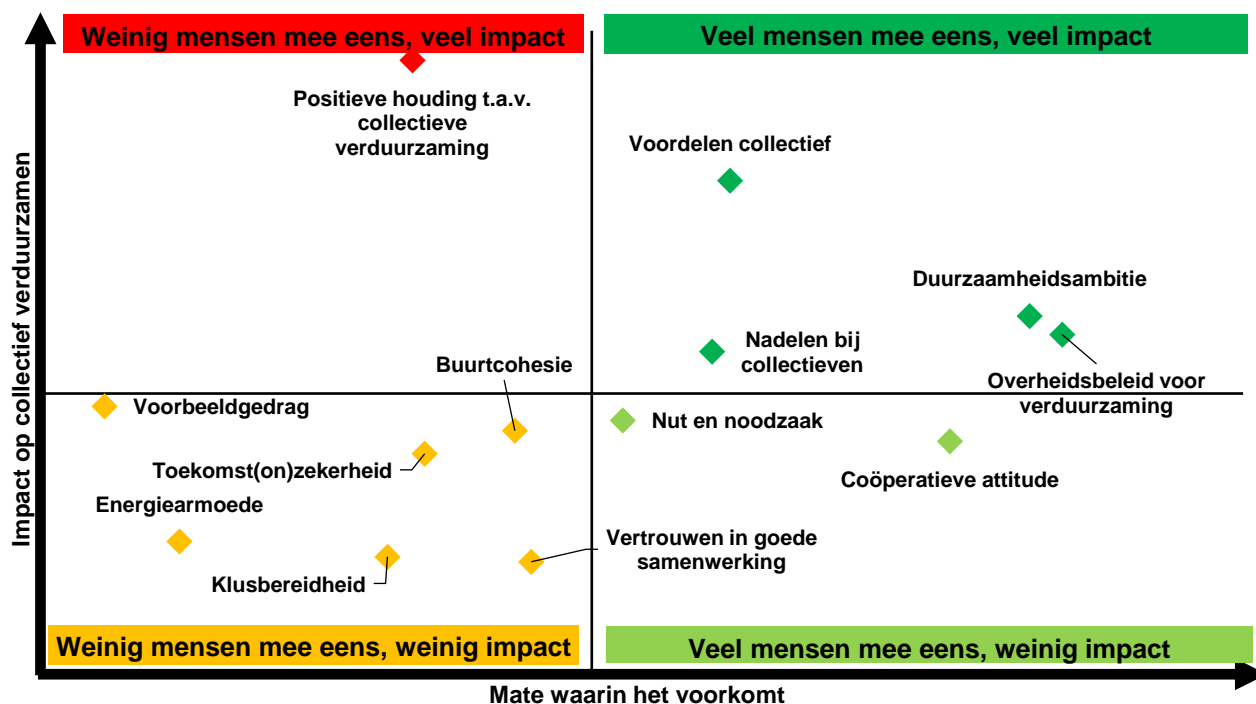
5.3 Collectief energiebesparende maatregelen nemen

Doel van dit onderzoek is om te kijken wat de verschillen zijn tussen het individueel verduurzamen en het collectief verduurzamen. Biedt collectief verduurzamen meerwaarde? Of is het juist zo dat iedereen liever individueel aan de slag wil? En waar ligt dat dan aan? In deze paragraaf maken we hier een begin mee, maar er zal snel duidelijk worden dat we hier eigenlijk nog een stukje van de puzzel voor nodig hebben (paragraaf 5.4).

5.3.1 Welke gedragsbepalers dragen bij aan collectief verduurzamen?

Figuur 5-10 is de prioriteitenmatrix voor het nemen van energiebesparende maatregelen, samen met buurtgenoten (ofwel: collectief). In de eerdere matrix van het individueel verduurzamen (Figuur 5-2) zagen we al dat een paar gedragsbepalers hoog scoorden die eigenlijk met het collectieve te maken hebben. Ook als we naar de matrix voor het collectief verduurzamen kijken, zien we een paar van dezelfde gedragsbepalers hoog staan, waaronder de positieve houding t.a.v. collectieven, de voordelen van een collectief en de duurzaamheidsambitie. Omdat er veel overlap is in gedragsbepalers tussen deze en de vorige matrix, zullen we deze nieuwe matrix maar kort behandelen.

Figuur 5-10: Prioriteitenmatrix voor de intentie om samen energiebesparende maatregelen te nemen.

‘Collectief verduurzamen’ bestaat uit twee onderdelen: *collectief* en *verduurzamen*. Als een gedragsbepaler sterk samenhangt met de intentie om collectief te verduurzamen, is het dus niet meteen duidelijk of dit invloed heeft op het collectieve deel, of het verduurzamen-deel. Een gedragsbepaler als ‘duurzaamheidsambitie’ bleek eerder al een sterke trigger te zijn om te willen verduurzamen. Dat dit ook een sterke trigger is voor collectief verduurzamen, komt waarschijnlijk dus niet vanwege het collectieve aspect, maar gewoon vanwege het feit dat het (nog steeds) om verduurzamen gaat.

Om dit te verduidelijken is in Figuur 5-11 voor iedere gedragsbepaler de invloed op te intentie om individueel te verduurzamen afgezet tegen de invloed op de intentie om samen te verduurzamen.

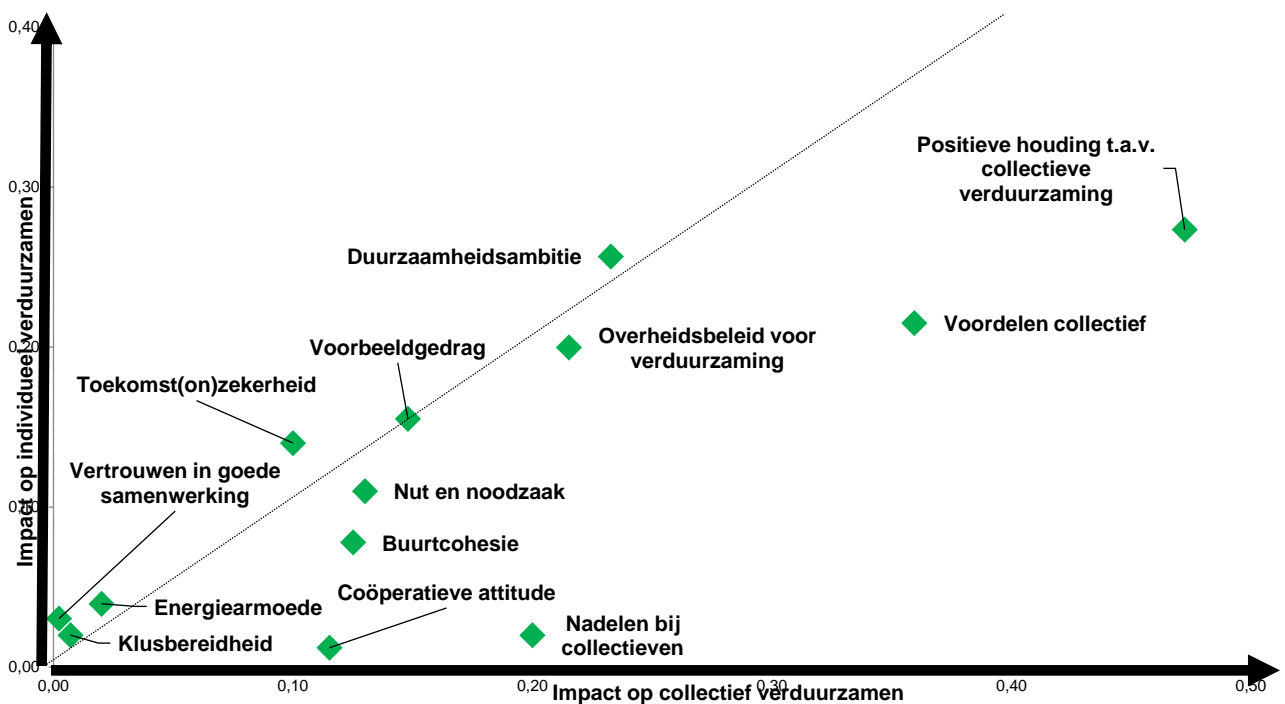
De diagonale lijn in het midden laat zien waar de invloed op beide vormen van verduurzamen hetzelfde is. Als een gedragsbepaler netjes op of in de buurt van deze lijn ligt, dan werkt de gedragsbepaler dus op dezelfde manier voor individueel verduurzamen als voor collectief verduurzamen. Dit is bijvoorbeeld het geval voor een aantal van de eerder besproken gedragsbepalers als duurzaamheidsambitie, overheidsbeleid, toekomst(on)zekerheid en nut en noodzaak.

Andere gedragsbepalers liggen juist ver buiten de lijn, zoals een positieve houding t.a.v. een collectief en de voordelen van een collectief. Voor deze gedragsbepalers geldt dat zij op een andere manier invloed hebben op de intentie om individueel te verduurzamen dan op de intentie om samen te verduurzamen. Met andere woorden: deze gedragsbepalers zijn interessant om te bekijken als we specifiek willen weten wat er bij collectief verduurzamen nou belangrijke triggers en barrières zijn boven op de triggers en barrières die er voor verduurzamen in het algemeen al zijn.

In het kort: de gedragsbepalers rechts van de diagonaal maken dat mensen meer geneigd zullen zijn samen met anderen te gaan verduurzamen dan individueel, mits de voorwaarden voor deze gedragsbepalers gunstiger worden. Bijvoorbeeld: 'voordelen van collectief': als er meer voordelen komen (bijvoorbeeld omdat de overheid subsidies hierop richt i.p.v. op individueel verduurzamen) en/of als burgers deze voordelen meer gaan zien, zullen zij sneller iets gaan doen om de woning te verduurzamen en dit geldt sterker voor het collectief verduurzamen dan wanneer zij het individueel moeten doen.

In de volgende paragraaf werken we dit verder uit.

Figuur 5-11: Impact op de intentie om individueel energiebesparende maatregelen te nemen vs impact op de intentie om samen energiebesparende maatregelen te nemen

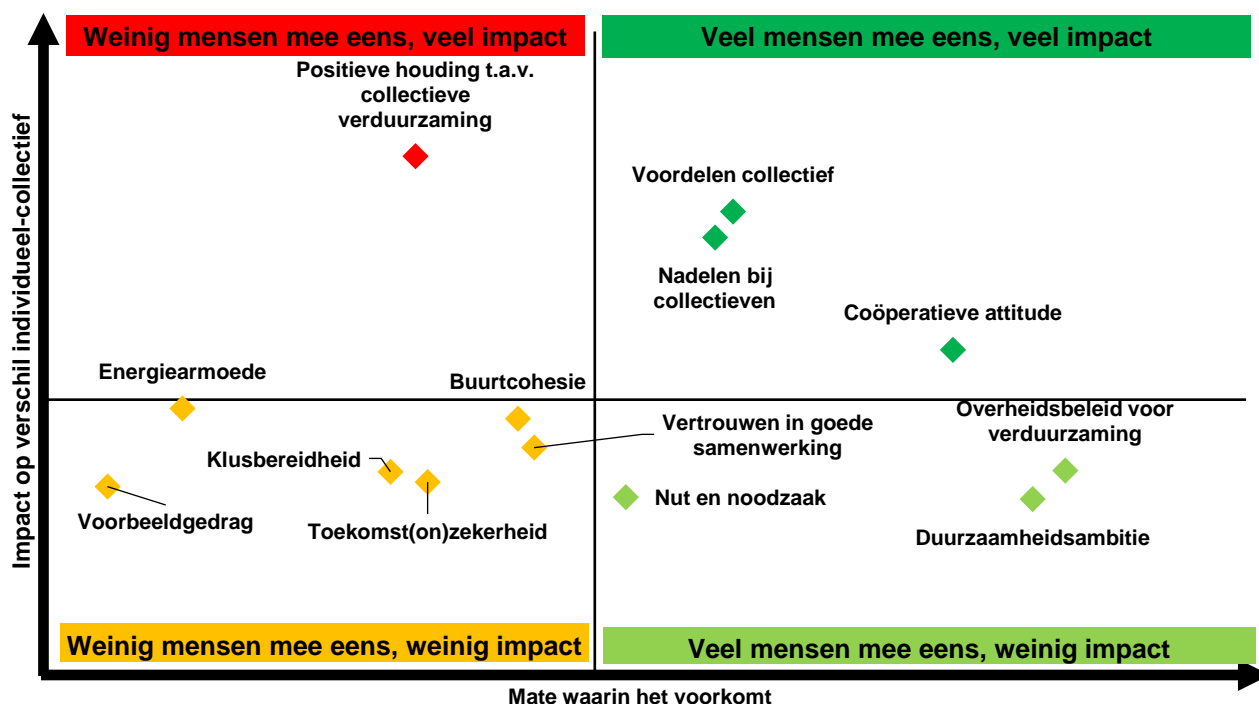
5.4 Verschil tussen individueel en collectief

Figuur 5-12 is de prioriteitenmatrix voor de impact op het **verschil** tussen de intentie om individueel te verduurzamen en om collectief te verduurzamen. Hoe hoger een gedragsbepaler staat, des te meer de gedragsbepaler een rol speelt voor *collectief* verduurzamen (in vergelijking met individueel verduurzamen). Deze gedragsbepalers hebben naast een impact op verduurzamen in het algemeen, dus nog een aanvullende impact op het collectief verduurzamen. Van links naar rechts is de schaal nog steeds hetzelfde, namelijk in hoeverre de gedragsbepaler speelt bij Nederlanders. Deze gedragsbepalers hebben meer impact op collectief verduurzamen dan individueel verduurzamen:

- 1 positieve houding t.a.v. een collectief;
- 2 voordelen van een collectief;
- 3 nadelen van een collectief;
- 4 coöperatieve attitude.

De overige gedragsbepalers staan in elke matrix links- of rechtsonder en zijn daarmee wat minder interessant. De resultaten van deze gedragsbepalers (nut en noodzaak, buurtcohesie, energiearmoede, klusbereidheid en vertrouwen in goede samenwerking) staan in Bijlage B.

Figuur 5-12: Prioriteitenmatrix voor het verschil tussen de intentie om individueel of samen energiebesparende maatregelen te nemen.

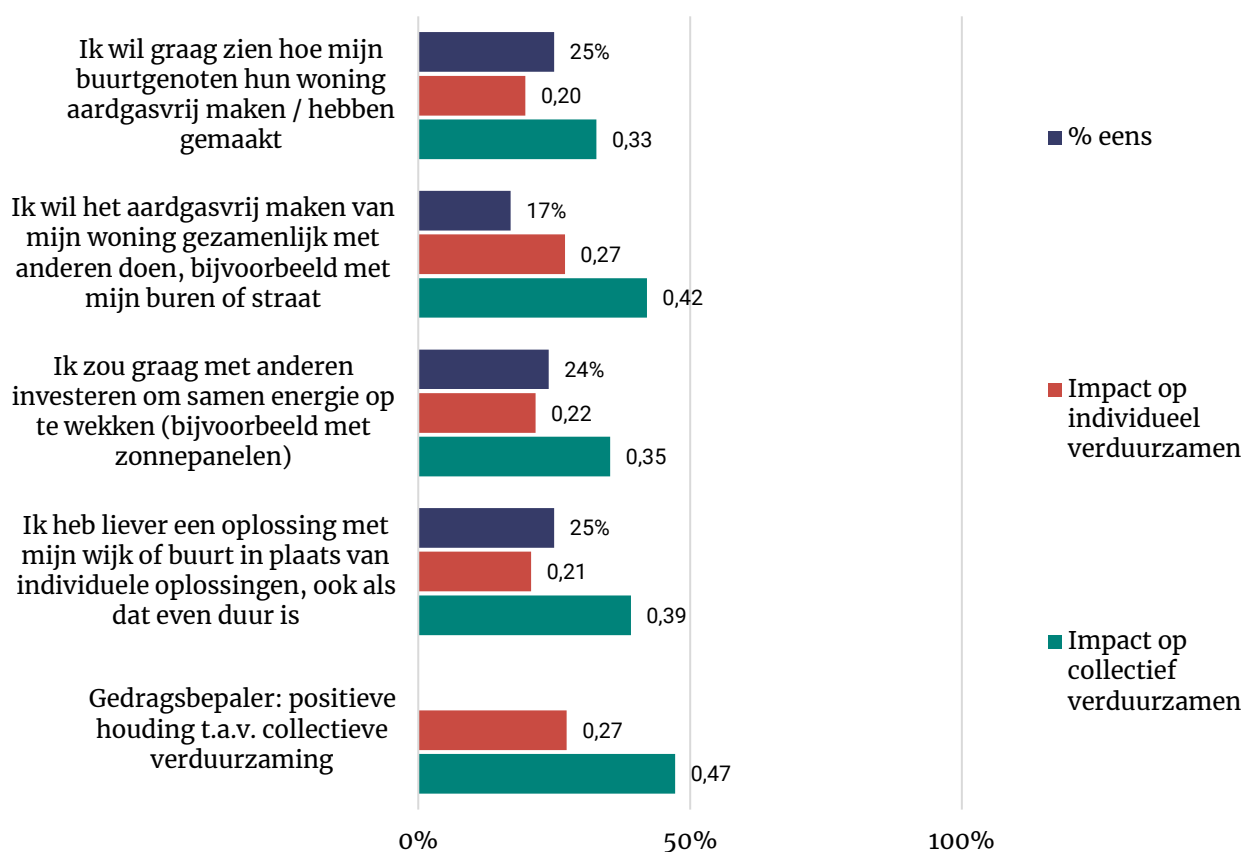
Voor gedragsbepalers die lager in de figuur staan (bijvoorbeeld 'duurzaamheidsambitie'), is er nauwelijks een verschil in impact. Deze gedragsbepalers doen dus hetzelfde voor individueel verduurzamen als voor collectief verduurzamen.

5.4.1 Houding t.a.v. collectieve verduurzaming

Van alle geïdentificeerde gedragsbepalers, heeft ‘houding ten aanzien van collectieve verduurzaming’ de sterkste samenhang met de intentie om *individueel* energiebesparende maatregelen te nemen¹⁹. Het is ook – in nog sterkere mate – de gedragsbepaler met de sterkste samenhang met de intentie om *samen* energiebesparende maatregelen te nemen²⁰. Daarbovenop is het de gedragsbepaler met de sterkste impact op het verschil tussen die beide intenties. Voor alle stellingen waaruit deze gedragsbepaler bestaat en voor de gedragsbepaler als geheel, geldt dat de impact op de intentie om collectief energiebesparende maatregelen te nemen, groter is dan op de intentie om dit individueel te doen.

Figuur 5-13: Gedragsbepaler: Positieve houding t.a.v. collectieve verduurzaming.

In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

Hoewel de gedragsbepaler een hoge impact heeft op de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen, zijn er relatief weinig Nederlanders voor wie dit speelt. Een kwart van de Nederlanders (25%) zou graag zien hoe buurtgenoten hun woning aardgasvrij maken. Een even grote groep (24%) zou graag met anderen investeren om samen energie op te wekken en zou liever een oplossing met hun wijk of buurt hebben in plaats van een individuele oplossing, ook als dat even duur is. Ongeveer één op de zes Nederlanders (17%) wil het aardgasvrij maken van hun woning samen met anderen doen.

¹⁹ Pearson correlatie test: $r = 0,273$, $p < 0,001$, $n = 1.345$

²⁰ Pearson correlatie test: $r = 0,472$, $p < 0,001$, $n = 1.310$

Gedragbepalers die linksboven in de prioriteitenmatrix staan (weinig mee eens, maar grote impact) kunnen gezien worden als belangrijke kansen voor collectief verduurzamen. Als dit voor Nederlanders meer gaat spelen, zal de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen toenemen.

Dit kan lijken op een cirkelredenatie: Nederlanders die graag met anderen zouden verduurzamen, hebben een hogere intentie om (collectief) te verduurzamen. Toch is dit niet per se het geval. Het heeft immers ook te maken met bekendheid (awareness) en perceptie. Bijvoorbeeld, als er vanuit de overheid een initiatief zou komen dat ervoor zorgt dat succesvolle 'van het gas af' buurtprojecten andere wijken kunnen opzoeken en voorlichten – door mensen hiervoor een financiële vergoeding te geven – zal dit meer gaan leven en bijdragen aan het collectief verduurzamen van de woning.

Met uitzondering van de bovenste stelling, zijn huurders en kopers met een vve het vaker met de stellingen eens dan kopers zonder een vve. Met name voor deze groepen is er interesse om het nemen van energiebesparende maatregelen samen met anderen te doen. Zij hebben ook minder zeggenschap om zelf aan de slag te gaan. Kopers zonder een vve hebben een voorkeur om zelf aan de slag te gaan. Wel willen zij in dezelfde mate zien hoe buurtgenoten hun woning aardgasvrij maken / hebben gemaakt.

5.4.2 Voordelen collectief verduurzamen

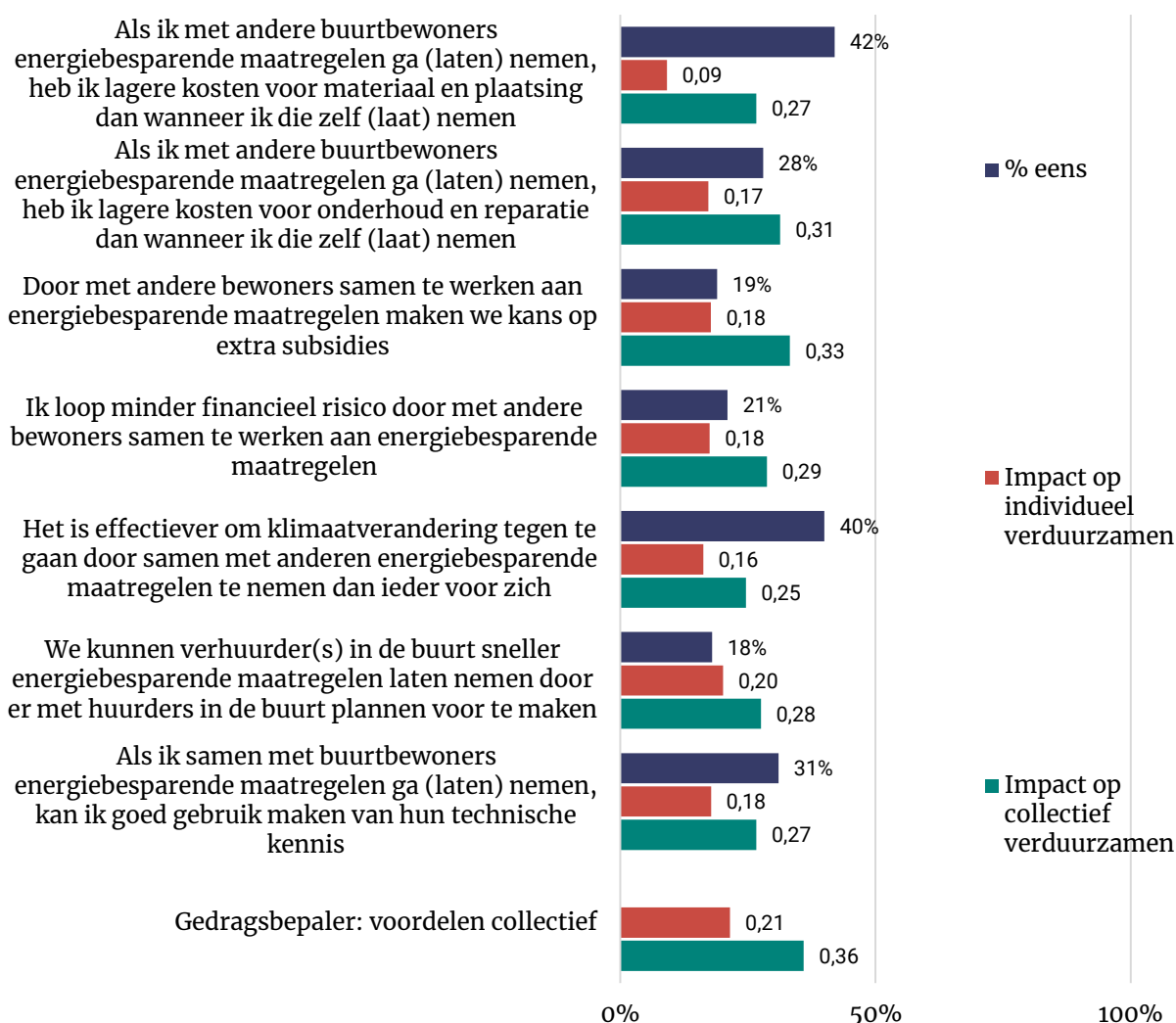
Het inzien van de voordelen van collectief verduurzamen, is de volgende belangrijke gedragsbepaler (Figuur 5-14). Ook deze gedragsbepaler heeft een relatief sterke impact op de intentie om individueel te verduurzamen, op de intentie om samen te verduurzamen en op het verschil daartussen.

Zo zien vier op tien Nederlanders dat de kosten voor materiaal en plaatsing lager worden als je met andere buurtbewoners energiebesparende maatregelen neemt (42%). De impact op collectief verduurzamen (0,27) is beduidend groter dan op individueel verduurzamen (0,09).

Eveneens vier op tien erkennen dat het effectiever is als je samen met anderen energiebesparende maatregelen neemt (40%). Hier is het verschil in impact tussen collectief verduurzamen (0,25) en individueel verduurzamen (0,16) kleiner, maar het is er wel.

Figuur 5-14: Gedragsbepaler: Voordelen collectief verduurzamen.

In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

Ongeveer drie op de tien Nederlanders (31%) zien het als een voordeel dat zij gebruik kunnen maken van de technische kennis van anderen als zij samen energiebesparende maatregelen nemen. Verschil in impact: collectief verduurzamen 0,28, individueel verduurzamen (0,18).

Een iets kleinere groep (28%) vindt dat kosten voor onderhoud en reparatie lager zijn als je het in een collectief aanpakt. Ongeveer één op de vijf Nederlanders zijn het ermee eens dat je minder financieel risico loopt en kans maakt op extra subsidies als je het samen doet. Ook vindt ongeveer één op de vijf (18%) dat verhuurders sneller kunnen worden aangezet tot het nemen van energiebesparende maatregelen door er met huurders in de buurt plannen voor te maken. Onder huurders ligt dit aandeel iets hoger (22-29%).

Knop om aan te draaien: stimuleer collectief verduurzamen met gerichte maatregelen

De gedragsbepaler 'Voordelen collectief verduurzamen' is een duidelijke knop om aan te draaien om meer mensen samen energiebesparende maatregelen te laten nemen. Nederlanders die de voordelen van collectief verduurzamen inzien, hebben een hogere intentie om te verduurzamen, zowel individueel als samen met anderen.

Het vergroten van deze voordelen (meer subsidie, hogere korting, etc.) kan meer mensen aanzetten tot verduurzaming, maar ook het beter belichten van de voordelen die er al zijn kan een stap in de goede richting zijn. Voor ieder van de voordelen geldt dat er een redelijke groep is die 'weet ik niet' antwoord. Zo weet een kwart (27%) niet of collectief verduurzamen leidt tot lagere kosten voor materiaal en plaatsing, weet één op de drie (34%) niet of het leidt tot lagere kosten voor onderhoud en reparatie en weet de helft (49%) niet of je kans maakt op extra subsidies. Als deze voordelen er nu al zijn, dan zijn ze grotendeels onbekend.

Bij het individueel verduurzamen zagen we ook al dat deze gedragsbepaler een relatief hoge impact had. Dat is vreemd, want daarop zijn deze voordelen helemaal niet van toepassing. Blijkbaar zijn Nederlanders die de intentie hebben om individueel te verduurzamen ook meer op de hoogte van de voordelen van collectieven, bijvoorbeeld omdat zij zich er al meer in hebben verdiept. Daarnaast zullen er ook Nederlanders zijn die graag in een collectief willen verduurzamen vanwege deze voordelen, maar die ook best individueel aan de slag zouden willen gaan. Dit is groep 6 in het schema (Figuur 4-6).

5.4.3 Nadelen van collectieve verduurzaming

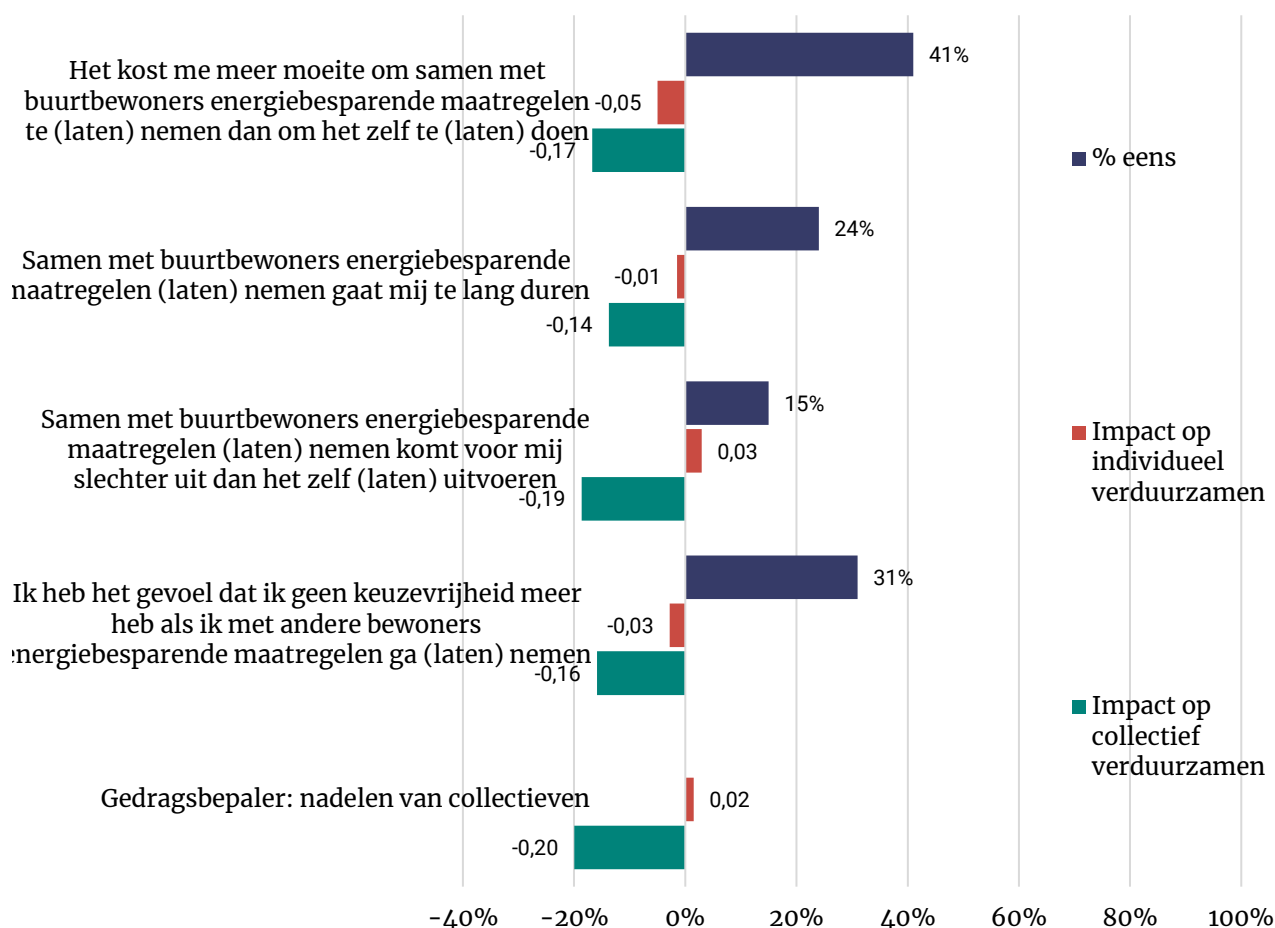
De andere kant van de vorige gedragsbepaler over de voordelen van collectieve verduurzaming, zijn de nadelen van collectieve verduurzaming (Figuur 5-15). Hoewel de nadelen van collectieve verduurzaming geen grote impact hebben op de intentie om individueel te verduurzamen, hebben – logischerwijs – wel impact op de intentie om *samen met anderen* te verduurzamen.

Als grootste nadeel van samenwerken in een collectief wordt gezien dat het meer moeite kost om dit samen te doen dan individueel. Vier op de tien Nederlanders (41%) is het met deze stelling eens. De impact op collectief verduurzamen is negatief en relatief groot: 0,17.

Drie op de tien Nederlanders (31%) zijn bang geen keuzevrijheid meer te hebben als zij samen met anderen zouden verduurzamen. Ook hier een vrij grote negatieve impact: 0,16.

Figuur 5-15: Gedragsbepaler: Nadelen van collectief verduurzamen.

In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

Een kwart van de Nederlanders (24%) denkt dat het te lang duurt als je samen met anderen energiebesparende maatregelen moet nemen. Tot slot vindt ongeveer één op de zeven Nederlanders (15%) dat het voor hen slechter uitkomt om samen energiebesparende maatregelen te nemen dan om dit individueel te doen.

Vooraf eigenaren met vve zien nadelen van collectief verduurzamen

Voor ieder van de nadelen geldt, dat deze in hogere mate worden gevoeld door kopers zonder een vve. Dit komt overeen met het eerdere resultaat dat kopers zonder een vve de voorkeur geven aan individueel verduurzamen.

In tegenstelling tot de voordelen van collectieven, hebben de nadelen van collectieven geen impact op de intentie om individueel te verduurzamen, maar alleen een (negatieve) impact op de intentie om dat in een collectief te doen. In de vorige paragraaf stelden we dat de voordelen voor collectieven impact zouden kunnen hebben op individueel verduurzamen, omdat Nederlanders die plannen hebben om individueel te verduurzamen zich hier al meer in hebben verdiept en dan beter de voordelen kennen. Echter, dan zou worden verwacht dat zij ook beter op de hoogte zouden zijn van de nadelen en dat blijkt niet zo te zijn.

Knop om aan te draaien: nadelen wegnemen

Net als bij de voordelen van collectieven, bevindt deze gedragsbepaler zich rechtsboven in de prioriteitenmatrix. Dat betekent dus dat relatief veel mensen dit ervaren en dat het een grote impact heeft op de intentie om te verduurzamen. Het verschil is dat de gedragsbepaler die over de voordelen ging een positieve impact had en deze gedragsbepaler een negatieve impact heeft.

Waar het bij de voordelen zaak is om die nog verder te belichten en waar mogelijk te vergroten, is dat hier omgekeerd. Als de negatieve gevolgen (of in ieder geval de perceptie daarvan) kunnen worden beperkt, zal dit de intentie om collectief te willen verduurzamen verhogen.

Dat kan bijvoorbeeld door manieren te bedenken waarop het proces beter gestroomlijnd wordt en het samen nemen van energiebesparende maatregelen makkelijker en sneller kan. Bijvoorbeeld door het aanstellen van (betaalde) verduurzamingsregisseurs of coaches. Ook succesverhalen van collectieven die goed zijn verlopen kunnen mensen die beren op de weg zien wellicht overtuigen. Dit komt verder aan bod bij de gedragsbepaler 'voorbeeldgedrag'.

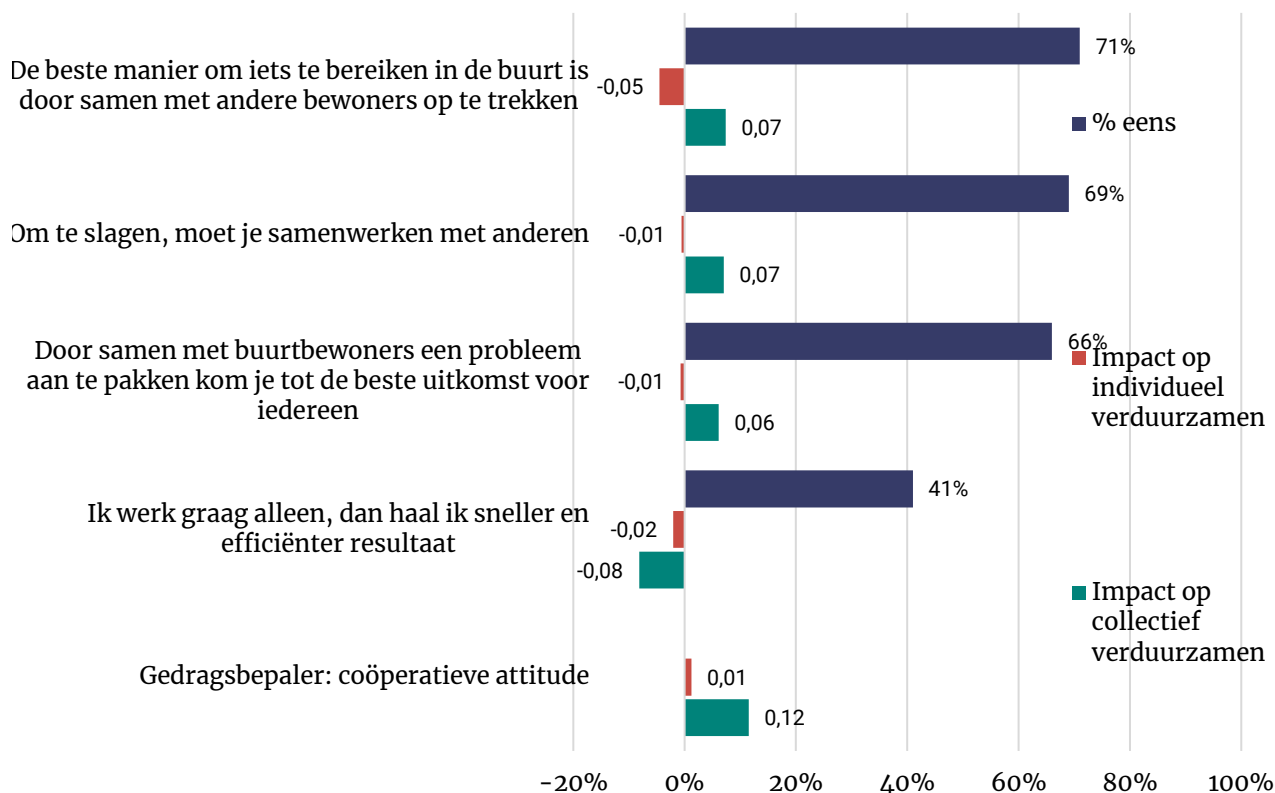
5.4.4 Coöperatieve attitude

In paragraaf 2.3 is de gedragsbepaler ‘coöperatieve attitude’ al voorbij gekomen. Dit is een gedragsbepaler die voor veel Nederlanders speelt (Figuur 5-16). Het sentiment dat je door samen te werken een betere uitkomst kan bereiken, wordt breed gedeeld. De impact die deze gedragsbepaler heeft op de intentie om individueel te verduurzamen is klein, maar er is wel enige impact op de intentie om collectief te verduurzamen. Nederlanders die een hogere mate van coöperatieve attitude hebben, hebben een hogere intentie om in een collectief te gaan verduurzamen.

Als iemand liever alleen werkt voor een sneller en efficiënter resultaat (geldt voor 41%), heeft dat – logischerwijs – een negatieve impact op de intentie om in een collectief te verduurzamen. Voor de gedragsbepaler als geheel is de score van deze stelling dan ook omgedraaid (mee eens is juist lager en mee oneens juist hoger) om ervoor te zorgen dat alle stellingen binnen de gedragsbepaler dezelfde kant op staan. Vandaar dat de impact van de gedragsbepaler als geheel niet ergens rond de 0,00 uitkomt, maar juist nog verder positief is dan de losse stellingen.

Figuur 5-16: Gedragsbepaler: Coöperatieve attitude.

In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

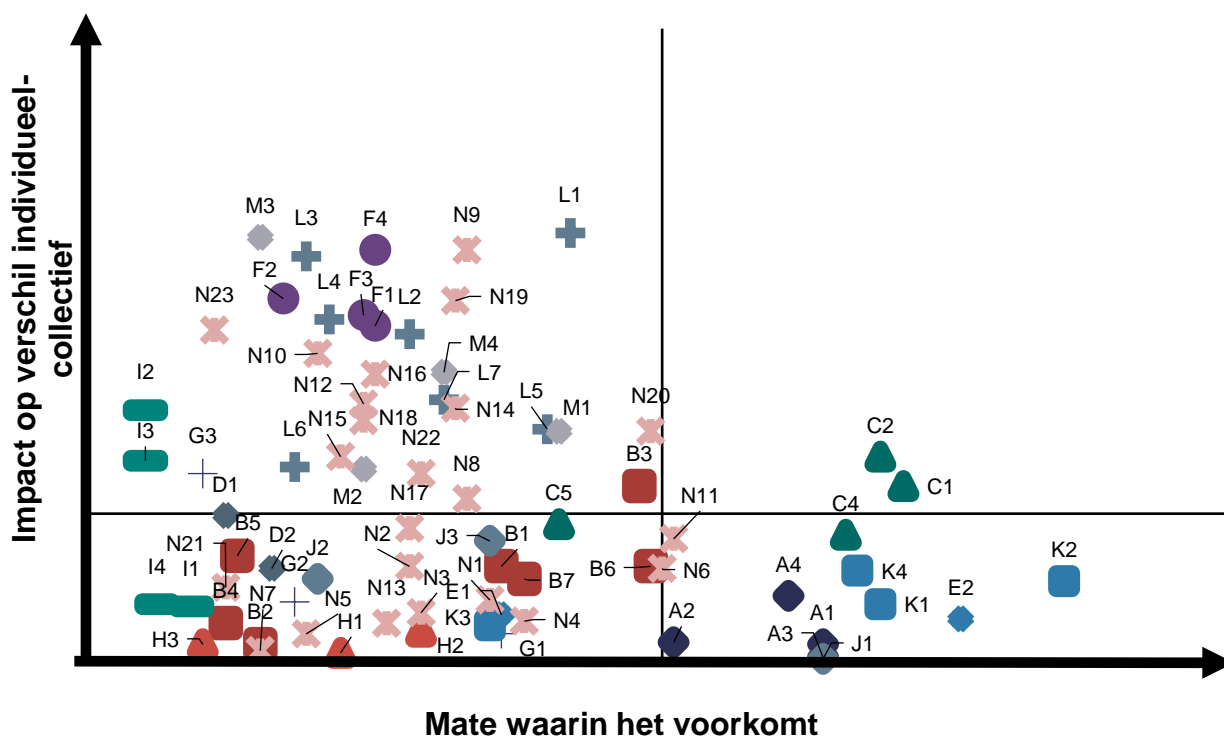
5.4.5 Overig collectief verduurzamen

Onderstaande figuur toont weer een prioriteitenmatrix met alle 74 losse stellingen, maar dan voor de impact op het verschil tussen individueel en collectief verduurzamen. De aanduiding van de punten is onveranderd, het hele overzicht staat in Bijlage A.

Te zien is dat de meeste punten van de in deze paragraaf besproken gedragsbepalers boven de lijn liggen. Dat zijn de positieve houding t.a.v. collectieve verduurzaming (F, de paarse cirkels), de voordelen van collectieven (L, de dikke grijze plusjes), de nadelen van collectieven (M, de kleine lichtgrijze ruitjes) en coöperatieve attitude (C, de groene driehoeken).

Er liggen ook weer een paar stellingen die onder geen enkele gedragsbepaler vallen (N, de roze kruizen) boven de horizontale lijn. Sommige van deze stellingen zagen we ook in de matrix voor individueel verduurzamen boven de lijn (Figuur 5-7).

Figuur 5-17: Prioriteitenmatrix met losse stellingen voor het verschil in intentie om individueel of samen energiebesparende maatregelen te nemen.

Overige triggers

De losse stellingen die niet bij een gedragsbepaler horen, kunnen grofweg in twee groepen worden gesplitst: met een negatieve impact op de intentie om te verduurzamen en met een positieve impact op de intentie om te verduurzamen. Eerst bespreken we de stellingen met een positieve impact. Dit zijn dezelfde stellingen die in de prioriteitenmatrix voor individueel verduurzamen ook al boven de horizontale lijn lagen (N8, N9, N10 en N12).

Eén op de drie Nederlanders (33%) geeft aan dat zij het ingewikkeld vinden om keuzes te maken in isoleren of energiesystemen. Deze trigger speelde al bij het individueel verduurzamen, maar speelt nog meer bij collectief verduurzamen.

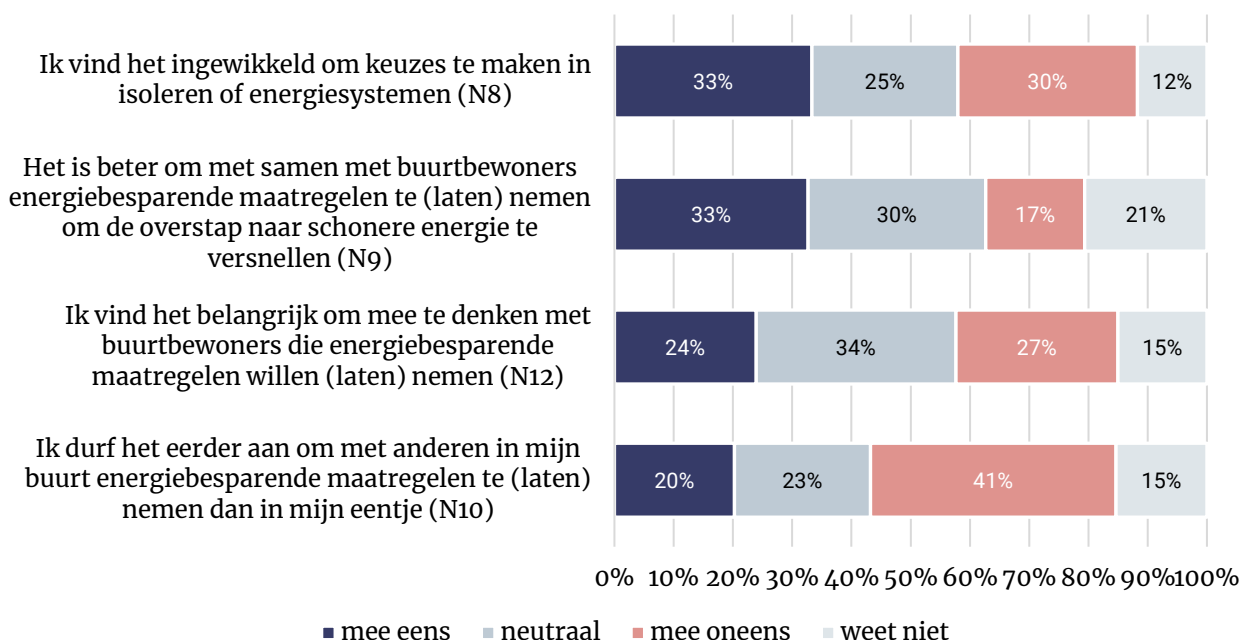
Voor het individueel verduurzamen, is de verklaring dat iemand die al de intentie heeft om te verduurzamen en daar dingen voor opzoekt, er dan achter komt hoe ingewikkeld het is. Iemand die geen intentie heeft, zit ook niet met het probleem dat het ingewikkeld is om keuzes te maken. Dat het voor collectief verduurzamen nog een extra sterke trigger is, bleek ook uit het eerder genoemde voordeel van collectieven dat je gebruik kan maken van elkaars technische kennis. Voor iemand die het ingewikkeld vindt om keuzes te maken in isoleren of energiesystemen, kan een collectief waarin anderen dit minder lastig vinden een uitkomst zijn.

De volgende twee stellingen gaan over een houding, namelijk het beter vinden om met buurtbewoners samen energie te besparen en het belangrijk vinden om daarbij met hen mee te denken. Het is niet vreemd dat deze stellingen samenhangen met een hogere impact om te verduurzamen, omdat ze al spreken van het belang om dat te doen. Iemand die collectief energie besparen belangrijk vindt en dat ook nog beter vindt dan individueel verduurzamen, zal een hogere intentie hebben om ook daadwerkelijk collectief te gaan verduurzamen.

De laatste stelling gaat over het eerder aandurven om energiebesparende maatregelen te nemen als dat met anderen in de buurt samen kan. Eén op de vijf (20%) is het hiermee eens, twee op de vijf (41%) juist oneens. Dat betekent dat de eerste stelling over het ingewikkeld vinden om keuzes te maken, zich niet direct vertaalt in het wel of niet durven om energiebesparende maatregelen te nemen. Voor de groep die het wel met de stelling eens is, is de intentie om in collectief aan de slag te gaan hoger dan om individueel te verduurzamen.

Deze stellingen illustreren dat het ingewikkeld vinden van of het niet durven verduurzamen bij sommige mensen barrières zijn die een collectief zou kunnen verhelpen.

Figuur 5-18 In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

Overige barrières

Naast de losse stellingen die een positieve impact hebben op de intentie om te verduurzamen, zijn er ook een aantal stellingen die hier een negatieve impact op hebben. Deze stellingen hadden allemaal geen grote impact op de intentie om individueel te verduurzamen, maar hebben wel een (negatieve) impact op de intentie om dit samen te willen doen.

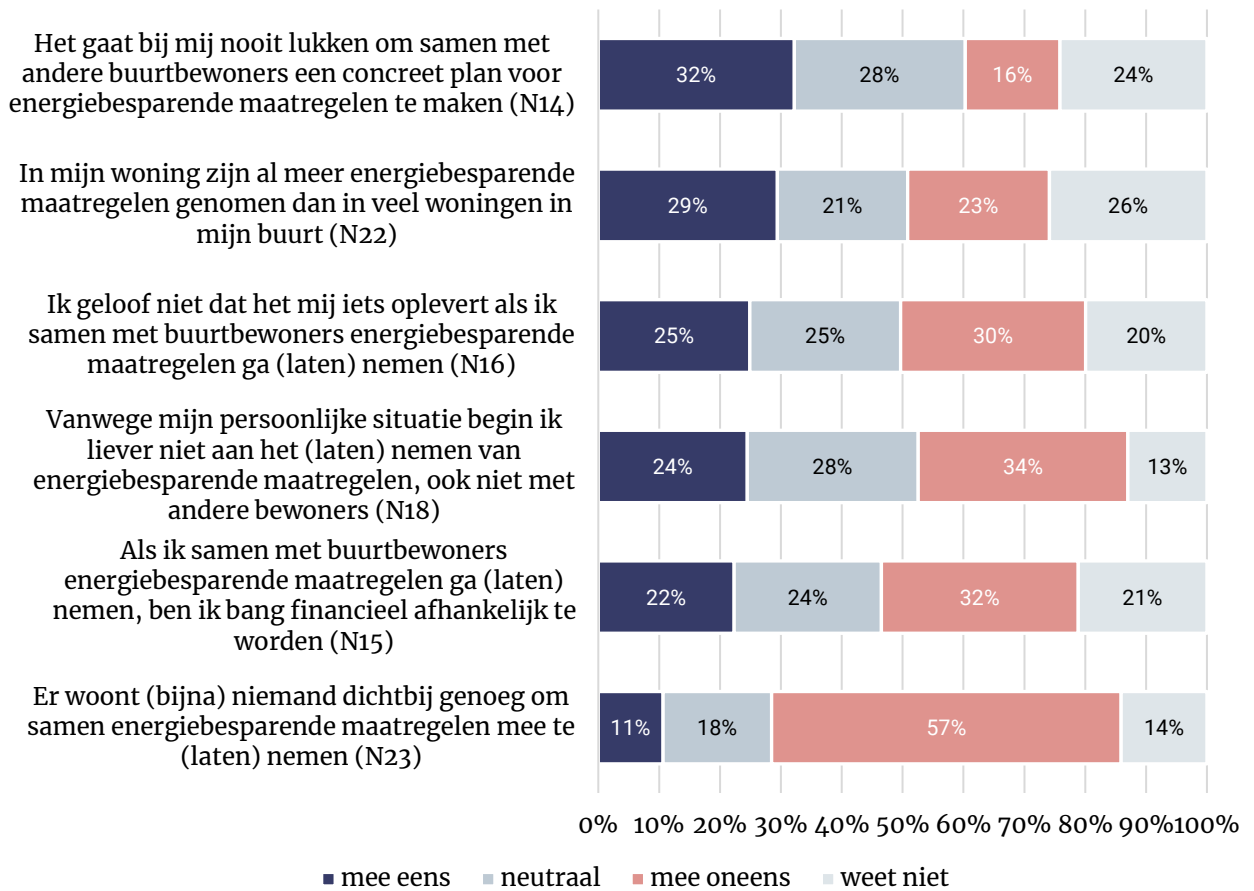
Drie op de tien Nederlanders (32%) denkt dat het nooit gaat lukken om in hun buurt samen met buurtbewoners een concreet plan voor verduurzamen te maken. Voor individueel verduurzamen was dit nog geen barrière. Daaruit blijkt dat het niet alleen Nederlanders zijn die helemaal niet willen verduurzamen die het met deze stelling eens zijn. Ook Nederlanders die wél een intentie hebben om individueel te verduurzamen, denken dat het niet lukt om daar met de rest van hun buurtgenoten een plan voor te maken.

Ook ongeveer drie op de tien Nederlanders (29%) geeft aan dat er in hun woning al meer energiebesparende maatregelen zijn genomen dan in veel andere woningen in de buurt. Het is interessant dat dit een barrière is om collectief (verder) te verduurzamen, maar niet om dat individueel te doen. Deze mensen zijn (naar eigen zeggen) de koplopers in hun buurt, maar zijn niet degenen die daarbij graag met hun buurtgenoten optrekken. Bijvoorbeeld vanwege het bovenstaande: dat zij verwachten dat het in hun buurt niet goed zou lukken. Het is niet zo dat deze mensen zichzelf 'klaar' vinden met verduurzamen omdat zij voorop lopen in hun buurt. Als dat zo was, dan zou dit ook een barrière moeten zijn voor de intentie om individueel verder te verduurzamen.

Een kwart van de Nederlanders (24%) geeft aan dat zij vanwege hun persoonlijke situatie liever niet beginnen aan het nemen van energiebesparende maatregelen, ook niet samen met buurtgenoten. Ook voor deze barrière geldt dat het eigenlijk vreemd is dat dit alleen voor collectieven speelt en niet voor individuele verduurzaming. Wat de 'persoonlijke situatie' is, blijft onduidelijk, dus dit zou ook kunnen gaan over iets dat in de buurt speelt. Een andere verklaring is dat het een om een zeer acute barrière gaat. In de vraagstelling is bij de intentie voor individueel verduurzamen de termijn "in de komende drie jaar" gespecificeerd. Bij collectief verduurzamen is deze termijn niet expliciet genoemd. Als iemand te maken heeft met een persoonlijke situatie die ervoor zorgt dat hij/zij nu niet kan verduurzamen maar waarschijnlijk wel ergens in de komende drie jaar, dan kan dit de reden zijn dat de intentie verschilt tussen individueel en collectief.

Andere barrières zijn dat het persoonlijk niks oplevert om in collectief aan de slag te gaan (25% eens), een angst om financieel afhankelijk te worden van anderen (22% eens) of dat er simpelweg niemand dichtbij genoeg woont om samen energiebesparende maatregelen mee te nemen (11% eens). Deze laatste wordt, niet geheel toevallig, vaker genoemd door mensen die in minder stedelijke gebieden wonen. Voor ieder van deze barrières geldt dat er meer mensen zijn die het met de stellingen oneens zijn dan dat er mee eens zijn.

Figuur 5-19 In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

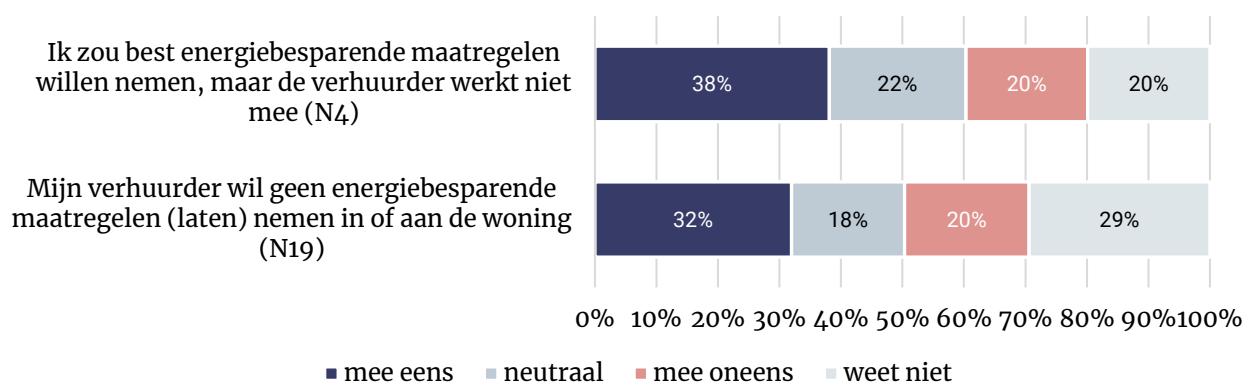

Huurders

De laatste twee stellingen die we behandelen gaan over huurders. Dit zijn N4 en N19. N19 ligt boven de horizontale lijn, maar N4 ligt in zowel de prioriteitenmatrix voor individueel verduurzamen als voor het verschil met collectief onder de lijn.

Vier op de tien huurders (38%) geeft aan dat zij best energiebesparende maatregelen willen nemen, maar dat de verhuurder hier niet aan meewerkt. Een iets kleiner deel (32%) geeft aan dat hun verhuurder echt geen maatregelen wil (laten) nemen in of aan de woning. Beide stellingen hebben geen impact op de intentie om individueel te verduurzamen, maar een verhuurder die geen energiebesparende maatregelen wil nemen, heeft wel een negatieve impact op de intentie om collectief te verduurzamen. Het kan er hierbij aan liggen om welke maatregelen het gaat. Eerder zagen we dat mensen de kleine maatregelen (tochtstrips en waterbesparende douchekop) liever individueel zouden doen en de grotere maatregelen liever in collectief. Voor de kleine maatregelen, is het niet altijd nodig dat de verhuurder dit doet. Huurders mogen in de meeste gevallen zelf ook tochtstrips aanbrengen. Bij de intentie om individueel te verduurzamen hoeft de verhuurder dan dus geen rol te spelen, maar bij de intentie om collectief te verduurzamen wel, want dat zouden huurders eerder doen voor de grote maatregelen en daarbij is de verhuurder nodig. Dit maakt dat huurders met een verhuurder die geen maatregelen wil nemen, vaker zijn veroordeeld tot het individueel nemen van de kleinere maatregelen.

Figuur 5-20 In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: huurders)

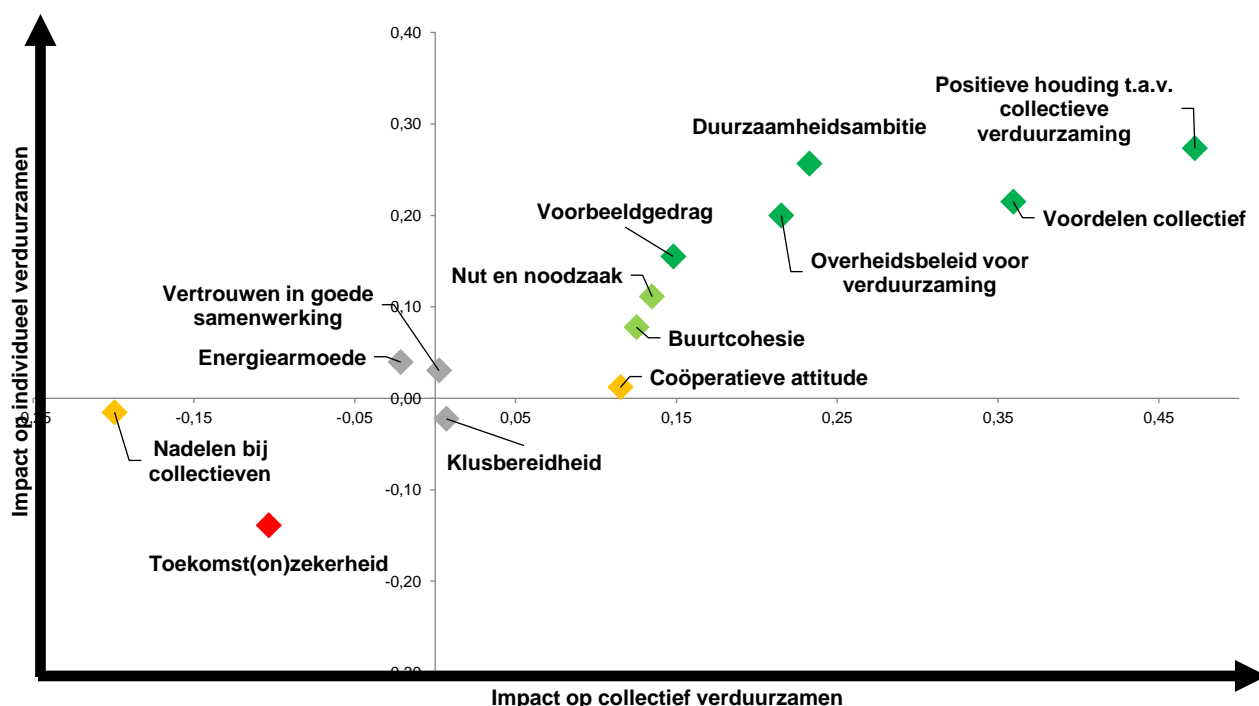
5.5 Conclusies triggers en barrières

Als we de resultaten uit de eerdere prioriteitenmatrices samenvatten, dan krijgen we onderstaande figuur. Qua kleuren lijkt dit misschien op de eerdere matrices, maar het is eigenlijk een aangepaste versie van Figuur 5-11. Verticaal staat de impact van de gedragsbepalers op het individueel verduurzamen en horizontaal op het collectief verduurzamen. Anders dan in de eerdere figuur, is dat de gedragsbepalers met een negatieve impact nu ook zichtbaar zijn als negatieve gedragsbepalers (barrières).

Er zijn gedragsbepalers die voor zowel individueel als collectief verduurzamen een trigger zijn (donkergroen). Dit zijn een positieve houding t.a.v. collectieve verduurzaming, de voordelen van collectieven, duurzaamheidsambitie, het overheidsbeleid voor verduurzaming en voorbeeldgedrag. Toekomst(on)zekerheid (rood) is juist een barrière voor zowel individueel als collectief verduurzamen. De voordelen van collectieven en een positieve houding t.a.v. collectieve verduurzaming zijn, naast triggers voor individueel verduurzamen, daarbovenop allebei ook extra sterke triggers als het gaat om collectief verduurzamen.

Sommige gedragsbepalers hebben alleen een impact op collectief verduurzamen (geel). De nadelen van collectieven zijn een barrière voor collectief verduurzamen, maar hebben geen impact op individueel verduurzamen. Bij coöperatieve attitude is er sprake van een positieve impact op collectieve verduurzaming.

De gedragsbepalers in het lichtgroen (nut en noodzaak, buurtcohesie en coöperatieve attitude), hebben een iets minder sterke impact op de intentie om te verduurzamen en gedragsbepalers in het grijs (energiearmoede, vertrouwen in goede samenwerking en klusbereidheid) hebben weinig impact op zowel individueel als collectief verduurzamen.

Bijlagen

Bijlage A: Overzicht van alle stellingen en gedragsbepalers

Tabel 5.1: Legenda bij prioriteitenmatrices

Gedragsbepaler	Label	Volledige stelling
 Duurzaamheidsambitie	A1	Ik vind het belangrijk dat mijn woning zo zuinig mogelijk is
	A2	Ik geloof dat ik help klimaatverandering tegen te gaan als ik energiebesparende maatregelen neem
	A3	Het liefst zou ik in een woning wonen die evenveel energie opwekt als er verbruikt wordt (energie neutraal)
	A4	Ik ben iemand die energiezuinige woningen belangrijk vindt
 Buurtcohesie	B1	Ik vind het belangrijk om te helpen bij activiteiten in de buurt
	B2	Buurtbewoners helpen mij regelmatig met klusjes rond, in of aan mijn woning
	B3	Ik ben iemand die samenwerking tussen buurtbewoners belangrijk vindt
	B4	In mijn buurt wordt het verwacht dat bewoners helpen bij buurtactiviteiten
	B5	Ik help buurtbewoners regelmatig met klusjes in of aan hun woning
	B6	Ik deel wel eens spullen (bijvoorbeeld gereedschap) met mijn buurtbewoners
	B7	Veel contact met mijn buurtbewoners hoeft van mij niet zo
 Coöperatieve attitude	C1	De beste manier om iets te bereiken in de buurt is door samen met andere bewoners op te trekken
	C2	Om te slagen, moet je samenwerken met anderen
	C3	Door samen met buurtbewoners een probleem aan te pakken kom je tot de beste uitkomst voor iedereen
	C4	Ik werk graag alleen, dan haal ik sneller en efficiënter resultaat
 Energiearmoede	D1	Door de hoge energieprijzen heb ik moeite rond te komen
	D2	Na het betalen van de energierekening heb ik onvoldoende geld over voor de kosten van levensonderhoud

Tabel 5.2: Legenda bij prioriteitenmatrices (vervolg)

Gedragbepaler	Label	Volledige stelling
Klusbereidheid 	E1	Ik werk graag zelf aan grote projecten in mijn woning
	E2	Ik werk graag zelf aan kleine klusjes in mijn woning
Positieve houding t.a.v. collectieve verduurzaming 	F1	Ik wil graag zien hoe mijn buurtgenoten hun woning aardgasvrij maken / hebben gemaakt
	F2	Ik wil het aardgasvrij maken van mijn woning gezamenlijk met anderen doen, bijvoorbeeld met mijn burens of straat
	F3	Ik zou graag met anderen investeren om samen energie op te wekken (bijvoorbeeld met zonnepanelen)
	F4	Ik heb liever een oplossing met mijn wijk of buurt in plaats van individuele oplossingen, ook als dat even duur is
Vertrouwen in goede samenwerking 	G1	Ik ben bang dat mijn relatie met buurtbewoners verslechtert als een samenwerking niet fijn verloopt
	G2	Als ik met andere buurtbewoners een probleem probeer op te lossen, is de uitkomst waarschijnlijk anders dan wat ik zelf zou willen
	G3	Ik geloof niet dat ik prettig kan samenwerken met andere bewoners in mijn buurt
Toekomst(on)zekerheid 	H1	Ik ga nu geen energiebesparende maatregelen nemen, want over een paar jaar woon ik niet meer in deze woning
	H2	De energiebesparende maatregelen die ik nog zou kunnen nemen werken nog niet goed genoeg (voor mij)
	H3	Ik ga nu geen energiebesparende maatregelen nemen, want ik verwacht dat dat van het nieuwe kabinet (PVV, BBB, VVD en NSC) niet meer hoeft
Voorbeeldgedrag 	I1	Ik ken voorbeelden van buurten waar bewoners met succes afspraken hebben gemaakt om energiebesparende maatregelen te (laten) nemen
	I2	Mensen die belangrijk voor me zijn snappen het niet als ik samen met andere buurtbewoners energiebesparende maatregelen ga (laten)
	I3	In mijn buurt verwachten bewoners dat je mee denkt zijn als iemand energiebesparende maatregelen wil (laten) nemen
	I4	Ik ken voorbeelden van buurten waar bewoners zonder succes afspraken hebben gemaakt om energiebesparende maatregelen te (laten) nemen
Nut en noodzaak van verduurzamen 	J1	Er kunnen nog energiebesparende maatregelen voor mijn woning genomen worden zodat mijn energiekosten lager worden
	J2	In de winter wordt het in mijn woning erg koud
	J3	In de zomer wordt het in mijn woning erg heet

Tabel 5.3: Legenda bij prioriteitenmatrices (vervolg)

Gedragbepaler	Label	Volledige stelling
Overheidsbeleid voor verduurzaming 	K1	De overheid moet eigenaars van <u>bestaande woningen</u> stimuleren om zoveel mogelijk energiebesparende maatregelen te treffen?
	K2	De overheid moet bouwers van <u>nieuwe woningen</u> stimuleren om energieneutrale woningen te bouwen?
	K3	De overheid moet eigenaars van <u>bestaande woningen</u> verplichten om zoveel mogelijk energiebesparende maatregelen te treffen?
	K4	De overheid moet bouwers van <u>nieuwe woningen</u> verplichten om energieneutrale woningen te bouwen?
Voordelen van collectief verduurzamen 	L1	Als ik met andere buurtbewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen, heb ik lagere kosten voor materiaal en plaatsing da
	L2	Als ik met andere buurtbewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen, heb ik lagere kosten voor onderhoud en reparatie da
	L3	Door met andere bewoners samen te werken aan energiebesparende maatregelen maken we kans op extra subsidies
	L4	Ik loop minder financieel risico door met andere bewoners samen te werken aan energiebesparende maatregelen
	L5	Het is effectiever om klimaatverandering tegen te gaan door samen met anderen energiebesparende maatregelen te nemen dan ieder voor
	L6	We kunnen verhuurder(s) in de buurt sneller energiebesparende maatregelen laten nemen door er met huurders in de buurt plannen voor
	L7	Als ik samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen, kan ik goed gebruik maken van hun technische kennis
Nadelen van collectieve verduurzaming 	M1	Het kost me meer moeite om samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen te (laten) nemen dan om het zelf te (laten) doen
	M2	Samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen (laten) nemen gaat mij te lang duren
	M3	Samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen (laten) nemen komt voor mij slechter uit dan het zelf (laten) uitvoeren
	M4	Ik heb het gevoel dat ik geen keuzevrijheid meer heb als ik met andere bewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen

Label	Overige stellingen (geen gedragsbepaler)
N1	De bewoners in mijn buurt lossen dingen liever zelf op
N2	Het nemen van energiebesparende maatregelen in mijn woning kost me teveel moeite
N3	Ik weet niet welke energiebesparende maatregelen zorgen voor de meeste energiebesparing
N4	Ik zou best energiebesparende maatregelen willen nemen, maar de verhuurder werkt niet mee
N5	Ik zou best energiebesparende maatregelen willen nemen via de vve, maar de vve beheerorganisatie en/of vve-bestuur werkt niet mee
N6	Het nemen van energiebesparende maatregelen in mijn woning kost me teveel geld
N7	Ik zou best energiebesparende maatregelen willen nemen via de vve, maar andere vve-leden houden dit tegen
N8	Ik vind het ingewikkeld om keuzes te maken in isoleren of energiesystemen
N9	Het is beter om samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen te (laten) nemen om de overstap naar schonere energie te versnellen
N10	Ik durf het eerder aan om met anderen in mijn buurt energiebesparende maatregelen te (laten) nemen dan in mijn eentje
N11	De energiebesparende maatregelen die ik kan nemen kunnen andere buurtbewoners ook nemen
N12	Ik vind het belangrijk om mee te denken met buurtbewoners die energiebesparende maatregelen willen (laten) nemen
N13	Ik wil alleen samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen (laten) nemen als ik er op ieder moment mee kan stoppen
N14	Het gaat bij mij nooit lukken om samen met andere buurtbewoners een concreet plan voor energiebesparende maatregelen te maken
N15	Als ik samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen, ben ik bang financieel afhankelijk te worden
N16	Ik geloof niet dat het mij iets oplevert als ik samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen
N17	Om samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen te (laten) nemen, moet ik al snel een te groot bedrag inleggen
N18	Vanwege mijn persoonlijke situatie begin ik liever niet aan het (laten) nemen van energiebesparende maatregelen, ook niet met andere bewoners
N19	Mijn verhuurder wil geen energiebesparende maatregelen (laten) nemen in of aan de woning
N20	Niet alle eigenaren in mijn vve zijn enthousiast over het (laten) nemen van energiebesparende maatregelen
N21	In mijn woning zijn minder energiebesparende maatregelen genomen dan in veel woningen in mijn buurt
N22	In mijn woning zijn al meer energiebesparende maatregelen genomen dan in veel woningen in mijn buurt
N23	Er woont (bijna) niemand dichtbij genoeg om samen energiebesparende maatregelen mee te (laten) nemen

Bijlage B: Overige gedragsbepalers

Nut en noodzaak van energiebesparende maatregelen

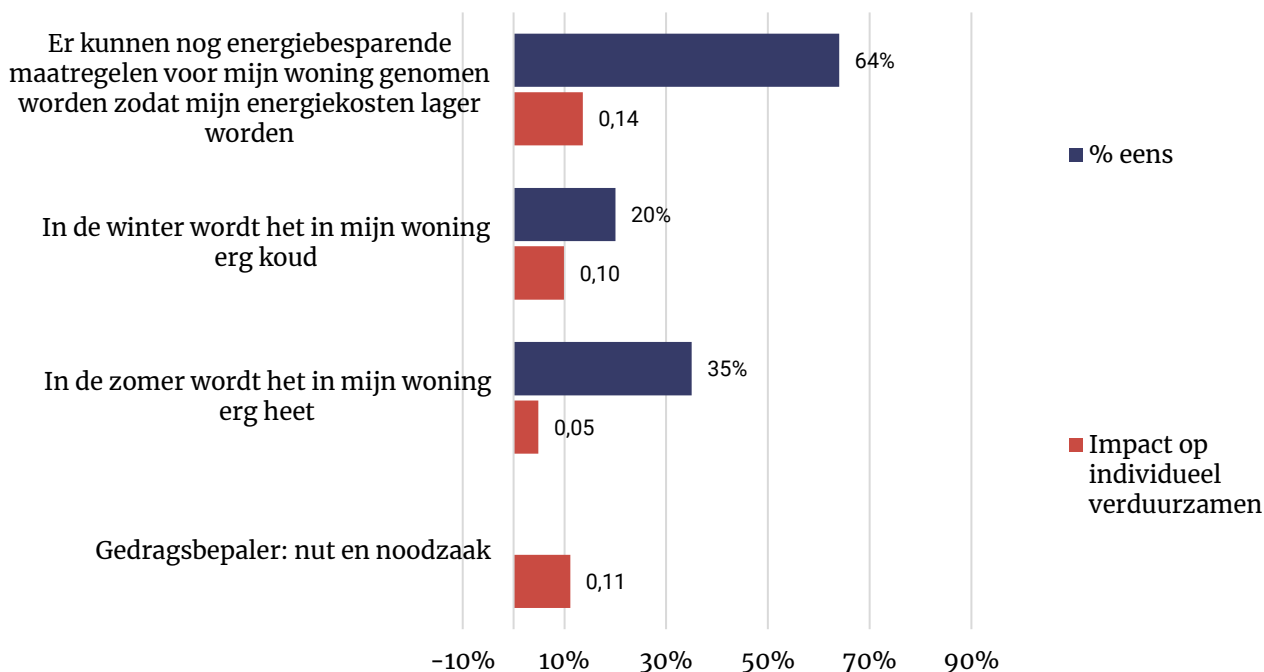
Een gedragsbepaler die te maken heeft met de duurzaamheidsambitie, is het inzien van nut en noodzaak van het nemen van energiebesparende maatregelen (Figuur 5-21). Hier gaat het om de directe noodzaak om de huidige woning energiezuiniger te maken, heel concrete behoeften en *benefits*: lagere kosten, de behoefte dat de woning warm genoeg is en de noodzaak dat het niet te warm is. Alle drie hangen samen met de staat van de woning.

Meer dan zes op de tien Nederlanders (64%) geven aan dat er nog energiebesparende maatregelen in hun woning genomen kunnen worden zodat hun energiekosten lager worden.

Een slecht geïsoleerde woning lijkt een trigger te zijn om energiebesparende maatregelen te willen nemen. De samenhang met de intentie om te verduurzamen is iets sterker bij woningen die in de winter erg koud worden (0,10) dan bij woningen die in de zomer erg heet worden (0,05). Een te hete woning in de zomer komt vaker voor (35%) dan een te koude woning in de winter (20%). Nederlanders die eerder aangaven dat hun woning energiezuiniger gemaakt kan worden maar dat dit van hen niet hoeft, geven significant vaker aan dat zij geen last hebben van een woning die te koud of te heet wordt. Dit zou dus een verklaring kunnen zijn voor het feit dat zij zeggen dat verduurzamen van hen niet hoeft: het heeft geen nut en noodzaak, want de woning wordt niet te koud of te warm.

Figuur 5-21: Gedragsbepaler: Nut en noodzaak van energiebesparende maatregelen.

In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

Nut en noodzaak sterker gevoeld bij lager energielabel en huurders

Voor ieder van de stellingen geldt dat dit in hogere mate voorkomt bij huizen met een lager energielabel. Huurders hebben hier ook vaker last van dan kopers. Er lijkt ook een samenhang te zijn met leeftijd. Jongeren (18 t/m 34 jaar) geven vaker aan dat hun woning te koud of te heet wordt, ondanks dat zij over het algemeen niet in huizen wonen met een lager energielabel.

De gedragsbepaler staat (net) linksboven in de prioriteitenmatrix. Dat betekent dat het als geheel een relatief sterke invloed heeft op de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen, maar dat het niet bij heel veel Nederlanders speelt. Het is moeilijk om dit te zien als een 'knop' waaraan gedraaid kan worden. Als meer mensen last zouden krijgen van met name een te koude woning in de winter, dan wordt verwacht dat de intentie hierdoor zal toenemen, maar dit is niet iets dat de overheid kan (of zou moeten) stimuleren. Voor deze gedragsbepaler zou er vanuit de overheid dus vooral gericht moeten worden op de stelling dat er nog maatregelen genomen kunnen worden om te besparen op de energierekening. Als de impact van de maatregelen op het besparen van kosten groter wordt, dan wordt verwacht dat de intentie om energiebesparende maatregelen te nemen toeneemt.

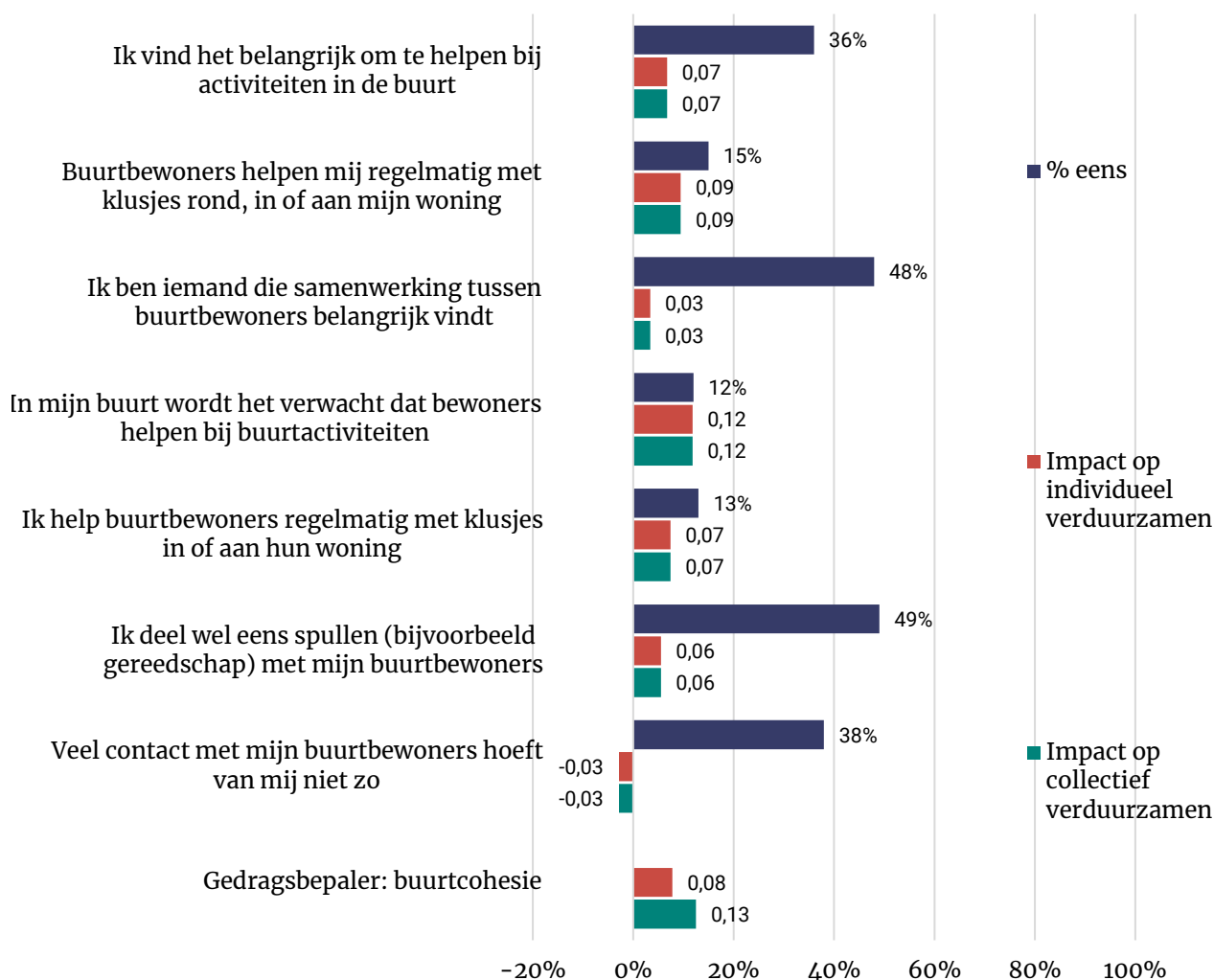
Buurtcohesie

De laatste gedragsebepaler die we bespreken is buurtcohesie. Dit heeft een kleine impact op de intentie om individueel energiebesparende maatregelen te nemen (0,08), maar een iets grotere impact op de intentie om dit samen te doen (0,13).

Bijna de helft van de Nederlanders (48%) zegt zichzelf te zien als iemand die samenwerking tussen burens belangrijk vindt. Dat kan ook om iets kleins gaan als het delen van spullen (zoals gereedschap), de helft van de Nederlanders (49%) doet dit wel eens. Helpen bij activiteiten in de buurt ligt al een stapje verder, 36 procent van de Nederlanders zegt het belangrijk te vinden om te helpen bij activiteiten in de buurt. Dit lijkt vooral uit een eigen overtuiging te komen en niet zozeer omdat zij denken dat andere buurtbewoners dit van hen verwachten: dat aandeel is drie keer zo klein (12%). Ook het (regelmatig) helpen met klusjes rond, in of aan de woning wordt beperkt gedaan: 15 procent zegt individueel geholpen te worden en 13 procent zegt individueel vaak anderen te helpen.

Figuur 5-22: Gedragsebepaler: Buurtcohesie.

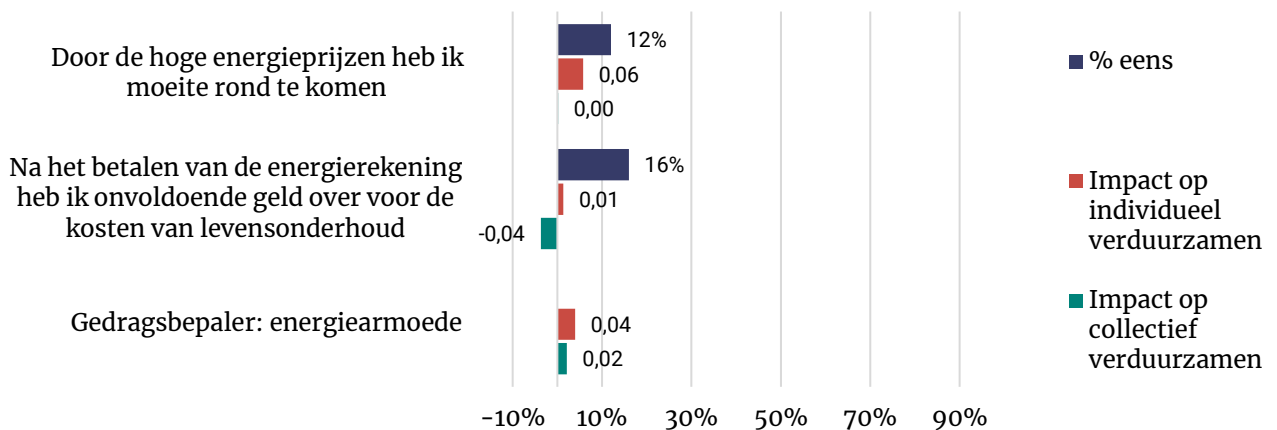
In welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (basis: allen)

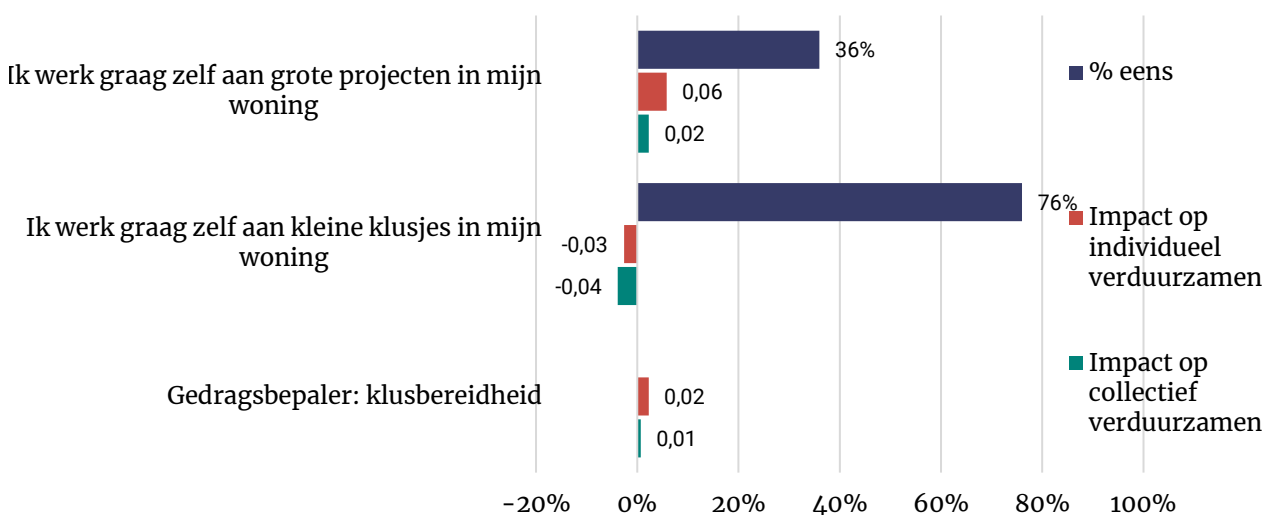
Ongeveer vier op de tien Nederlanders (38%) geven aan dat veel contact met hun buurtbewoners van hen niet zo hoeft. Hoewel samenwerking tussen buurtbewoners door de helft van de Nederlanders dus als belangrijk wordt gezien, betekent dit niet dat er daarom voor iedereen ook sprake moet zijn van veel contact.

Als het gaat om collectieven voor verduurzaming, dan kan een buurt waarin er meer cohesie of samenwerking is, de impact om hieraan mee te doen vergroten. Wel moet er nog steeds rekening gehouden worden met de eerder genoemde nadelen van collectief verduurzamen, waar met name werd genoemd dat het meer tijd en moeite kost om samen energiebesparende maatregelen te nemen. De resultaten over voorbeeldgedrag en buurtcohesie, suggereren dat het vooral kan helpen als buurtbewoners betrokken zijn om samen te werken, activiteiten te organiseren en mee te denken als iemand energiebesparende maatregelen wil nemen, maar dat het daarvoor niet per se nodig is om ook veel onderling contact te hebben.

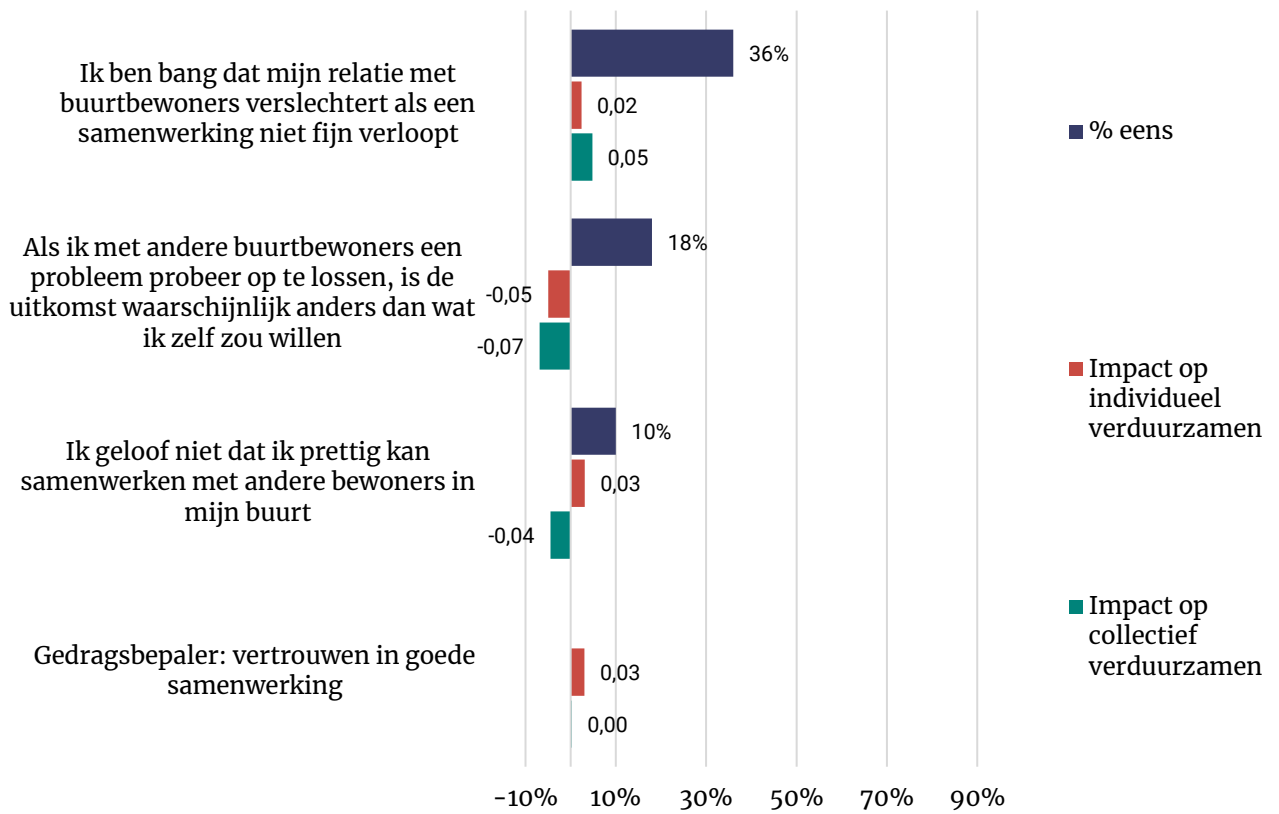
Energiearmoede

Klusbereidheid

Vertrouwen in een goede samenwerking

Bijlage C: Gebruikte vragenlijst

Introductie vragenlijst

Hartelijk dank voor uw deelname aan dit onderzoek.
Het invullen van de vragenlijst kost u ongeveer 15 tot 20 minuten.

De eerste vragen gaan over het klimaat, uw vertrouwen in de overheid, bedrijven en andere Nederlanders.

Algemeen deel

Algemene houding: vertrouwen, klimaat en duurzaamheid

A1. Vertrouwen

Aan iedereen

In hoeverre heeft u vertrouwen in ...

Random aanbieden

- A. ...de Nederlandse overheid als geheel
 - B. ...uw gemeente
 - C. ...uw energieleverancier
 - D. ...uw woningcorporatie
 - E. ...uw installatiemonteur
 - F. ...uw buurtgenoten
 - G. ...het nieuwe kabinet (PVV, BBB, VVD en NSC)
- 1.
- 1. Heel veel
 - 2. Redelijk veel
 - 3. Niet zo veel
 - 4. Helemaal niet
 - 5. Weet ik niet
 - 6. Niet van toepassing

A2. Zorgen klimaatverandering

Aan iedereen

In welke mate maakt u zich zorgen over de uitstoot van broeikasgassen (CO₂), klimaatverandering en de effecten daarvan voor het milieu?

- 1. Veel zorgen
- 2. Enige zorgen
- 3. Niet zo veel zorgen
- 4. Helemaal geen zorgen
- 5. Weet ik niet

Samenwerken met anderen (in de buurt)

Aparte pagina

De volgende vragen gaan over wat voor persoon u bent. Gaat u graag met anderen aan de slag of pakt u dingen liever alleen op?

Houding

B1. Coöperatieve attitudes.

Aan iedereen

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

Random aanbieden

- 5 De beste manier om iets te bereiken in de buurt is door samen met andere bewoners op te trekken
- 6 Om te slagen, moet je samenwerken met anderen
- 7 Door samen met buurtbewoners een probleem aan te pakken kom je tot de beste uitkomst voor iedereen
- 8 Ik werk graag alleen, dan haal ik sneller en efficiënter resultaat

Antwoordcategorieën:

Helemaal mee eens (1) – mee eens (2) – niet mee eens, niet mee oneens (3) – mee oneens (4) – helemaal mee oneens (5) – weet ik niet (6)

B2. Samenwerking in de buurt triggers en barrières.

Aan iedereen

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

Random volgorde aanbieden, 2x 6 stellingen met triggers én barrières per scherm

- 1 Ik vind het belangrijk om te helpen bij activiteiten in de buurt
- 2 In mijn buurt wordt het verwacht dat bewoners helpen bij buurtactiviteiten
- 3 Buurtbewoners helpen mij regelmatig met klusjes rond, in of aan mijn woning
- 4 Ik help buurtbewoners regelmatig met klusjes in of aan hun woning
- 5 Ik ben iemand die samenwerking tussen buurtbewoners belangrijk vindt
- 6 Ik deel wel eens spullen (bijvoorbeeld gereedschap) met mijn buurtbewoners

- 7 Als ik met andere buurtbewoners een probleem probeer op te lossen, is de uitkomst waarschijnlijk anders dan wat ik zelf zou willen
- 8 De bewoners in mijn buurt lossen dingen liever zelf op
- 9 Ik werk graag zelf aan kleine klusjes in mijn woning
- 10 Ik werk graag zelf aan grote projecten in mijn woning
- 11 Ik geloof niet dat ik prettig kan samenwerken met andere bewoners in mijn buurt
- 12 Ik ben bang dat mijn relatie met buurtbewoners verslechtert als een samenwerking niet fijn verloopt
- 13 Veel contact met mijn buurtbewoners hoeft van mij niet zo

Antwoordcategorieën:

Helemaal mee eens (1) – mee eens (2) – niet mee eens, niet mee oneens (3) – mee oneens (4) – helemaal mee oneens (5) – weet ik niet (6)

Gedrag

B3. Eerder samengewerkt met buurtbewoners

Aan iedereen

Heeft u wel eens samen met de buurtbewoners in de buurt waar u nu woont, iets gezamenlijk opgepakt? We bedoelen hiermee iets meer dan groeten, een praatje of bij de burens langsgaan.

Denk bijvoorbeeld aan samen afspreken om iets op te ruimen, mooier te maken, aan te pakken of te organiseren.

- 1 Nee, nooit
- 2 Ja, een enkele keer
- 3 Ja, meerdere keren

B4. Waarover samengewerkt?

Indien B3 = 2 of 3

U heeft dus iets gezamenlijk met buurtbewoners opgepakt.

Waarover ging dat toen?

Meerdere antwoorden mogelijk

Random aanbieden (behalve iets anders, namelijk)

- 1 Zwerfafval of viezigheid op straat
- 2 Verkeersproblemen
- 3 Overlast en onveiligheid
- 4 Luchtvervuiling
- 5 Onderhoud aan woningen
- 6 Energiebesparende maatregelen aan woningen (isoleren, energie opwekken)
- 7 Samen energie inkopen
- 8 Groenvoorziening (tuinen, parken en ander groen)
- 9 Gezellige buurtactiviteit (bbq, buurtfeest, borrel, e.d.)
- 10 Veranderingen in de buurt (bouwwerkzaamheden of nieuw bestemmingsplan)

- 11 Iets anders, namelijk: _____

Woonsituatie en verduurzaming

Nu volgt een aantal vragen over uw eigen woning. Wilt u sommige antwoorden – als u ze niet uit uw hoofd weet – opzoeken in uw administratie?

Nieuwe pagina

Aan iedereen

C1. Woningeigenaar of huurder

Woont u in een...?

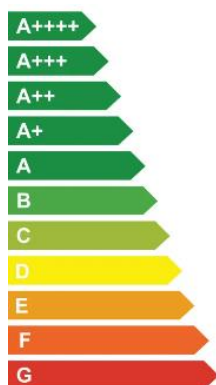
1. Huurwoning van woningcorporatie of studentenhuisvesting
2. Huurwoning met een particuliere eigenaar
3. Koopwoning met vve (vereniging van eigenaren)
4. Eigen koopwoning (zonder vve)

C2. Energielabel

Wat is het energielabel van uw woning?

Als u het niet precies weet, kunt u het hier checken:

<https://www.energielabel.nl/woningen/zoek-je-energielabel/>

1. A++++
2. A+++
3. A++
4. A+
5. Label A
6. Label B
7. Label C
8. Label D
9. Label E
10. Label F
11. Label G
12. Weet ik niet / kan het niet vinden

C3. Aanwezigheid van maatregelen

De volgende vragen gaan over een aantal energiebesparende maatregelen.

Kunt u van de onderstaande maatregel aangeven of deze al in uw huis aanwezig was, of u dit zelf heeft geplaatst of dat u hier (concrete) plannen voor hebt?

In random volgorde aanbieden

- tochtstrips
- waterbesparende douchekop
- hybride warmtepomp (gas + elektrisch)
- zonnepanelen
- gevelisolatie (muren)
- vloerisolatie
- elektrische warmtepomp
- dakisolatie
- Isolerend glas

2.

Was al aanwezig in mijn woning toen ik er kwam wonen

Heb ik zelf geplaatst of laten plaatsen

Heb ik nog niet, maar dit wordt binnen 1 jaar zeker geplaatst

Ben ik waarschijnlijk van plan om te (laten) plaatsen

Heb ik nog niet, en heb ik ook nog geen plannen voor om te (laten) plaatsen

Ik weet niet of dit in mij woning aanwezig is

C4. Mogelijk om te plaatsen

Afgezien van de kosten, zouden de volgende maatregelen in uw huidige woning in principe mogelijk zijn?

Let op, kies alleen 'nee' als het niet kan vanwege de constructie van uw woning, bestaande wetgeving of andere zaken waar u niks aan kunt veranderen

Alleen maatregelen tonen waarbij C3 = 4, 5 of 6.

- A. **Tochtstrips plaatsen** bij de meeste deuren in uw woning
- B. **Ten minste één waterbesparende douchekop** nemen
- C. Een **hybride warmtepomp** (gas + elektrisch) installeren
- D. **Zonnepanelen** plaatsen
- E. De buitenmuren isoleren door middel van **gevelisolatie**
- F. **Vloerisolatie** leggen onder de meeste vloeren
- G. Een **volledig elektrische warmtepomp** installeren
- H. **Dakisolatie** aanbrengen
- I. Enkel glas vervangen door **isolerend glas** (dubbel glas of dikker)

- 1 Ja, ik weet zeker dat dat kan
- 2 Ja, ik denk dat dat kan
- 3 Nee, ik denk dat dat niet kan
- 4 Nee, ik weet zeker dat dat niet kan

C5. Waarom (plannen voor) verduurzamen?

C3 = tenminste één keer 1, 2 of 3

U geeft aan dat u uw woning recent energiezuiniger heeft gemaakt en/of hier concrete plannen voor heeft. Wat zijn de voornaamste redenen voor deze aanpassingen?

Meerdere antwoorden mogelijk

Random aanbieden (1-6)

- 1 Besparen op maandelijkse lasten
- 2 Meer wooncomfort
- 3 Vanwege klimaatverandering
- 4 Het geeft me zekerheid voor de toekomst
- 5 Het verhoogt de waarde van mijn woning
- 6 Ik doe of deed mee met anderen in mijn omgeving (bijv. vve, straat of huizenblok)
- 7 Anders, namelijk: _____

C6. Energiearmoede

Kunt u aangeven in welke mate u het eens of oneens bent met de volgende stellingen?

Random aanbieden

- A. Door de hoge energieprijzen heb ik moeite rond te komen
- B. Ik overweeg mijn maandelijkse energievoorschot te verlagen zodat ik meer geld overhoud
- C. Door de hoge energieprijzen probeer ik minder gas en/of stroom te verbruiken
- D. Na het betalen van de energierekening heb ik onvoldoende geld over voor de kosten van levensonderhoud

- 1 Helemaal mee eens
- 2 Mee eens
- 3 Niet mee eens en niet mee oneens
- 4 Mee oneens
- 5 Helemaal mee oneens
- 6 Weet ik niet

C7. Hoogte energierekening

Hoe hoog is uw elektriciteits- en gasrekening per maand?

Als u het niet precies weet, wilt u het dan schatten?

Of wilt u het opzoeken bij uw bankzaken of in uw energiebedrijf documenten?

Indien uw maandbedrag recent is aangepast, wilt u dan het nieuwe bedrag opgeven?

1. Minder dan 50 euro per maand
2. Tussen 50 en 100 euro per maand
3. Tussen 100 en 150 euro per maand
5. Tussen 150 en 200 euro per maand
7. Tussen 200 en 250 euro per maand
9. Tussen 250 en 300 euro per maand
11. Tussen 300 en 350 euro per maand
13. Tussen 350 en 400 euro per maand
15. Tussen 400 en 450 euro per maand
17. Tussen 450 en 500 euro per maand

19. Tussen 500 en 550 euro per maand
21. Tussen 550 en 600 euro per maand
23. Tussen 600 en 650 euro per maand
25. Tussen 650 en 700 euro per maand
27. Meer dan 700 euro per maand
28. Weet het echt niet
29. Wil ik niet zeggen

C8. Zelfperceptie van doelgroep

Welk van onderstaande uitspraken past het best bij uw situatie?

Eén antwoord mogelijk

1. Mijn woning kan energiezuiniger gemaakt worden, en dat wil ik ook (laten) doen
2. Mijn woning kan energiezuiniger gemaakt worden en dat zou ik ook willen laten doen, maar lukt nu nog niet (vanwege tijd, geld of andere omstandigheden)
3. Mijn woning kan energiezuiniger gemaakt worden, maar de verhuurder doet dit (nog) niet **(alleen voor huurders C1=1 of 2)**
4. Mijn woning kan energiezuiniger gemaakt worden, maar dat hoeft van mij niet
5. Mijn woning kan energiezuiniger gemaakt worden, maar dat mag op dit moment niet (bijv. door een monumentale status, regelgeving of speciale kenmerken van de woning)
6. Mijn woning kan niet energiezuiniger gemaakt worden, want is al van alle aanpassingen voorzien (woning is emissievrij / CO₂-neutraal)

C9. Mismatch van volledig energiezuinig en energielabel

Indien C8 = 6 én energielabel C2 = 7 t/m 11 (lager dan B)

U gaf aan dat uw woning energielabel <energielabel uit C2> heeft, maar ook dat uw woning niet energiezuiniger gemaakt kan worden.

Klopt dit? Zo ja, kunt u dit dan toelichten?

Zo niet, klik dan aan wat er niet klopt en u kunt opnieuw het label invullen en/of de staat van uw woning aanpassen.

- 1 Ja, namelijk: _____ **(exclusief)**
- 2 Nee, mijn energielabel is anders dan hierboven staat
- 3 Nee, mijn woning kan wel energiezuiniger gemaakt worden

Indien C9 = 2 → laat C2 terugkomen als C2b

Indien C9 = 3 → laat C8 terugkomen als C8b

Woning zelf verduurzamen

Houding

De volgende vragen gaan over uw mening over het nemen van energiebesparende maatregelen.

D1a. Verduurzaming: eigenaren stimuleren

Wat vindt u? Moet de overheid eigenaars van bestaande woningen stimuleren om zoveel mogelijk energiebesparende maatregelen te treffen?

D1b. Verduurzaming: bouwers stimuleren

Wat vindt u? Moet de overheid bouwers van nieuwe woningen stimuleren om energie neutrale woningen te bouwen?

- 1 Daar sta ik volledig achter
- 2 Daar sta ik enigszins achter
- 3 Neutraal
- 4 Daar ben ik enigszins tegen
- 5 Daar ben ik volledig tegen
- 6 Weet ik niet

D1c. Verduurzaming: eigenaren verplichten

Wat vindt u? Moet de overheid eigenaars van bestaande woningen verplichten om zoveel mogelijk energiebesparende maatregelen te treffen?

D1d. Verduurzaming: bouwers verplichten

Wat vindt u? Moet de overheid bouwers van nieuwe woningen verplichten om energie neutrale woningen te bouwen?

- 1 Daar sta ik volledig achter
- 2 Daar sta ik enigszins achter
- 3 Neutraal
- 4 Daar ben ik enigszins tegen
- 5 Daar ben ik volledig tegen
- 6 Weet ik niet

D2. Triggers en barrières

NB voor eigen inzicht: triggers (1 t/m 6) en barrières (7 t/m 15)

Aan iedereen

Random aanbieden max 6 per pagina. Triggers en barrières door elkaar heen

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

a1 Er kunnen nog energiebesparende maatregelen voor mijn woning genomen worden zodat mijn energiekosten lager worden

b1 Ik geloof dat ik help klimaatverandering tegen te gaan als ik energiebesparende maatregelen neem

a2 Ik vind het belangrijk dat mijn woning zo zuinig mogelijk is

b2 Het liefst zou ik in een woning wonen die evenveel energie opwekt als er verbruikt wordt (energie neutraal)

a3 In de winter wordt het in mijn woning erg koud

b3 In de zomer wordt het in mijn woning erg heet

b4 Ik ben iemand die energiezuinige woningen belangrijk vindt

a4 Het nemen van energiebesparende maatregelen in mijn woning kost me teveel moeite

b5 Het nemen van energiebesparende maatregelen in mijn woning kost me teveel geld

a5 Ik weet niet welke energiebesparende maatregelen zorgen voor de meeste energiebesparing

b6 De energiebesparende maatregelen die ik nog zou kunnen nemen werken nog niet goed genoeg (voor mij)

a6 Ik ga nu geen energiebesparende maatregelen nemen, want over een paar jaar woon ik niet meer in deze woning

b7 Ik ga nu geen energiebesparende maatregelen nemen, want ik verwacht dat dat van het nieuwe kabinet (PVV, BBB, VVD en NSC) niet meer hoeft

a7 Woont in huurwoning (c1=1 of 2): Ik zou best energiebesparende maatregelen willen nemen, maar de verhuurder werkt niet mee

b8 Eigenaar met vve (c1=3): Ik zou best energiebesparende maatregelen willen nemen via de vve, maar andere vve-leden houden dit tegen

a8 Eigenaar met vve (c1=3): Ik zou best energiebesparende maatregelen willen nemen via de vve, maar de vve beheerorganisatie en/of vve-bestuur werkt niet mee

Antwoordcategorieën

- 1 Helemaal mee eens
- 2 Mee eens
- 3 Neutraal
- 4 Mee oneens
- 5 Helemaal mee oneens
- 6 Weet ik niet

Gedrag

We stellen u een aantal vragen over het nemen van energiebesparende maatregelen in of aan uw huis.

E1. Gedrag verduurzaming

Hoe waarschijnlijk is het dat u in de komende 3 jaar de volgende energiebesparende maatregelen gaat nemen?

Maatregel laten terugkomen indien C4 =1, 2 of 3 (maatregel nog niet aanwezig maar nog niet zeker dat het ook niet geplaatst kan worden)

Maatregel	1	2	3	4	5	6
	Zeker wel	Waarschijnlijk wel	Misschien	Waarschijnlijk niet	Zeker niet	Weet niet
Tochtstrips (laten) plaatsen						
Waterbesparende douchekop (laten) plaatsen						
Hybride waterpomp (laten) installeren						
Zonnepanelen (laten) installeren						
Gevel (laten) isoleren						
Vloer (laten) isoleren						
Volledig elektrische warmtepomp (laten) installeren						
Dakisolatie (laten) plaatsen						
Isolerend glas (laten) plaatsen						

Indien ten minste één keer E1.1 t/m E1.9 = 1 of 2 (wel)

< antwoord van boven terug laten komen als wel gedaan wordt >

E1a_open.

Wat maakt dat u dit gaat doen?

Indien ten minste één keer E1.1 t/m E1.9 = 4 of 5 (niet)

< antwoord van boven terug laten komen als niet gedaan wordt >

E1b_open.

Wat maakt dat u dit niet gaat doen?

Collectief verduurzamen

E2. Gedrag collectieve verduurzaming

Stel dat bewoners uit uw buurt samen de volgende energiebesparende maatregelen willen (laten) nemen en u daarbij aan kunt sluiten.

Hoe waarschijnlijk is het dat u dit samen met uw buurtgenoten gaat doen?

Maatregel laten terugkomen indien C4 =1, 2 of 3 (maatregel nog niet aanwezig maar nog niet zeker dat het ook niet geplaatst kan worden)

Maatregel	1	2	3	4	5	6
	Zeker wel	Waarschijnlijk wel	Misschien	Waarschijnlijk niet	Zeker niet	Weet niet
Tochtstrips (laten) plaatsen						
Waterbesparende douchekop (laten) plaatsen						
Hybride waterpomp (laten) installeren						
Zonnepanelen (laten) installeren						
Gevel (laten) isoleren						
Vloer (laten) isoleren						
Volledig elektrische						

warmtepomp (laten) installeren						
Dakisolatie (laten) plaatsen						
Isolerend glas (laten) plaatsen						

Indien E2.x ≠ E1.x én beiden geen 'weet niet' (6)

E2_verschil.

Eerder zei u <maatregel x> < antwoord E1.x > te doen, nu zegt u <maatregel x> <antwoord E2.x> te doen.

Kunt u uitleggen hoe de situatie voor u veranderd is?

<open antwoord> + wil ik niet zeggen

Associaties

De volgende vragen gaan over het voorbeeld dat buurtbewoners energiebesparende maatregelen willen (laten) nemen en u daarbij aan kunt sluiten.

ASSO1. Welke woorden, gedachten of gevoelens kwamen er bij u op toen u dit las?

Noteer a.u.b. één gedachte, gevoel of ervaring per blokje.

Vul het eerste in wat er bij u opkomt. Er is geen goed of fout.

Associatie 1:

Associatie 2:

Associatie 3:

Associatie 4:

Associatie 5:

Opmerking: Alle door de respondent genoemde vrije associaties worden bij de volgende vraag ingelezen.

ASSO2. Zijn deze woorden, gedachten of gevoelens positief of negatief?

Associatie 1:

Associatie 2:

Associatie 3:

Associatie 4:

Associatie 5:

Antwoordcategorieën: Positief, Neutraal, Negatief

Bekendheid

KE1. Heeft u zelf al ervaring met het (proberen te) nemen van energiebesparende maatregelen samen met buurtbewoners of heeft u al eens van zulke initiatieven gehoord?

- 1 Ja, en ik heb daar zelf ervaring mee
- 2 Ja, en ik ben hier heel goed bekend mee
- 3 Ja, en ik ben hier redelijk bekend mee
- 4 Nee, maar ik ben er goed bekend mee
- 5 Nee, ik ken het niet maar heb er wel van gehoord
- 6 Nee, ik ken dit helemaal niet

Indien KE1 = 1 t/m 3

KE_open. Kunt u kort beschrijven om wat voor initiatief dit ging?

< open > + geen antwoord

Kunnen

De volgende vragen gaan over het nemen van energiebesparende maatregelen met uw buurtgenoten.

Hieronder ziet u de maatregelen die volgens uw eigen inschatting waarschijnlijk mogelijk zijn in uw woning.

Maatregel laten terugkomen indien C4 =1, 2 of 3 (maatregel nog niet aanwezig maar nog niet zeker dat het ook niet geplaatst kan worden)

Wilt u deze maatregelen in gedachten houden als we het hierna hebben over 'energiebesparende maatregelen'.

Nieuwe pagina

H1. Hoe moeilijk of makkelijk denkt u dat het voor u is om...

- a. ...zelf energiebesparende maatregelen te nemen?
- b. ...samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen te nemen die al zijn uitgedacht?
- c. ... zelf initiatief te nemen om met buurtbewoners energiebesparende maatregelen te nemen?

- 1 Heel makkelijk
- 2 Makkelijk
- 3 Niet makkelijk, niet moeilijk
- 4 Moeilijk
- 5 Heel moeilijk
- 6 Weet ik niet

Houding

I1. Houding collectieve verduurzaming (DDDD)

Aan iedereen

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

Random aanbieden

- A. Ik wil graag zien hoe mijn buurtgenoten hun woning aardgasvrij maken / hebben gemaakt
- B. Ik wil het aardgasvrij maken van mijn woning gezamenlijk met anderen doen, bijvoorbeeld met mijn burens of straat
- C. Ik zou graag met anderen investeren om samen energie op te wekken (bijvoorbeeld met zonnepanelen)
- D. Ik heb liever een oplossing met mijn wijk of buurt in plaats van individuele oplossingen, ook als dat even duur is
- E. Ik vind het ingewikkeld om keuzes te maken in isoleren of energiesystemen

Helemaal mee eens

Mee eens

Neutraal

Mee oneens

Helemaal mee oneens

Weet ik niet

NB eigen inzicht: triggers (1-14) en barrières (15-31)

Aan iedereen

I2. Triggers en barrières

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

Random aanbieden in 6 blokken; triggers en barrières door elkaar

Eigen inzicht: Trigger, financieel voordeel schaalvergroting

- 1. Als ik met andere buurtbewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen, heb ik lagere kosten voor materiaal en plaatsing dan wanneer ik die zelf (laat) nemen
- 2. Als ik met andere buurtbewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen, heb ik lagere kosten voor onderhoud en reparatie dan wanneer ik die zelf (laat) nemen
- 3. Door met andere bewoners samen te werken aan energiebesparende maatregelen maken we kans op extra subsidies
- 4. Ik loop minder financieel risico door met andere bewoners samen te werken aan energiebesparende maatregelen

Eigen inzicht: Trigger, effectiviteit collectivisering voor verduurzaming

- 5. Het is effectiever om klimaatverandering tegen te gaan door samen met anderen energiebesparende maatregelen te nemen dan ieder voor zich
- 6. Het is beter om met samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen te (laten) nemen om de overstap naar schonere energie te versnellen

7. We kunnen verhuurder(s) in de buurt sneller energiebesparende maatregelen laten nemen door er met huurders in de buurt plannen voor te maken

Eigen inzicht: Trigger, individuele onzekerheid / te weinig kennis

8. Als ik samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen, kan ik goed gebruik maken van hun technische kennis
9. Ik durf het eerder aan om met anderen in mijn buurt energiebesparende maatregelen te (laten) nemen dan in mijn eentje

Eigen inzicht: Trigger, positieve bekendheid

10. Ik ken voorbeelden van buurten waar bewoners met succes afspraken hebben gemaakt om energiebesparende maatregelen te (laten) nemen

Eigen inzicht: Trigger, fysieke omgeving

11. De energiebesparende maatregelen die ik kan nemen kunnen andere buurtbewoners ook nemen

Eigen inzicht: Sociale norm (positief en negatief)

12. Mensen die belangrijk voor me zijn snappen het niet als ik samen met andere buurtbewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen
13. In mijn buurt verwachten bewoners dat je mee denkt zijn als iemand energiebesparende maatregelen wil (laten) nemen
14. Ik vind het belangrijk om mee te denken met buurtbewoners die energiebesparende maatregelen willen (laten) nemen

3. Eigen inzicht: alleen als ik ermee kan stoppen

15. Ik wil alleen samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen (laten) nemen als ik er op ieder moment mee kan stoppen

4. Eigen inzicht: Barrière, weerstand (inertia)

16. Het kost me meer moeite om samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen te (laten) nemen dan om het zelf te (laten) doen
17. Het gaat bij mij nooit lukken om samen met andere buurtbewoners een concreet plan voor energiebesparende maatregelen te maken
18. Samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen (laten) nemen gaat mij te lang duren

5. Eigen inzicht: Barrière, weerstand (sceptis)

19. Als ik samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen, ben ik bang financieel afhankelijk te worden
20. Samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen (laten) nemen komt voor mij slechter uit dan het zelf (laten) uitvoeren
21. Ik geloof niet dat het mij iets oplevert als ik samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen

6. Eigen inzicht: Barrière, weerstand (aversie)

22. Ik heb het gevoel dat ik geen keuzevrijheid meer heb als ik met andere bewoners energiebesparende maatregelen ga (laten) nemen

7. Eigen inzicht: Barrière, kunnen

23. Om samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen te (laten) nemen, moet ik al snel een te groot bedrag inleggen
24. Vanwege mijn persoonlijke situatie begin ik liever niet aan het (laten) nemen van energiebesparende maatregelen, ook niet met andere bewoners
25. Mijn verhuurder wil geen energiebesparende maatregelen (laten) nemen in of aan de woning (**alleen huurders, C1=1 of 2**)
26. Niet alle eigenaren in mijn vve zijn enthousiast over het (laten) nemen energiebesparende maatregelen (**alleen kopers met vve, C1=3**)

Eigen inzicht: Barrière, fysieke omgeving

27. In mijn woning zijn minder energiebesparende maatregelen genomen dan in veel woningen in mijn buurt
28. In mijn woning zijn al meer energiebesparende maatregelen genomen dan in veel woningen in mijn buurt
29. Er woont (bijna) niemand dichtbij genoeg om samen energiebesparende maatregelen mee te (laten) nemen

Eigen inzicht: Barrière, negatieve bekendheid

30. Ik ken voorbeelden van buurten waar bewoners zonder succes afspraken hebben gemaakt om energiebesparende maatregelen te (laten) nemen

I3. Kans op later meedoen aan collectieve verduurzaming

Stel dat u niet ingaat op een voorstel van buurtbewoners om samen energiebesparende maatregelen te (laten) nemen.

Hoe groot schat u de kans dat u de energiebesparende maatregelen later alsnog zou kunnen (laten) nemen?

- Heel groot
- Groot
- Gemiddeld
- Klein
- Heel klein
- Weet ik niet

Zelfbeeld

De volgende vragen gaan over hoe een samenwerking met buurtbewoners eruit kan zien. We zijn benieuwd of welke vormen van samenwerking meer of minder bij u passen.

Nieuwe pagina

J1. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

Aan iedereen

Samen met buurtbewoners energiebesparende maatregelen (laten) nemen, ...

Vaste volgorde

...doe ik als anderen al een voorstel hebben waar ik ja of nee op kan zeggen

...doe ik als er weinig afstemming nodig is

...doe ik als ik nog iets kan zeggen over hoe we het aanpakken

...zou ik zelf ook willen opzetten (contact opnemen met anderen, eerste aanzet doen voor samenwerking)

- 7 Helemaal mee eens
- 8 Mee eens
- 9 Neutraal
- 10 Mee oneens
- 11 Helemaal mee oneens
- 12 Weet ik niet

Sociale omgeving

K1. Praten over individueel en collectief verduurzamen

Aan iedereen

Heeft u het afgelopen jaar wel eens gesproken over ...

- a) ... het nemen van energiebesparende maatregelen in of aan een woning?
- b) ... het nemen van energiebesparende maatregelen samen met andere (buurt)bewoners?

Dat kan in een persoonlijk gesprek zijn geweest maar ook via social media.

- 1. Nee, nooit
- 2. Ja, maar zelden
- 3. Ja, af en toe
- 4. Ja, vaak
- 5. Weet ik niet

K2. Praten over energiebesparende maatregelen

Indien K1 = 2 t/m 4

U heeft het afgelopen jaar wel eens gesproken over het nemen van energiebesparende maatregelen Met wie heeft u over het nemen van energiebesparende maatregelen gesproken?

Meerdere antwoorden mogelijk

- 1 Mijn partner
- 2 Mijn kind(eren)
- 3 Andere familieleden
- 4 Mijn vrienden
- 5 Naaste burens
- 6 Andere buurtgenoten
- 7 Mijn collega's
- 8 Een energiecoach
- 9 Uw gemeente
- 10 Uw energieleverancier
- 11 Uw woningcorporatie
- 12 Mijn installateur/aannemer

- 13 Anders, namelijk [open]
- 14 Weet ik niet

K3. Descriptieve norm buurtbewoners

Wat denkt u? Hoeveel van uw buurtbewoners hebben samen met elkaar energiebesparende maatregelen genomen?

- 1 (Bijna) niemand
- 2 Enkelen
- 3 Sommigen
- 4 Meesten
- 5 (Bijna) iedereen
- 6 Weet ik niet

K4. Descriptieve norm vrienden en familie

Wat denkt u? Hoeveel van uw vrienden en familie hebben samen met hun buurtbewoners energiebesparende maatregelen genomen?

- 1 (Bijna) niemand
- 2 Enkelen
- 3 Sommigen
- 4 Meesten
- 5 (Bijna) iedereen
- 6 Weet ik niet

Contactgegevens

Ipsos I&O Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
053 - 200 52 00
KVK-nummer 08198802
nl-info-publiek@ipsos.com
www.ipsos-publiek.nl

Ipsos I&O Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
020 - 308 48 00
nl-info-publiek@ipsos.com
www.ipsos-publiek.nl